

RÉVAY JÓZSEF
Arany gyűrű

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1961

SZECSKÓ TAMÁS RAJZAIVAL

Második kiadás

© Révay József 1961

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Elek István.

Képszerkesztő: Szántó Tibor

Műszaki szerkesztő: Garamvölgyi Ernő

Műszaki vezető: Gsrtvai Tivadar

40 000 példány, 12,4 (A/5) ív + 5 melléklet,

MSZ 5601-59 . Egyetemi Nyomda, Budapest – F. v.: Janka Gyula igazgató

Felejthetetlen fiam, a „kis tengerész” drága emlékének

A REGÉNY SZEREPLŐI

PLATORINUS, Róma kormányzója

POMPONIA, a felesége

POLLA, a leányuk

DORIPPA, a görög dajka

VETURIA, a római dajka

CRISPINUS, tisztcske

ERUCIUS, ezredes

PUDENS, az ifjú költő

VIBIA (VIPPA), a dák rabszolgalány

VERZO, a dák ötvös

PLINIUS, a császár barátja

ANDRÓN, a zenetanár

A latin szavak kiejtésében s = sz, c = k.

I. A PÁVA

Kereken 1850 esztendővel ezelőtt, Rómában, Platorinus kormányzó díszkertjében a rabszolgák éppen felhordták a babérlugas márványasztalára a reggelit: óriási ezüst tálakon nyers sonka, vaj, sajt púposodott, kristályedényekben tej, méz, hideg lágytojás, fonott kosárcákban fehér búzakenyér, fényes vörös cserép-tálakban sütemény, kerek bronzkosárban illatos gyümölcs tornyosult.

A felügyelő rabszolga végignézett az asztalon, elégedetten bólintott, és visszament a palotába. Kisvártatva négy rózsaszín ruhás rabszolgalányka jött ki; bementek a lugasba, minden teríték mellé ezüstkanalat tettek, aztán merev szoborként megálltak a lugas négy sarkában.

Két javakorbeli férfi közeledett most a négyszögletesre és gömb alakúra nyírt puszpángbokrok között a palota felé. Művészi redőkbe igazított bíborszegélyes fehér tógájuk – a római polgárok lepelszerű felsőruhája – méltóságosan rajzolódott ki a vörös rózsák hátterén.

Platorinus kormányzó egyszerre csak harsányan elnevette magát. Vendége, Plinius császári helytartó éppen most mondta el neki érdekes vadászkalandját:

...Rabszolgái kifeszítették a hálókát, és elkezdték hajtani a vadat. Plinius közben nyugodtan letelepedett egy bokor tövében és várt. De, hogy ne vesztesse hiába az idejét, könyvtekercset vett elő, és mindenféle érdekességeket jegyzett ki belőle viasztábláira.

... Egyszer csak hallja ám a kürtszót: lefújják a vadászatot. Fölkapja a fejét, körülnéz, s akkor látja, hogy három jól megtermett vaddisznó vergődik dühösen a keményre összebogozott hálócsapdákban... Öszintén szólván, kissé megijedt, de mire magához tért, már odaértek a rabszolgák és agyonszúrták a csapdába esett vadállatokat.

– Így ejtettem el én az íróvesszőmmel három rettentő fenevadat!

Együtt hahotáztak most már ezen a furcsa vadászkalandon, ám a hangos nevetésnek váratlan visszhangja támadt: a kör alakú fűtábla közepén begyesen sétálgató páva felfigyelt a szokatlan hangokra, és mintha csak sértve érezte volna magát, éktelen rikácsolásba kezdett. Mivel azonban senki se hederített rá, sarkon fordult, és méltóságosan visszavonult a szökőkút mögé...

A két nagyúr már meg is feledkezett a berzenkedő madárról, amely most a szökőkút sziporkázó vízugarainak hús permetezését élvezte. Gyűszűnyi agyvelejében most az a gondolat kavargott, hogy jól rájuk ijesztett, s íme: nyomban el is tűntek. A széllelbélelt hiú díszmadár azt hitte, hogy ő a világ közepe.

Pedig a világ közepe Róma volt, a birodalom fővárosa, amelyen most büszke gyönyörűséggel pihent a két nagyúr tekintete. Látták az alattuk hömpölygő Tiberis folyót, a balparti kikötőket és raktárakat, aztán a város főterét, a márványoszlopos templomokat és palotákat. Ragyogott az egész város a reggeli napfényben, és a szívük szinte hangosan dobogta:

– Milyen szép az én hazám!

Halászbárkák és szállítóhajók nyüzsgöttek a Tiberisen, félig meztelen rabszolgák görnyedezve cipelték naphosszat a nehéz gabonás zsákokat a parti raktárakba, s a vízen itt is, ott is könnyű vitorlácsónakot hajtott a friss reggeli, szél. Éppen szemben

velük, a hídon túl, az ősi várhegy tövében, a marhavásártér és a zöldségpiac tarkabarka hullámszerűsége ragadta meg figyelmüket, ott alkudoztak, veszekedtek, nyelveltek Róma szegény háziasszonyai, hogy néhány garassal olcsóbban vehessék meg mindennapi hitvány főzeléküket. A két nagyúr csak mosolygott ezen a tülekedésen: nekik nem voltak ilyen gondjaik. Sohasem törődtek vele, honnan kerül a sok finom falat az asztalukra...

De máris megjelent a felügyelő rabszolga, s a reggeliző asztalhoz tessékelte őket. A ház asszonya, Pomponia, velük együtt asztalhoz ült, s a rózsaszín ruhás rabszolgányok kezdtek felszolgálni a finomabbnál finomabb fogásokat, miután a háziasszony kivette a jól megdézsmált előételes tálakat.

Tánc lépésben jártak a lányok, ringó hajladozással kínálgatták oda a tálakat; a lugas mögött a puszpángbokrok sűrűjében láthatatlan muzsikás rabszolgányok édes dallamokat fuvoltak.

– Bocsássa meg nekem az a magasságos Jupiter úristen, de esküszöm, hogy mikor azt a pöffeszkedő pávát megláttam, akaratlanul is dicsőségesen uralkodó Traianus császárukra kellett gondolnom – szólalt meg Platorinus, s közben jókorát harapott a tésztában sült libamáj szeletből. Plinius előbb végzett a szalonnában pirított ropogós fügemadar pecsenyével, kenyérbélbe törölgette zsíros ujjait, és csak azután szólalt meg:

– Ne ítélj meg ily szigorún császáruk hiúságát. Valóban szereti, ha ünneplik, ha magasztalják, de meg is érdemli, hiszen bátor katona, kitűnő hadvezér, igazságos uralkodó...

– És főképp csupa szív – vágott a szavába Pomponia. – Hiszen tudjátok, hogy épp most tett nagy alapítványt árva úrigyerekek nevelésére...

– Ez helyes – mondta rá Platorinus – de nem tehetek róla...

Nem tudta befejezni mondatát, mert odakint a páva megint rikácsolni kezdett. Platorinus halkán kuncogott, és hirtelen teletömte a száját rákpástétommal, hogy elfojtsa már-már kitörő kacagását.

– Inkább az újdonsült szárnysegédjén ne vess, azon a nyavalyás Crispinuson – csillapította Plinius. – Az aztán a páva! Katona, tiszt, és selyeminget visel az ezüstpáncélja alatt, bodorított a haja, bőre bűzlik az illatszerektől... Ez a páva! Dehogy páva! Majom!

A dús reggeli után az urak bevonultak a dolgozószobába, és nekiálltak a hivatalos ügyek intézésének. Traianus császár Dáciában háborúskodott, az Alduna táján (a későbbi Erdélyben), mivelhogy a dákok országának aranybányáira fáj a foga. És hát távollétében ki kormányozza Rómát és a birodalmat, ha nem Platorinus, Róma kormányzója és Plinius, a császár bizalmas barátja?

Ezalatt a kerti lugasban rendet teremtettek a rózsaszín ruhás rabszolgányok, s hamarosan természetes asszonyság jelent meg: nehéz ezüst tálca tej, vaj, méz és süteményt hozott, és miután ezt a második reggelit gondosan elhelyezte a márványasztalon, megkönnyebbülten felsóhajtott.

Dorippa volt ez a tenyeres-talpas néni, rabszolga: a házikisasszony, Polla, görög dajkája.

De volt római dajkája is. Születése óta ez a két asszony gondozta, ápolgatta, dédelgette, ám a görög néni hiába kedveskedett neki, hiába mesélt, hiába sürgött-forgott körülötte, a kis Polla nem szerette igazán. Talán azért, mert rabszolga volt, talán azért, mert kövér volt, mindegy: nem tudta megszeretni, pedig Dorippa a

csillagokat is lehozta volna neki az égről. Polla nem bántotta, nem csúfolta, de nem is melegedett össze vele máig sem.

Bezzeg annál jobban szerette római dajkáját, talán azért, mert római volt, szabad polgárasszony, tengerész-örmester felesége, szép arcú, fekete hajú, kedvesen mosolygó és fecsegő, mindig jókedvű teremtés. Polla szinte el sem engedte maga mellől, vele játszott, nyargalászott, tréfálkozott, ha éppen nem jöttek el leánypajtásai. Emiatt a két dajka – alig három hónappal a kis Polla születése után – hajbakapott, s hamarosan ádáz háborúskodásba keveredett.

Napokig civakodtak azon, hogy Polla melyikükre nevetett először, melyikük felé nyújtogatta párnás, rózsaszín kezecskéit, s melyiküktől fogadja szívesebben a meleg tejecskével buggyanásig töltött szoptatós üveget.

Ez az ellenséges viszony eleinte csak afféle duzzogás, zsörtölődés, zsémbeskedés volt, később elkeseredett civakodássá és nyelveléssé fajult. Az ilyen csaták tizenkét éve tartottak, vagyis Polla születése óta. és rendszerint azzal végződtek, hogy Dorippa sírva fakadt, és bezárkózott nyomorúságos kis kamrájába, ott zokogott tovább.

De most nem bújhatott el, hiszen dolga volt, hát legalább itt sírt egy verset a lugasban, a reggeli rendezgetése közben. A mai csatában mind a két dajka vereséget szenvedett; a mama kizavarta a görög dajkát, a rómainak pedig odaszólt:

– Veturia, elég volt! Tiszta ruhát a kisasszonynak!

A római dajka már nyitotta is a rézveretű, magas ruhásszekrényt, kivette belőle a tiszta fehérneműt és felsőruhát, és gyorsan bevitte Polla öltözőszobájába.

Odabent fiatal görög rabszolgalány fésülte Polla dús barna haját. Villámgyorsan váltogatott sütővasakkal csigákba bodorította a feje búbján és a halántékán, hátul pedig két kövér varkocsba fonta, végüket jácintpiros borostyán csattal összefogta, s a két vállán át előrevetette a mellére. Polla megnézte magát az ezüstitükörben és elmosolyodott.

Most lépett be Pomponia az öltözőszobába, és intett az öltöztető rabszolgalánynak:

– A fűzőt!

A leány tenyérszi széles vászon tekercset hozott az alacsony ébenfapolcra, legöngyölytette, és szorosán rátekerte Polla derekára.

– Szegény kislány! – sóhajtott fel Veturia. Sajnálta kis úrnőjét, akit a divat arra kényszerített, hogy így „gúzsba köttesse” magát. Hiába, tizenkét éves volt, és akkoriban eladó lánynak számított: abban az időben sok római kislány tizenhárom éves korában már férjhez is ment.

Végre ráadták a térdig érő kék selyem felsőruhát, nyakába aranyláncon függő sárga borostyán méhecskét akasztottak, meztelen karjaira pedig egy-egy kézkománcos ezüst karperecet, és miután a fodrászlány bepermetezte haját, s ruháját rózsajaljjal, megszólalt az édesanyja:

– Rendben vagy, kislányom. Indulj reggelizni, aztán kezdődhet a játék: fél óra múlva itt vannak a leánypajtások.

lugas előtt, Polla kiadta a jelszót:

– Az ostort!

Kacagva ismételték a lányok:

– Az ostort!

– Az ostort!

Máris összefogódkodtak, s eszeveszett iramban végigszáguldottak a palotán, át a ragyogó márványtermeken... A fogadóteremben feldöntenek egy talpon álló babérfa alakú bronz lámpatartót: az ágain lógó tizenhat öblös mécs szétgurul, az olaj kiömlik, és lomhán végigfolyik a padló színes márványkockáin...

De hol járnak már a kislányok! Átszaladnak, az oszlopos belső kerten... Pomponia felpillant kézimunkájából, s nagyot nevet, amint meglátja a gyerekek nyomában loholó háziállatokat... mintha gonosz vadász kergetné őket... ott vágat a borzas kis kutya, ott surran az egérfogó menyét, ott illan el puhán a gyöngyszürke perzsa macska – ezreket érő ritka állat az akkori Rómában! – ott szedi szaporán idomtalan lábak a máskor oly lomha medvebocs... és Pomponia nagyot kacag, mikor megpillantja Polla kedves teknősbékáját, amely szintén versenyt akar futni a többivel, de messze elmarad tőlük, mert ormóttan páncéljában oly esetlenül dökög, mint a köves úton jobbra-balra dülöngélő szénásszekér.

Már a hátsó udvarban rohannak a lányok, s nyomukban a megkerült háziállatok... elhagyják a rabszolgák szállását... az egyik apró kamra előtt szurtos kisfiú kenyérhéjat rágcsál, az udvar sarkában, a fortyogó katlan mellett most osztják a cselédségnek a

Csakugyan, alig nyelte le Polla az utolsó falatot, máris ott voltak mindennapos játszótársai: öt – szépen és gazdagon öltözött – finom úri kislány. Öt perc sem telt bele, és az előkelő leánykák oly vadul és féktelenül kergetőztek, hancúroztak és sivalkodtak, mintha neveletlen parasztgyerekek lettek volna.

A hátsó udvarból előszivárgó rabszolgánykák sóvárogva nézték a bokrok mögül a gazdag úri kisasszonyok vad hajszáját.

Pomponia mama a lugasban varrogatott, s ha a lányok néha túlságosan nekivadultak, szigorún odaszólt: – De gyerekek!

Csakhogy azok se láttak, se hallottak, úgyszólván a mama nemsokára magukra hagyta őket, s bement a palota oszlopos házikertjébe, leült a szökőkút mellett a puha párnákkal borított márványpadra, és folytatta kézimunkáját. Két rabszolgafiú állt mögötte, és várta parancsait.

A lányok felszabadultan futkároztak tovább, s mikor megint találkoztak a

vízben főtt árpakását.. . Pollának egy pillanatra eszébe jut a maga finom reggelije... de nyomban el is felejt mindent: a kocsist, a tehenest, a kovácsot, a lakatost, az udvarost, a mosogatóasszonyokat, a konyhalányokat... s máris kint rohannak a díszkertben... az öreg kertész hiába próbálja lassítani az iramukat, hogy le ne gázolják féltett virágait... háromszor körülszáguldozzák a középső nagy pázsitszőnyeget... egyszerre csak Polla megáll... megrántja szomszédja kezét... a karok megfeszülnek... a lányok lánc széles körben forog a gyepszőnyeg közepén... Polla hirtelen megáll, nagyot ránt a soron... most csattan az ostor, vagyis a legutolsó lányka leszakad a láncról, s mint a kilőtt nyíl, úgy suhan végig a nyírott puszpángosoron... megbotlik, nagyot sikolt, és odanyekken a viola-ágyás fehér virágai közé...

Csillapíthatatlanul kacagnak a lányok, a kutyus vakkant egyet-kettőt, a macska dorombol, a menyét kuncog, a kis mackó brummog... de ezt már megsokallja a kényes páva, fölmereszi fején a fémesen csillogó tollbóbitát, kidüleszti begyét, zöldes-barnás hasán felborzolja a tollait, s egyszerre csak fölemeli kékes, zöldes és aranyos színekben csillámló farktollait és szétteríti, mint óriási legyezőt: a tollak végében a kék-arany „pávaszemek” úgy ragyognak, mint megannyi karbunkulus...

Gyönyörű! Olyan ez az állat, mint egy megelevenedett drágakő... Hanem ha elkezd rikácsolni, akkor undorítóbb a pocsolya színű hüllőnél is.

Hát ez rá is kezdte. A felfuvalkodott díszmadarat megzavarta a lárma, a kacagás, a száguldozás, az állatok neszezése... megijedt, meg is haragudott: mérgében rikácsolt; egyet, kettőt, tízet, aztán abba se hagyta, egyfolytában rikoltozott.

A kis állatok megriadtak és ijedtükben rögtön szétrebbentek, ahány annyi felé, a lányok azonban bátran állták a sarat, szembenéztek a pöffeszkedő madárral, csakhogy a páva elkezdett csapkodni a szárnyaival, nyújtogatta a nyakát, mintha föl akarna repülni, éppenséggel Polla fejére – mert ő csúfolta és ingerelte legjobban –, és ki akarná kaparni a szemét. De ezt már a lányok se vették tréfára, hanem szégyenszemre megfutamodtak a pukkancs páva elől.

Egész délelőtt folyt a hancúrozás. Egymást hajkurászták, végig az utakon és a gyepszőnyegeken. Polla rohant legelő, a többiek kergették, az egyik kislány már majdnem elfogta, de ekkor Polla hirtelen gondolt egyet, merész ugrással fenn termett a szökőkút magas peremén, és ott folytatta a vad száguldozást körbe-körbe, teljesen céltalanul.

Dorippa rémülten kiáltott rá:

- Kis úrnőm! Kis úrnőm! Vigyázz, beleesel! Gyere le onnan, no igazán gyere le!
- Dehogy megyek! – kiáltotta vissza Polla. – Most a legjobb!
- Rögtön gyere le! – parancsolt rá Pomponia, mert ő is kijött a nagy lárma.

Dorippa már ott is termett a szökőkútnál, hogy elkapja a vadul keringő kislányt, de Polla félrehajolt, megcsúszott, elvesztette az egyensúlyt, és zsupsz – belepottyant a szökőkút medencéjébe.

A páva, nyilván kárörömből, újra rákezdte a rikácsolást, boldogan és diadalmasan...

Ebben a pillanatban ért a napóra mutatója az egyes számra.

- Kislányok – szólalt meg Pomponia – egy óra! Siessetek haza, hogy ki ne kapjatok.

Veturia szárította meg és öltöztette tiszta ruhába Pollát. Dorippa ott állt mellettük és reszketett, mert félt, hogy őt okolják majd. az önkéntelen fürdőért, s talán meg is korbácsolják.

Szerencsére könnyebben úszta meg.

Polla ránézett, kiöltötte a nyelvét és elkezdte csúfolni:

– Te hájtömeg, te elefántborjú, te díjbirkózó!

Veturia nagyot kacagott, Dorippa elsírta magát, Polla pedig fürge tánclépésekkel belibeggett az ebédlőbe...

II. RÓZSÁK FAKADJANAK

Pomponia mama szigorún végigmérte a kislányt. Polla megszeppent; tudta, hogy rossz fát tett a tűzre, el is készült a fejmosásra, s annál nagyobb volt a meglepetése, hogy édesanyja nem a vízbeugrás, hanem a dajka kicsúfolása miatt pirongatta meg:

– Szégyelld magad, kislányom! Ki tanított rá, hogy így csúfolj egy asszonyt, aki mindig jó volt hozzád? Igaz, hogy rabszolga, de neked vettük, s mindig hűséges volt hozzánk; úgy vigyázott rád, mint a szeme fényére, és Veturiával is csak azért civakodik, mert féltékeny rá; attól tart, hogy jobban szereted, mint őt...

– De mama, én csakugyan...

– Csitt! – vágott a szavába az édesanyja. – Ha jobban szereted az egyiket, azért még nem kell kigúnyolni a másikat! A rabszolga hatalmunkban van, de ő is ember; tehát aki úr, mutassa meg, hogy nem él vissza a hatalmával, hanem éppen ezért emberségesen bánik vele. Ha bűnt követ el, megbüntetjük, mégpedig szigorún, de ha semmit sem vétett, ne bántsuk, s főképp ne alázzuk meg. És jegyezd meg, hogy Platorinus lányához éppenséggel nem méltó az ilyen nemtelen viselkedés. Megértetted?

– Igen, mama, megértettem, és szégyellem, hogy kicsúfoltam Dorippát. Igazán nem teszem többet.

– Jól van, kislányom, ezt vártam tőled.

És gyöngéden homlokon csókolta a pityergő Pollát, aztán odavezette az ebédlőasztalhoz, s vele együtt várta Platorinust, hogy jelt adhasson a mereven sorban álló rabszolgáknak az ebéd tálalására. Polla párnás karosszéke mögött már ott állt Veturia: most ő volt szolgálatban.

Kemény római asszony volt ez a Pomponia, nem tűrte az igazságtalanságot, és kegyetlen is csak egyszer volt életében: akkor, mikor tizenkét évvel ezelőtt az átkozott emléké zszarnok császár hamis vádak alapján számúzta fiatal férjét, Platorinust, s ő kíméletlenül szemébe vágta a császárnak minden gonoszságát, aljasságát, gyilkosságát, aztán kétszer keményen arcul ütötte öszentségét (így nevezte magát a nagyási hóbortban szenvedő uralkodó).

A zszarnok megtántorodott, az udvari főemberekben megfagyott a vér, de mire föleszméltek, Pomponia már nem volt a teremben. A császár arca csak úgy lángolt a bosszúvágytól, ám amikor meglátta, hogy a szálás testőrök fenyegetően kardjukhoz kapnak, de egyetlen lépést sem tesznek, hogy a vakmerő asszonyt elfogják: megérezte, hogy gyűlölik, és Pomponia pártján vannak. Kényszeredetten elmosolyodott:

– Pomponia megsimogatta isteni arcomat. Nem volt ugyan engedélye rá, de kivételesen megbocsátom neki ezt a bizalmaskodást, Platorinust pedig fölmentem a büntetés alól. Asszonyok ellen nem akarok harcolni.

De Pomponia fűtyült a zsarnok kegyelmére: nem fogadta el, hanem férjével együtt ment a száműzetésbe, s ott is maradt jó néhány esztendeig. Csak hat évvel ezelőtt tértek vissza római palotájukba: a zsarnokot meggyilkolták testőrei, s nemsokára a derék Traianus került a császári trónra. Platorinus már neki köszönhette a kormányzói méltóságot.

Felesége gyűlölt minden kegyetlenséget, hiszen valamikor az életét vetette kockára, hogy megfenyítse és megszégyenítse a zsarnokot. Most pedig a tulajdon lányát utasította rendre kíméletlenül, hogy méltó utódjává nevelje szüleinek, akik bátran megharcoltak a szabadságért és az igaz emberségért...

Pomponiát annál jobban bántotta Polla gorombasága, mert jól emlékezett rá, hogy Dorippa milyen odaadón ápolta a kislányt súlyos betegségében, s mily vidáman és fáradhatatlanul szorgoskodott körülötte csecsemőkora óta. Emlékezett rá, hogyan versengett a két dajka a kislány bölcsője fölött, hogyan kedveskedett neki mind a kettő, szép szavakkal, jókívánásokkal, becenevekkel, mintha a kis Polla legalábbis értette volna a nagyok értelmetlen locsogását...

- Galambocskám – gügyögte az egyik.
- Virágocskám – suttopta a másik.
- Madárkám – búgta a görög.
- Rózsabimbóm – csicseregte a római.

Az egyik bűvös karperecet erősített a kis csuklójára, a másik apró aranykígyót tűzött sűrű göndör hajába, hogy ne fogjon rajta semmi gonosz varázslat, semmi rontás, semmi bűbáj... Az egyik fokhagymát dugott a pólyába megigézés ellen, a másik ezüstláncon farkasfogot akasztott a nyakába szemmel verés ellen. Fogzáskor Veturia selyemzsinóron violagyökeret kötött a kislány csuklójára, Dorippa meg bűvös apró alakokkal és varázsbetűkkel teleaggatott zöld selyem szalaggal övezte a gyerek nyakát; volt ezen kakasfej, kiséger, törpe, bohóc, csigabiga, s mindegyik jelentett valamit...

Pomponia mamát meghatotta, mennyire agyonszereti a gyereket ez a két asszony, s mikor meglátta a kislányon a rengeteg fityegőt, elmosolyodott:

- No, ezen igazán nem fog majd se bűbáj, se rontás, se varázslat! Adja az a magasságos Juno, az atyaisten Jupiter felesége, hogy úgy legyen!

Ha Veturia volt szolgálatban, széthúzta a bölcső függönyét, s az édesen szendergő kislány fölött elsuttogta a babonás jókívánást:

- Rózsák fakadjanak a lábacska nyomán!

S ha Dorippa volt a soros, ő sem hagyta magát: a mesék világában élt, hát el sem tudott képzelni jobb kívánást ennél a mesebeli ábrándnál:

- Ó, bár királyfi lenne a férjed!

Ha olyan okos és józan lett volna, mint Veturia, bizonyosan tudta volna, hogy királyfiak már csak a mesékben élnek, s éppen Rómából már az írmagjuk is kiveszett...

... A kislány pedig csak gőgicsélt, és nem tudta mire vélni ezt a sok fölösleges hápogást és handabandázást ezüstveretes, selyemfüggönyös kis bölcsője fölött...

Amint fölcseperedett a kis Polla, a dajkák versenyt hordták neki az érdekes játékokat, kavicsot, kagylót, színes golyót; s a nagy kertben annyi dió meg mogyoró termett, hogy szinte sose fogyott ki. És ez nagyon jó volt, mert Polla legjobban szeretett dióverősdit játszani: három szem diót letett a földre, tetejükbe egy negyediket; ilyen kupacokat raktak kis lánypajtásai is; most aztán három lépés távolságról dióval meg kellett célozni, eltalálni és szétrombolni a kupacokat. Minél ügyesebb volt valaki, annál több kupacot nyert. A végén megosztottak a nyereményen,

beültek a lugasba, tenyérynyi kődarabbal feltörték a rengeteg diót, és az egészet fellakmározták.

– Milyen jó a dió! – kiáltott fel az egyik kislány. – Ha vadgesztenyével játszottunk volna, most mit ennénk?

Édesen föl kacagtak, jókedvükben kézzel-lábbal motolláztak, úgy hogy egy fehér pillangó, meg egy vidáman zümmögő aranszín méhecske ijedten menekült a kék virággal befuttatott lugasból.

Egyszerre csak Polla elkiáltotta magát:

– Veturia, a babákat!

Máris hozott a dajka egy kosárra való babát, s közülük kivett egyet: ez nem agyagból vagy rongyból készült, hanem elefántcsontból, s kezeit és lábait apró ezüstkarikák tűzték a törzséhez.

Babát minden lány kapott, de ezt a fehérén ragyogó kisbabát Polkának adta. Minden játéka közül ezt szerette legjobban a kislány: mohón a karjaiba kapta, és dédelgette, ringatta, becézte, ahogy annak idején a dajkáitól hallotta:

– Lalla, lalla, lalla... aludj babám, aludjál... virágocskám, galambocskám... rózsák fakadjanak a lábacska nyomán...

Veturia, ott a lugas sarkában csöndesen elmosolyodott.

Mikor elunták a babaöltöztetést, Polla lecsapta az asztalra a kis Pollikát (ez volt az elefántcsont baba neve), és elrikkantotta magát:

– Fogócska! – rábökött az egyik nyurga kislányra: – Te vagy a fogó! Hajrá!

S máris nekiiramodott, jócskán el is hagyta a többieket, borzas kiskutyája lihegve vágatott mellette, megugatott közben egy kis rabszolga fiút, aki a kerítés tövében valami pecsenyemaradékot rágcsált. A kislányok vad sikoltozással vágattak, ki merre látott, a nyurga lányka utánuk!

A rózsalugas táján választania kellett, melyik lány után vesse magát. Egy pillanatig tétovázott, aztán Polla után iramodott. Már csak öt lépés választotta el tőle... Polla hátrapillantott... mindjárt eléri... nem! nem! csak azért se!! – és hirtelen fölszaladt a kertészház ereszéhez támasztott létrán, s már éppen vissza akarta lökni a létrát, hogy a fogó ne jöhessen utána, amikor a nyurga kislány két kézzel erősen leszorította a létrát s fölkiáltott:

– Hohó, nem addig van az!

Egy perc sem telt bele, s ő is fent volt a lapos tetőn.

Polla úgy érezte, hogy elveszett, mindjárt megfogja a másik... Nem! nem! – fogadkozott újra, s hirtelen elhatározással leugrott a túlsó oldalon... a fogó csalódottan nézett utána, aztán vissza, lecsúszott a létrán, s hajrá! széleseben a többiek után iramodott; úgy futott, mint a gazella, szinte a lába sem érte a földet, valósággal repült.

Egyszerre csak sikoltást hallott a kertészház felől... megállt, mintha a földre gyökerezett volna a lába, s megálltak a kislányok is, akiket kergetett. Sejtették, hogy baj történt, de mintha semmi közük sem volna a dologhoz, sorra visszakullogtak a lugasba, és szepegve meglapultak...

Polla megmenekült, de meg is adta az árát.

Magas volt a kertészház, legalább két embernyi magas, és Pollának nem volt ideje kiszemelni a jó helyet, hogy hova ugorjon, csak ugrott, és zsupsz! éppen az egresbokrok közé pottyant; bal könyökét kőbe ütötte, nagyot sikoltott, de már akkor vérzett keze, térde, arca, úgy összeszurkálták az egres tövisei.

– Jaj! Jaj! – sikoltott még egyszer, most már elhaló hangon és úgy érezte, hogy menten elájul.

De a zuhanásra és a sikoltásra máris kibújt házikójából a kertész bácsi, meglátta a vérző kislányt, fölkapta, bevitte a szobájába s lefektette, még hosszú ősz szakállát is megpirosította imitt-amott a kislány kiserkenő vére.

– Jaj, szegénykém – sopánkodott az öreg –, mi történt veled!

Gyorsan vizet hozott, tiszta gyolccsal lemosta a vért a leányka arcáról, testéről, aztán újra rákezde:

– Jaj, édeském, csak nem tört csontod?!

Megrémült arra a gondolatra, hogy ugyan mit is tenne, ha csakugyan csontját törte volna a kis Polla...

No de nem kellett tovább törnie a fejét: lihegve, fújtatva közeledett a természetes Dorippa (a kislányok mégiscsak bevallották neki, mi történt) karjaiba kapta a félig alélt gyermeket, és besietett vele a palotába – már amennyiben sietésnek lehetett nevezni buzgó cammogását.

Dorippa letette a kislányt az ágyra, és megadással várta, hogy a rabszolga felügyelő Pomponia egyetlen intésére megkorbácsolja...

De ez az intés elmaradt.

Nem azért maradt el, mintha nem érdemelte volna meg a verést a vigyázatlan dajka, hanem azért, mert Pomponia babonás volt, és szentül hitte, hogy a kislány megsebesülése az istenek büntetése azért, mert a görög dajkát kicsúfolta...

Dorippa ott térdelt az ágy mellett, remegve, lehajtott fejjel, és várta a rázúduló korbácsütéseket. De Pomponia megérintette a vállát:

– Mehetsz, Dorippa. Máskor jobban vigyázz kis úrnődre.

A dajka átölelte Pomponia térdeit, csókolta, ahol érte, szeméből könnyek patakzottak.

– No menj – mondta Pomponia.

Polla fölvetette szemét, és halkán megszólalt:

– Nem tehet róla, édesanyám.

De már jött is a görög orvos, Platorinusék házi rabszolgája, nagyszakállú, komoly arcú, tudós férfiú. Jókora bádogdobozban hozta műszereit és orvosságait, s kirakta az asztalra a csipeszeket, késeket, ollókat, kenőcsöket, folyadékokat és kötözőszereket.

Gondosan megvizsgálta a kislányt, s közben folyton tájékoztatta Pomponiát:

– Ez a sok apró szúrás nem számít, bekenjük ezzel a barna folyadékkal, s két nap múlva megint szép lesz a kislány – és sorra bekente az apró sérüléseket.

– Nincs nagyobb baj? – aggodalmaskodott Pomponia.

– Ez a zúzódás, itt a bal karon, ez a legsúlyosabb. De ez se halálos – tette hozzá mosolyogva.

Elmosolyodott az anya is, és már megkönnyebbülten nézte, hogyan mossa ki a sebet az orvos, hogyan keni be fehér kenőccsel, s hogyan köti be puha gyapottal és hófehér gyolccspólyával.

– Ma még ágyban marad – rendelkezett az orvos –, bár nincs láza. De csak hadd pihenjen a nagy ijedtség után. Este majd kap egy kanálnyi mandragorafőzetet, jól fog aludni tőle.

– Nem lesz semmi baja? – kérdezte még Pomponia.

– De igen, asszonyom: kutyabaja – felelte az orvos. Az édesanya boldogan elmosolyodott.

Az orvos összeszedte műszereit és orvosságait, mélyen meghajolt és kihátrált a szobából.

Tudta, hogy ma pecsenyét kap vacsorára...

III. RÓMAI POLGÁR VAGYOK

Polla sebe három nap alatt behegedt ugyan, az orvos mégis úgy rendelkezett, hogy még három napig kora délután ágyba kell feküdnie, mert a sok orvosság kissé elbágyasztotta.

- Három nap múlva makkegészséges – jelentette ki az orvos, és huncut mosollyal hozzátette: - Akkor újra fölmászhat a kertészház tetejére.

- De az ugrás tilos, ugye? – kérdezte Pomponia, és félszeggel odaintett az orvosnak.

- Leugrani nem szabad – felelte az orvos, és figyelmeztetőn fölemelte jobb keze mutatóját -, főképpen nem az egresbokrok kellős közepébe.

Aztán a nagyok magára hagyták. Egy darabig Pollikával játszadozott, szundított is egy kicsit, aztán eszébe jutott a mese a beszélő madarokról, amelyet egyszer Dorippától hallott s arra gondolt: milyen jó volna, ha ő meg repülni tudna! De hiszen repült... újra érezte a könnyű lebegés édes szédületét... de amint újra átélte a zuhanás utolsó pillanatát, a szúró fájdalmakat teste minden porcikájában, felriadt szendergéséből és nagyot sikoltott:

– Jaj!

Most Veturia ült az ágya mellett, és a sikoltásra fölugrott, s aggodalmasan a kislány fölé hajolt:

– Mi az, babukám? Mi az, csillagocskám?

Polla fölneézett és megismerte a római dajkát:

– Veturia! – sóhajtott fel boldogan. – Többet nem, soha többé!

A dajka tudta, mi nyugtalanítja, s attól tartott, hogy újra kiveri a láz. Aggódón megkérdezte:

– Tegyek hideg borogatást a fejcskédre, csillagom?

– Nem, nem – hárította el a kislány. – Kutyabajom – mondta még s máris nevetett. – Inkább mesélj! De nagyon szépet ám, hallod-e!

És Veturia mesélt..

... Réges-rég, nagyon rég, talán ősapáink idejében történt, hogy ellenség támadta meg Rómát. Tűzzel-vassal pusztította az országot, s végül itt állt meg óriási hadseregével, a jobboldalon, s a király épp ezen a hegyen ütötte fel fővezéri sátrát, ahol mi lakunk... De szövetségesei a baloldalon is körülzárták a várost, a Tiberisen érkező gabonaszállító hajókat pedig elfogták vagy elsüllyesztették, úgyhogy Rómát már-már az éhínség fenyegette.

... A római fiatalság nem nézhette tovább ölvetett kézzel az anyák, a gyermekek és az öregek szenvedéseit, és ezért az ifjúság vezére, Mucius, elment a tanácsba, és bejelentette, hogy átkel a Tiberisen, belopódzik az ellenség táborába, s valami nagy tettet akar végrehajtani.

– Nem nézhetem tovább szülővárosom nyomorúságát, meg akarom szabadítani az ellenségtől, és ezzel az éhínségtől. Ne higgyétek, hogy meg akarok szökni! Ha tervem sikerül, visszajövök, ha nem sikerül: meghalok a hazámért!

– Járj szerencsével – bocsátották el az öregek.

...Mucius tört rejtett a ruhája alá, éjjel kis csónakján átkelt a balpartra, ügyesen megkerülte az őrszemeket, és kora reggel már bent volt az ellenség táborában.

...Nem volt katonaruhában, és mégsem tűnt föl senkinek, hiszen sok ilyen polgári ruhás ember volt a táborban.

Javarészt mesteremberek, pékek, szakácsok, kocsisok, kovácsok s egyéb effélék. Senki sem gyanakodott rá, bár senki sem ismerte.

Egyszer csak azon vette észre magát, hogy bent van a fővezéri sátorban. Már csak azt akarta megtudni, melyik itt a király, hiszen éppen azért hozta el a törét, hogy őt megölje, mert bizonyos volt benne, hogy az ellenség, ha elveszti fővezérét, eltakarodik, s így Róma megszabadul...

...Hamarosan meg is látja, hogy egy fekete szakállas férfi, arannyal hímzett bíborszín ruhában, magas trónuson ül, és a tisztek sorra elébe járulnak, Ő pedig a mellette levő vasládából pénzt osztogat nekik. „Ez lesz a király!” gondolta magában.

...Jól megmarkolta a törét, odarohant a trónushoz, és kemény csapással szíven szúrta a díszes öltözetű férfit. Óriási riadalom támadt, a gyilkost lefogták, és a trónushoz hurcolták. Csak akkor vette észre, hogy még egy trónus van az emelvényen, s még egy díszes öltözetű férfiú, éppen olyan, mint az, akit megölt. Az egyik tiszt odalépett a trónushoz:

– Felséges királyom, itt a gyilkos.

Mucius nagyot nézett, de a király máris megszólította:

– Ki vagy? Mi a neved? Miért gyilkoltad meg hű emberemet?

– Római polgár vagyok, Mucius a nevem, téged akartalak megölni, nem őt. De lesz még más, akinek sikerül!

...A király haragra lobbant, és felugrott a trónusról:

– Hogy mersz fenyegetőzni?! Vessétek máglyára a gaz orgyilkost!

– Ne hidd, hogy félek a bosszúdtól! Íme, lásd: megbüntettem ezt a kezét, amely ártatlan életet oltott ki a tiéd helyett!

...És ezzel a vörösréz serpenyőben izzó parázsba dugta jobb kezét. Füstöt vetett a parázs, amint megperzselte a bőrét és a húsát. Mucius azonban hősiezen, egyetlen szisszenés nélkül tűrte az embertelen fájdalmat.

...A király megparancsolta, hogy azonnal rántsák el a tűztől, és olajos gyolcskendővel kössék be szörnyű sebeit. Csodálta az ifjú hősiességét, és ezt mondta még:

– Megkegyelmezek neked, Mucius. Menj, szabad vagy, ilyen hőst én nem akarok elpusztítani.

– Én pedig megmondom neked, király: háromszázan esküdtünk össze ellened, szüntelenül a sarkadban leszünk, se éjjel, se nappal nem lesz nyugtod tőlünk. Halálra ítéltünk, király, és a háromszáz közül egynek mégiscsak sikerül végrehajtani rajtad az ítéletet. S mi addig harcolunk, amíg vissza nem szerezzük hazánk békéjét és szabadságát!

...A király megérezte, hogy ez nem pusztá fenyegetőzés, és hogy ezek az elszánt ifjak előbb-utóbb végre is hajtják elhatározásukat. Jobbnak látta tehát követeket küldeni a tanácshoz, hogy békét ajánljanak Rómának.

...Az ellenséges hadsereg nemsokára eltakarodott, Róma megkönnyebbült és boldogan ünnepelte szabadító ifjú hőseit, Muciust...

Veturia elhallgatott, csönd borult a szobára, csak a kislány ziháló, izgatott lélegzése hallatszott.

– Tetszett a mesém, kicsi Polla?

A kislány szeme fölcsillant:

– Mondd el még sokszor, Veturia, hisz ez bizonyosan nem is mese, hanem igaz történet! Ó be szép volt! Ó be jó volt hallgatni!

– Még sok ilyen történetet mondok majd neked, édeském, mert Rómának sok-sok ilyen nagy hőse volt...

– Boldog vagyok, hogy én is rómainak születtem!

IV. AZ ÉDESANYA

Az a rabszolga, aki megtanította Pollát olvasni, írni, számolni, egyszer csak kifogyott a tudományából.

– Papa – szólt oda Polla az édesapjának –, a tanító már semmit sem tud. Unatkozom az óráin. Tedd meg felolvasónak, számvevőnek, vagy add el, de nekem nem kell többé.

– Igazad van, kislányom – mondta rá Platorinus –, elvégre tizenkét éves elmúltál, jó volna egyebet is tanulni.

– Igen – panaszkodott Polla –, a fiúk bezzeg kapnak igazi tanárokat. Pudens meg Crispinus már görögül is tud! Most meg csillagászatot tanulnak, és a tetejébe szónoklatot.

– Jó, jó – csillapította a kislányt Platorinus –, ez mind fiúknak való tudomány. Minek tanulnál te szónoklatot, talán csak nem akarsz ügyvéd lenni? De abban igazad van, hogy görögül meg kell tanulnod, s nem árt beleszagolni egy kicsit a történelembe s az irodalomba sem. Majd veszek neked tanárt, aztán attól tanulhatsz annyit, amennyi beléd fér.

Vett is Platorinus egy tudós görög rabszolgáit; nem sajnálta a pénzt, ötvenezer denariust adott érte, pedig ennyi pénzért már nagyon kitűnő szakácsot is lehetett venni a római rabszolgapiacon. Mindegy, akármennyibe került, Platorinus szívesen vásárolta meg, mert Pollának tanulnia kellett.

Ez a tanár latinul is tudott, szerencsére, úgyhogy a gyerekek megértették. De a tanítványok attól tartottak, hogy majd a mértant, meg a csillagászatot is fejükbe akarja verni ez a tudós férfiú.

Mert Pomponia, az édesanya, nem akarta, hogy Polla egyedül tanuljon, hanem még három kislány járt hozzájuk minden délelőtt, hogy együtt foglalkozzék velük a mester. Polla szerette volna, ha Veturia kislánya is velük tanul, de az édesapa kereken megtiltotta:

– A paraszt gyereke ne tanuljon! Minek az neki? Az apja fölvitte őrmesterségig, nem elég? Ők más emberek, mi is más emberek vagyunk: ki-ki maradjon meg a maga körében.

– De édes uram – szólt közbe Pomponia.

– Csönd! – vágta el a vitatkozást Platorinus. – Amit mondtam, megmondtam. Ne erőltesd a dolgot. Veturia derék és hűséges asszony, de egy őrmester gyereke mégse tanulhat együtt az én lányommal!

Az édesanya szívből sajnálta Veturia kislányát, hogy nem ülhet be a négy úri kislány közé, holott Platorinusnak igazán mindegy lehetett volna, hogy négyen vagy öten tanulják meg a drága rabszolga tudományát. De hát ez volt a világ rendje: akinek nincs pénze tandíjra vagy rabszolgára, az ne tanuljon.

De bizony Pomponia igazságtalannak érezte, hogy Platorinus kíméletlenül kirekesztette a tanulásból a derék Veturia szegény kislányát, s törte a fejét, hogyan segíthetne rajta.

Amíg ő gondolkozott a dolgon, Polla már ki is találta a módját. Másnap, az első tanulás után, estefelé bement édesanyjához:

– Mama – kezdte hízelkedve –, kérsz szeretnék tőled valamit.

- Ugyan mit? – kérdezte az édesanya.

- Engedd meg, hogy mindennap bemehessek Veturia szobájába, s a kislányát megtaníthassam arra, amit aznap tanultunk.

Pomponia örömeiben megölelte és megcsókolta Pollát:

- Ó, milyen örömet szerezteél nekem ezzel a szép és emberséges szándékkal! Csak menj be kislányom, és tanítsd... te kis tanár néni!

Elkacagta magát, Polla pedig örömeiben összecsókolta a jó édesanyát, kilibbent a szobából, és boldogságtól ragyogó arccal sietett Veturia lakásába.

És ettől kezdve naponta megtanította a kislányt arra, amit aznap délelőtt tanult a rabszolgatanártól. Amíg bent volt, a kapuban Veturia vigyázott, nem érkezik-e haza véletlenül Platorinus: nem akarta, hogy Pollát rajtakapja. Nem is történt baj soha.

Az új rabszolga pedig nagyon okos és művelt, s egyúttal nagyon kedves és kedélyes görög ember volt, igazi tanár, azért is, mert szerette a gyerekeket.

Könyvei is voltak: összegöngyöltett papirusztekercsek, és gyönyörű latin és görög verseket olvasott fel belőlük, de legjobban szerették a kislányok, ha ő maga beszélt, híres költőkről, írókról, festőkről, szobrászokról, nagy bölcsekről, és az istenek mindenféle érdekes kalandjairól.

Polla szívből kacagott ezeken a furcsa és nyakatekert történeteken; egy árva betűt sem hitt el belőlük, és a tanárnak is megmondta, hogy tegye füstre az isteneit, mert azok úgysem élnek a valóságban, hanem csak a hiszékeny és babonás emberek képzeletében.

Annál szomjasabban várták a történelem-órákat. Nagyon érdekesen beszélt a tanár a görög és a római királyokról és hadvezérekről, a háborúkról és a hősekről, a hazaszeretetről és önfeláldozásról, a régi szép időkről: hogyan művelték a földet, hogyan hajóztak, hogyan szállítottak Rómába kínai selymet, indiai illatszereket, gyöngyöket és fűszereket, Egyiptomból rengeteg gabonát, és belső Afrikából csodálatos állatokat... hogy egy híres hadvezér hogyan hozta át Perzsiából a cseresznyefát, mégpedig gyökerestül... hogy milyen szorgalmasan dolgoztak békében, s mily csodálatos játékházakat, palotákat, templomokat, stadionokat és utakat építettek.

És annyi érdekes, hősies, megható és mulatságos, komoly és vidám történetet tudott elmondani a régi időkről és emberekről, hogy a kislányok alig bírtak betelni vele.

Különösen Polla volt boldog, hogy ez a sok-sok történet nem holmi csacska mese, hanem elejétől végig maga a színtiszta valóság!

A terem ajtajában őrt álló rabszolga minden óra leteltével belefújta a kürtjébe. Ilyenkor a tanár felállt:

- Gyermekeim, mára elég.

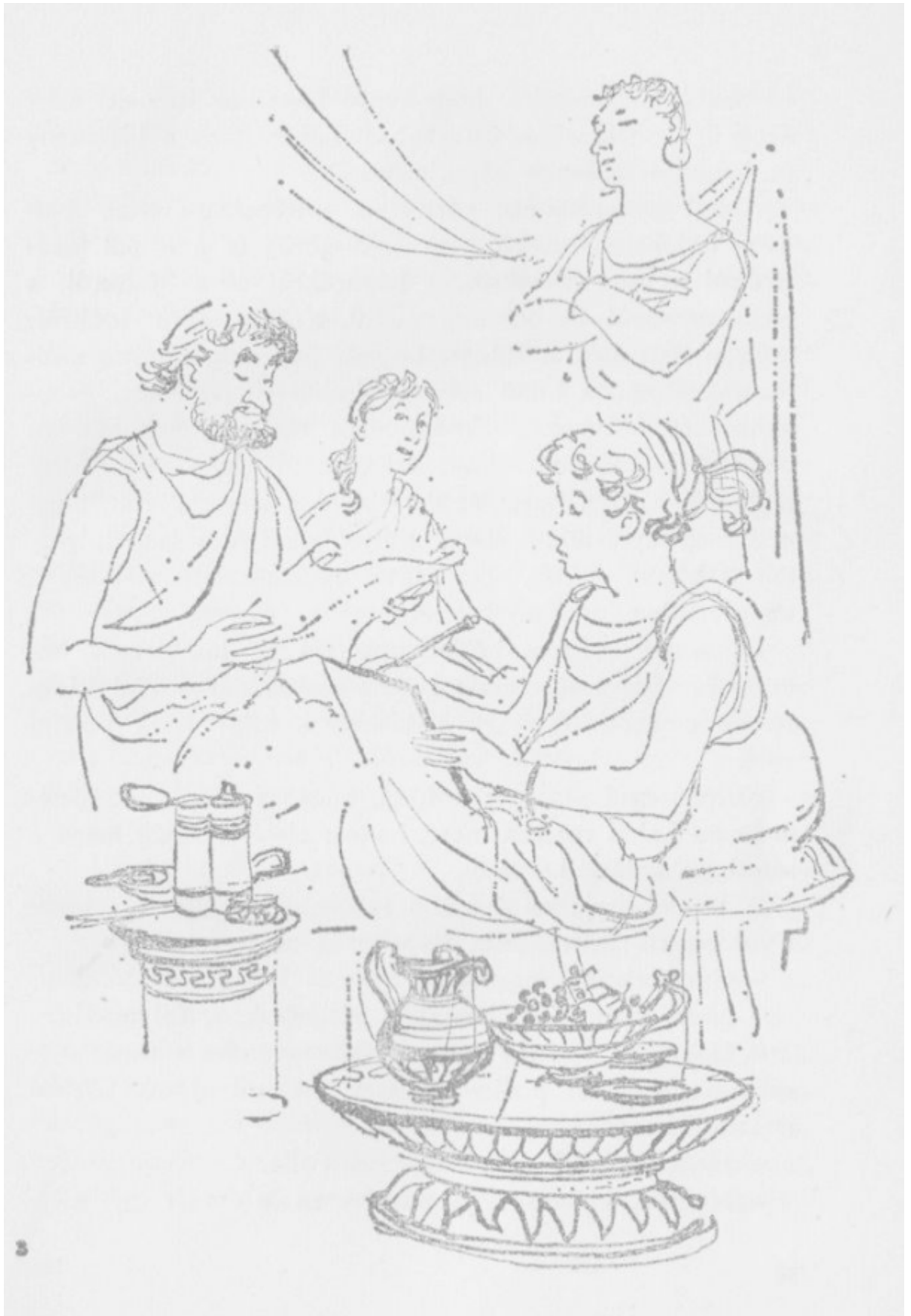
- Nem, nem – tiltakoztak a kislányok –, folytasd!

- Hagyjunk valamit holnapra is – mondta a tanár mosolyogva –, most pedig menjetek játszani. Játék közben is tanulhattok...

- Játék közben? – csodálkozott Polla.

- Hogyne, kislányom – mondta rá a tanár –, mégpedig ügyességet, őszinteséget, tisztességet, bajtársias együttérzést, igazmondást: márpedig ezek nélkül a bölcsék minden tudománya csak üres szalmacséplés.

A kislányok igazat adtak a tanárnak, szép csöndesen kisompolyogtak a teremből, és amint kiértek a kertbe, olyan labdázásba fogtak, annyit kacagtak és sikoltoztak, hogy csak úgy zengett belé a ház.

A kertész bácsi ijedten dugta ki fejét a kiskapun, nem tört-e csontja valamelyiknek, de aztán megnyugodva elmosolyodott, és visszaballagott a vityillójába.

Ebéd után Polla megtanította a kis Veturiát mindenre, amit délelőtt tanult a tanár bácsitól, s mire kijött a szobájából, már ott voltak kis tanuló társai, és most mind a négyen boldogan indultak a nagy kertbe, hogy folytassák a labda csatát.

De az édesanya útjukat állta:

– Gyerekek, most velem jöttök a konyhába. Ma este vendégeink lesznek vacsorára, és előre megmondtam nekik, hogy kislányok főztjével kell beérniök, mert a főszakácsunk lázas beteg, az asszonyszakácsokban pedig nem bízom meg.

– S bennünk megbízol? – huncutkodott az egyik kislány.

– Bennetek igen, hiszen tőlem tanultatok főzni mind a négyen. Hát most itt az alkalom: mutassátok meg, mit tudtak, s nekem nehogy szégyent valljatok!

A kislányok összedugták a fejüket, megtárgyalták, hogy mindegyik mit főz, aztán munkához láttak. Lázasan és ügyesen dolgoztak, egyre-másra szalajtották a konyhai rabszolgányokat olajért, tojásért, hagymáért, ecetért, úgyhogy az élelmiszer-kamra olyan volt, mint az ostromlott vár. A tenyeres-talpas asszonyszakács szigorúan szemmel tartotta a rabszolgányok minden mozdulatát, s ha hibáztak, máris csattant félelmetes tenyere hamvas-piros arcukon.

A négy leányka pedig szorgalmasan és gondosan sürgött-forgott a munkaasztal és a forró tűzhely körül, amelyen lábasokban, fazekakban és villás tartó vasakon lógó bográcsokban rotyogott a kecskehús-leves, meg a tyúkhús zöldséges leve.

– Én vállalom az előételt: gyenge borjúmáját sütök roston – szolt az egyik.

– Én töltött fügefalevelet főzök.

– Én majoránás vesepecsenyét sütök – jelentette be a harmadik.

– Én pedig tyúkvelőt főzök rózsamártással, olyant, hogy a császár is megnyalhatná utána mind a tíz ujját – fejezte be Polla a nagy fogadkozást.

Innen kezdve alig beszéltek, a főzőverseny egészen lázba hozta őket. Oly komolyan dolgoztak, mint a művész, mikor szobrot farag, a rabszolgányok pedig olyan pontosan mozogtak, mintha gépek lettek volna. Mindig a kellő pillanatban voltak kéznél, s mindig éppen azt hozták, amire a kis szakács művészeknek szükségük volt. Ment is a munka, mint a karikacsapás, finom illatok szállodogáltak a levegőben, a rabszolgafiú vadul tömte a tüzet száraz gallyal, és gyönyörűséggel szívta magába a pecsenyék, mártások és fűszerek csiklandós jó szagát. Legalább a szagát, hiszen úgyszem vésik beléjük a foga.

A második kislány nehéz feladatot vállalt: a töltött fügefalevél elkészítésére régi háziasszonyuk sem szívesen vállalkoztak, annyi babramunka volt vele...

Előbb vízben megfőzött két kanálnyi darát és egy marék rizst (ami ritka és drága csemege volt akkoriban, Indiából hozták!), s utána az egészet elkeverte gyöngesajttal s két tojással; ezt a keveréket fügefalevelekbe göngyölte, a töltelégeket papiruszszálakkal összekötözte és húslevesben felforralt. Mikor jól átfőtt, levette a tűzről, a fügefaleveleket lefejtette, a töltelégeket pedig forró libaszírban megsütötte, közben meg is forgatta, s mikor mind megpirult, rézserpenyőben a tűzhelyre tette, hogy forrón maradjon.

Jó két órába telt, amíg a lányok elkészültek a fogásokkal, s mikor a tálaló rabszolga megjelent a konyhában, és jelentette a kisasszonyoknak, hogy az uraságok együtt vannak s várják a vacsorát, az első kislány óriási melegített ezüst tálra tornyozta a pompás előételt, az egészet körülöntötte mézzel, s odaszólt a felszolgáló rabszolgának:

– Mehetsz!

Aztán leült a megerőltető munka után, perecet evett, egy korty édes bort ivott rá, s izgatottan várta a híreket az ebédlőből.

A rabszolga csak jó negyedóra múlva jött vissza a konyhába, s mikor a lányka meglátta, hirtelen lángba borult az arca, felugrott és boldogságában végigtáncolt a konyhán; a legnagyobb sikert aratta, amiről csak álmodhatott: a tál üres volt!

Legkevésbé ízlett a majoránnás vesepecsenye, pedig pompásan készítette el a harmadik kislány. Gondosan megtisztította a húst, megsózta, megöntözte fügelével, és bőven meghintette illatos korianderrel, lassú tűzön addig sütötte, amíg a hús magába nem szívta a fűszerek illatát.

Utána meglocsolta forró kecskehús-levesel, kevés édes ecetet öntött rá, két kanál olajat, négy kanál édes bort, újra a tűzre tette, s mikor felforrt, meghintette az egészet majoránnával, és reszelt sajttal.

Negyedóra múlva jelentette a pecsenyeszeletelő rabszolga, hogy a férfiak egészen oda voltak a rínom fűszeres pecsenyéért, és bőven belaktak belőle, a nők ellenben csak ímmel-ámmal kóstolgatták.

– Kákabélűek – ingerkedett velük Plinius bácsi. – Férfiétel ez a javából, s a régi római asszonyok ettől voltak bátrak, és erősek!

De a biztatás nem sokat használt: a tálon legalább hat szelet maradt, s mikor a rabszolga visszahozta a konyhába, a kislány, a vesepecsenye művésze, sírva fakadt, Plinius bácsi a megmondhatója, hogy erre semmi oka sem volt.

Legtovább dolgozott Polla. Ráért, mert az ő fogása volt az utolsó. De ez az étel igazán sok munkát adott: gondosan le kellett fejteni a hártját legalább ötven tyúkvelőről (igaz, hogy ebben a rabszolgalányok segítettek neki), aztán ugyanígy meg kellett tisztítani két sertésvelőt, aztán az egészet megsaporítani négy tojássárgájával, megfűszerezni olívaolajjal, halmártással, borssal és öt kanál édes borral.

De a java csak ezután következett: legalább egy óra hosszát tartott, amíg a rabszolgalányok az agyagmozsarakban eldörzsölték a legillatosabb piros rózsaszirmokat, hiszen a kertész bácsi jó két kosárra valót szedett ma reggel a rózsalugasban.

Most az illatos-olajos rózsaszirmokat belegyúrta a velője keverékbe, és forró vajban kisütötte az egészet. A konyhában még egy óra múlva is csak úgy áramlott a rózsaillat.

Ezt a tálát úgy hozta vissza a rabszolga, hogy egy morzsányi sült s egy cseppnyi rózsamártás sem maradt benne.

De ez még hagyján, hiszen a töltött fügefaleveles tál is üresen jött vissza. De most valami más is történt: mikor a rabszolga bevitte a tálát az ebédlőbe, s letette a nagy kerek márványasztalra, a vendégek előbb néma csodálkozással nézték a remekül föltálalt fogást, aztán gyönyörűséggel szívták magukba a ritka pecsenye és a kábító rózsák illatát.

S mielőtt még hozzányúltak volna a pompás ételhez, tapsolni kezdtek, és percekig ünnepelték a rózsá-tál kis művészetét.

A főzőversenyt hát Polla nyerte meg, s másnap Plinius bácsi feleségétől rubinköves mellűt kapott jutalmul...

V. A BÚBOSPACSIRTA

Olyan hirtelen zúdult le a zápor, hogy a kislányok csak nagy nehezen érték el a palotát; s mikor végre fedél alá jutottak, akkor látták a vizes ruháikon, hogy mégis mindegyikük kapott egy kis zuhanyt. Lekuporodtak a tágas előcsarnokban, s élvezettel nézték, amint a víz a nyitott tetőn belezuhogott a márványos vízmedencébe.

A medence aranyhalai összebújtak, a zápor úgy zúdult rájuk, mintha csöbörből öntenék, a menyét gyáván a sarokban lapult, a borzas kiskutya pedig eszeveszetten ugatta az aranyhalakat, amelyek a csobogás, csattogás és csaholás rémítő zivaja elől riadtan siklottak le a medence kavicsos fenekére.

Mindenki fedél alatt volt, csak az a rabszolga járta meg, akit vesztére épp most küldött úrnője Platorinusékhoz. Fekete felhők tornyosultak az égen, s a rabszolga bizonyosra vette, hogy amíg fölér a hegyre, utoléri a zápor – hát óvatosságból nyakába kanyarította a köpönyegét, s úgy vágott neki az útnak, kezében a ragyogó vörösréz kalitkával, amelyben virgonc sárgarigó ugrándozott ide-oda a vékony pálcikákon.

Alighogy kilépett a kapun, három kövér esőcsepp koppant kopaszra nyírt fején.

– Ejha – dörmögte magában –, máris kezded?

A zápor lassan próbálkozott; előbb csak ritkás, kövér cseppeket küldött előre, aztán szaporázni kezdte... a rabszolga fölneézett, s úgy érezte, hogy egész dézsza vizet zúdítottak az arcába... nosza, ijedten fejére rántotta a csuklyát, a kalitkát pedig bő barna köpönyege alá rejtette. Dicsérte az eszét, hogy köpönyegét hozott, hiszen tudta, hogy ha a drága madárka megfázik, vagy netalán elpusztul, rajta verik el a port.

– Hej, keserves élet! – sóhajtott fel magában, de senki sem hederített rá, talán csak a kis madár értette meg bánatát a köpönyeg alatt, a sötét kalitkában, mert egyfolytában pityegett, mintha ezt akarta volna mondani az agyonázott rab szolgának: „Ne búsulj pajtás, én is rab vagyok!” Nem volt gyerekjáték fölkapaszkodni a hegyre, a szerencsétlen rabszolga lépten-nyomon visszacsúszott, egyszer oda is nyekkent, és bizony kiverte a verejték, mire a Platorinus-palota elé ért. Türelmetlenül zörgetett a bronzkapun az oroszlánfejes kopogatóval, s megkönnyebbülten föllélegzett, mikor a kapus bebocsátotta.

Ledobta csuromvizes köpönyegét, s magasra emelte a kalitkát, és gondosan megvizsgálta, nem esett-e baja a drága madárkának. Szerencsére kutya baja se volt, s most, hogy kikerült a sötétségből, megint vidáman szökdécselt a pálcákról a hintázó karikákra és vissza.

– Plinius kegyelmes úr küldi ezt a madarat Polla kisasszonynak – jelentette a rabszolga.

– A kalitka is itt marad? – érdeklődött a kapus.

– De még én is itt akarok maradni – sóhajtotta a szerencsétlen –, mert nem szeretnék elolvadni ebben az istenverte záporosóban.

– Felőlem maradhatsz – felelte a kapus –, de előbb add át a kalitkát. Balra a harmadik ajtó. Aztán bemehetsz a konyhába szárítkozni, ott talán csurran-cseppen is valami, egy jó falat vagy egy kis meleg ital! No, szedd a lábadat!

Polla boldogan vette át a kalitkát, egy darabig csodálta a pompás rigót, és máris szalajtott a egyik rabszolgányt, hogy hozzon a konyháról főtt sárgarépát meg

olajbogyót. Nem telt bele negyedóra sem, és a kis madár máris vidáman csipegette a kalitka rácsai közé dugott finomságokat.

– Édeském, most írv levelet Plinius bácsinak, és köszönd meg ezt a drága ajándékot – szólalt meg Veturia.

– Hogyne, hogyne – lelkesedett a kislány, s a dajka máris elébe tette a finom simított papiruszt, a tintatartót és nád tollat.

Miközben Polla a levelet írta, a rigó már teli torokból trillázott, nagyon vidáman és kifogyhatatlanul.

Polla hamar megszerette a kedves kis madarat, és egy pillanatra sem engedte el maga mellől, még a tanítási órákra is magával vitte, azaz vitette azzal a kis rabszolgánnyal, akit az édesanyja madárgondozónak nevezett ki.

Mikor először vett részt a rigó az órán, annyit csipogott, pityegett, ugrabugrált és dalolt, hogy a kislányok egyáltalán nem hallgatták az előadást, mind csak a kismadarat figyelték. A tanár végre megelégette a mókát, és odaszólt az egyik kislánynak:

– Takard le a kendőddel ezt a fecsegő madárkát, hiszen szóhoz sem enged jutni!

A madárka megint sötétbe került, egyet-kettőt pityegett még, aztán elhallgatott. A tanár felhasználta az alkalmat, és a hirtelen beállott csöndben elkezdett beszélni, s éppen a madarokról:

– Gyermekeim, ne csak gyönyörködjünk a madarakban, hanem tanuljunk is tőlük. Okosak ám a madarak, csak mi nem értjük őket, mert nem ismerjük a madár-nyelvet. Hát hallgassátok meg a búbospacsirta történetét, hogy lássátok, milyen okos lehet egy ilyen némának tartott kismadár.

...Ez az apró búbospacsirta, vagy más néven pipiske, a vetésekben fészkel, és csibéi éppen aratás idején tollasodnak. Ilyenkor még annyira gyámoltalanok, hogy maguk nem tudják megszerezni az élelmüket, hanem anyjuk eteti őket.

... Egyszer az anyamadár megint elrepült élelemért, de most már nagyon féltette a csibéit, mert közeledett az aratás ideje, s attól tartott, hogy ha jönnek az aratók, menekülnie kell a csibéivel. Tehát figyelmeztette őket:

– Gyerekek, én most elmegyek gilisztáért, ti pedig bújjatok be jól a fészekbe, de füleljetek! Ha emberek jönnek, figyeljétek, és jegyezzétek meg jól, amit mondanak.

... Jött is a gazda, mihelyst az anyamadár elrepült. Nézte-nézte a vetést, aztán megsimogatta deres szakállát, és odaszólt legényfiának:

– Szólj barátainknak és szomszédainknak, hogy megérett a gabona, s holnap hajnalban jöjjenek segíteni, hogy learassuk.

...A kiscsibék némán meglapultak a fészekben, és mikor anyjuk hazajött, reszketve jelentették neki, mit mondott a gazda.

– Sose féljétek, gyerekek. Nincs semmi baj.

... Másnap hajnalban, mikor a búbospacsirta elrepült élelemért, kijött a gazda a legényfiával, de hiába várta barátait és szomszédait.

– Ejnye – mondta a fiának mérgesen –, ezek ugyan cserbenhagytak bennünket. De se baj, ma este szólunk a rokonainknak, ők majd eljönnek holnap hajnalban, s megkezdhetjük az aratást.

.. A csibék ezt is elmondták az anyjuknak, de az csak legyintett egyet a jobb szárnyával:

– Sose féljétek, gyerekek. Még most sincs semmi baj.

...Harmadnap hajnalban megint elrepült élelemért a búbospacsirta, a csibikék lapultak, és remegve füleltek, amikor egyszerre csak meghallották a szakállas gazda dühtői recsegő hangját:

– Adta-teremtette, hát a rokonaink se akarnak segíteni? Fűt-fát ígértünk nekik, és a fülük botját se mozgatják? No fiam, amondó vagyok: pukkadjanak meg ott, ahol vannak! Holnap hajnalban kijövünk mi ketten, s magunk learatjuk az egész gabonatáblát!

...Mikor a mama hazajött a kövér gilisztákkal, a csibék lelkesedve jelentették neki, mit mondott a gazda.

– Ennek már a fele se tréfa – mondta rá a mama. – Most gyorsan egyetek, addig én új fészket eszkábálok össze amott a réten, a magas fűben – amelyet majd csak ősszel kaszálnak le –, és oda költözünk. Mert ha itt learatják a fejünk fölül a gabonát, pőrén maradunk, az emberek megtalálják, és megesznek bennünket.

– Jaj, jaj, ne hagyj itt, mama, ne hagyj itt – csipogták rémülten a csibikék.

– De bizony most itt hagylak, és új fészket rakok amott a réten, aztán visszajövök értetek. Ti meg addig maradjatok veszteg, annyit mondok...

...Szerette volna azt is hozzátenni, hogy „Irgum-burgum napraforgó!” – de félt, hogy megijeszti a gyerekeket, hát inkább csak barátságosan megpaskolta őket a szárnyaival és elrepült.

...Csak estefelé tért haza. Néhány ropogós bogarat hozott, megetette a gyerekeket, aztán kettesével a hátára vette őket, s háromszorra átszállította az új fészekbe mind a hatot.

...A búbospacsirta, mikor hajnalban élelemért repült, látta, hogy a gazda meg a fia nekiállt a munkának, dőlt a gabona a kaszájuk nyomán, s ha tudott volna nevetni, bizony jót nevetett volna, hogy túljárt az emberek eszén.,.

VI. APUKA ÉS A FIÚK

– Nos, mit tanultatok ebből a meséből? – kérdezte a tanár.

A lányok váltig találgatták, hogy mi lehet a mese tanulsága, de a tanár bácsi egyik felelettel sem volt megelégedve. Végre Polla fején találta a szöveget:

– Azt tanultuk belőle, hogy csak úgy boldogulhatunk, ha nem bízunk másra a sorsunk intézését, hanem magunk vesszük a kezünkbe.

– Jól feleltél, kislányom – dicsérte meg a tanár. – Jegyezzétek meg ezt a mondást: Kiki saját szerencséjének kovácsa!

Egyúttal azonban meghökkentette a kis Polla okos felelete. Mint jó nevelőhöz illik, jelentette Platorinusnak, hogy milyen okos, milyen erős, milyen határozott és komoly gyerek a kislánya. A tanár azt hitte, hogy Platorianus megdicséri, azonban a kormányzó ímmel-ámmal fogadta a jelentést:

– Jó, jó, de én erre azt mondom, hogy egy leány ne legyen erős és határozott, hanem inkább gyenge és odaadó. Tudhatnád, hogy leányokat nevelsz, nem fiúkat. Tanítsd

meg, hogy hiába akarja maga intézni a sorsát: neki nem lehet akarata, sorsa a szülei kezében van.

- De Polla, valahányszor az órákon beszélgetünk, mindig a nagy római hősöket emlegeti, s értük rajong...

- Ide hallgass - vágott a szavába Platorinus -, verd ki a fejből ezeket az ábrándokat. Bízva a hősiességet a férfiakra! És jól jegyezd meg: többé ne adj neki alkalmat az ilyen rajongásra, mert megvesszőztetlek! Megértetted?

- Igenis, uram - felelte a rabszolga-tanár.

- És, hogy kiverjem a fejből az efféle hősködéseket, ezentúl fiúkat hozok ide, azokkal fog játszani.

- Polla kemény dió, uram - jegyezte meg félénken a rabszolga.

- Én még keményebb vagyok - vágta rá Platorinus. Legyintett, és a rabszolga kihátrált a szobából.

Mikor másnap ebéd után apuka két fiúval jelent meg a kertben, a lányok nagyot néztek. „Mi ez?” - tanakodtak, mert nem tudták mire vélni a dolgot.

- Ezentúl együtt játszotok majd ezekkel a fiúkkal! Ők nagyobbak és okosabbak, mint ti: mértant, meg csillagászatot, meg irodalmat tanulnak az iskolájukban, sőt már a katonai tudományokhoz is értenek, a gyalogos és a lovas harchoz, a hadvezetéshez, a várostromhoz és a tengeri csatához. Sok szépet és jót, meg sok ügyességet is tanulhattok tőlük. Remélem, jól megfértek egymással! Ez itt Pudens - mutatott rá az egyik fiúra - a legjobb tanuló az iskolában; szép verseket ír, már Plinius bácsi is megdicsérte.

Pudens elpirult, és lesütötte a szemét: szelíd és szerény ifjú volt, valóságos könyvmoly. Most is könyvtekercset szorongatott a hóna alatt De másvalaki is elpirult ám, mégpedig Polla. Ő már kisgyerek kora óta jól ismerte Pudent, hiszen a legkedvesebb játszótársa volt, és kiskorukban három esztendeig együtt is tanultak.

Szerette ezt a szelíd és okos fiút, csak az bántotta, hogy nagyon is vékonydongájú, sápadt, a hangja rekedtes, és sokat köhécsel. Szülei jómódú emberek, apja Róma legfőbb törvénybírája, és természetesen már két évvel ezelőtt vásárolt két görög orvost, drága pénzen, hogy fiának az egészségét gondozzák. De mivel Pudens egészsége nem javult, édesapja levelet írt Soranosnak, a leghíresebb görög orvostanárnak, és kérte, hogy látogassa meg őt Rómában, és vizsgálja meg a fiát.

Polla tudott erről, s most már reménykedni kezdett, és erős akarattal kívánta, s gondolatban szíve minden szeretetével szinte kényszerítette a híres görög orvost, hogy jöjjön minél előbb, és gyógyítsa meg az ő drága kis barátját, Pudent, mert Plinius bácsitól is hallotta, hogy csak az tudja meggyógyítani.

Most Pudens föltekintett, szemük összevillant, s megint elpirultak mind a ketten. Pudens ábrándos kék szeme szokatlan fényben csillogott.

De Platorinus máris folytatta a mondókáját:

- Ez a másik fiú egészen más: nem volt jó tanuló az iskolában, nem tud verset írni, de erős, bátor, kemény legény, tud lovagolni, dárdát vetni, nyilazni, vívni. Nemhiába lett tizennyolc éves korára százados... No, jó mulatást! - fejezte be mondókáját, és máris visszament a dolgozószobájába.

Ez a másik fiú, Crispinus, valóban egészen más volt: sudár termetű csinos ifjú, arca és haja csak úgy fénylett a pomádétól, áradt belőle a rózsailat, még a ruhájából is: kikent-kifent ábrázatából kivillantak hófehér fogai, és ajkai szögletében pökhendi és elbizakodott mosoly játszadozott szüntelenül. Nyakában vékony aranylánc, rajta kígyó

amulett, csuklóin borostyán karperec, minden ujján drágaköves aranygyűrű. Térdig érő kék katonainge fölött könnyű sárga bőr mellvert, a bal vállán átvetett kardszija jobboldalt vörösréz veretű, széles rövid kard, magas-szárú puha bőrcsizmája aranyzsinórral összefűzve, de a leggyönyörűbb volt rajta a pehelykönnyű ezüstsík, amelynek kékre festett lószőr taréja egészen a derekáig ért...

Úgy állt ott, mint egy földre szállt isten, illegette-billegette magát, hadd csodálják meg előlről-hátulról. Szentül hitte, hogy ő a legszebb ember a világon.

Amint a lányok elnézték ezt a kicicomázott tisztecskét, először megszeppentek: hátha azért jött, mert a szüleik valamelyikük számára vőlegénynek szemelték ki? De aztán kiverték a fejükből ezt a gondolatot, s az egyik kislány odasúgta a szomszédjának:

– Páva!

A lányok kuncogni kezdtek, s mikor Polla hangosan elnevette magát, kitört belőlük a kacagás. Crispinus felfortyant:

– Mi ez? Tán rajtam nevettek?

– Ó, hogy is gondolhatsz ilyet? – vágta rá

az egyik leánya sunyi mosollyal. – A páván kacagunk! Nézz oda – és a szökőkút felé mutatott. Látod, mily nevetségesen begyes kedik, mily pökhendi módon pöffeszkedik, s mily hetykén és elbizakodottan teregeti szét pávaszemes toll-legyezőjét? Nevetséges pukkancs! Hát ezen az üresfejű és hiú cifra madáron neveltünk, ha éppenséggel tudni akarod...

– Talán csak nem vetted magadra ezt az ártatlan kacagást? – ingerkedett vele a másik kislány.

Crispinus nagyot nyelt, s hogy ne tegye magát nevetségesebbé, vállat vont, és közömbös hangon felelt:

– Ó dehogy! Miért is kacagnának római lányok egy római katonatiszten?

Polla huncutul rávágta:

– Mi csak a pukkancs páván kacagtunk.

Erre megint kitört a lányokból a nevetés. Crispinus pedig most már maga is elhitte, hogy csakugyan a pávát nevetik, őt pedig áhíatosan csodálják, ha ugyan nem imádják...

És máris levette sisakját ledobta kék tiszti köpenyét, lecsatolta kardját, és rendelkezni kezdett:

– Lóversenyt fogunk játszani. Te leszel a ló – mutatott rá az egyik kislányra – te meg a lovas – mutatott rá a másikra. – Egy-kettő, ugorj a nyakába.

A kislányok engedelmeskedtek.

– Polla, te is ló vagy – folytatta – állj oda.

– Nem vagyok ló és nem állok oda – vetette föl a fejét Polla dacosan.
– Miféle akaratoskodás ez? – rivallt rá Crispinus.
– Nem vagyok ló, értetted? – Te vagy ló! – vágta rá Polla, és hátat fordított neki.
– De értsd meg, most én vezetem a játékot, hát ón parancsolok! – erőszakoskodott Crispinus.

– Nekem bizony nem parancsolsz! – makacskodott Polla.

A tisztecske érezte, hogy mindjárt felsül, és vége a tekintélyének, tehát úgy tett, mintha Pollát elintézte volna, és odafordult Pudenshez:

– Te is ló leszel, én leszek a lovasod!

– Én nem vehetek a nyakamba, hiszen nem bírnalak el – mentegetődzött Pudens halkán és szerényen.

– Szó sincs róla! – tiltakozott Polla, és csak úgy villámlott a szeme. – Pudens nem lesz ló, te pedig nem ülsz a nyakába! És ha a fejed tetejére állsz, akkor se! Megértetted? És én különben sem játszom veled... te pukkancs!

Crispinust előntötte a méreg:

– Hogy mersz nekem ilyenet...

De nem fejezhette be a mondatát, mert Polla rá se hederített, hátat fordított neki, és a kezét nyújtotta Pudensnek:

– Gyere, Pudens!

Nem, Polla igazán nem engedhette, hogy ez az izmos, vállas, tagbaszakadt legény meglovagolja a gyenge és beteg Pudens! Féltette a fiút, a gyerekkori hű és jó pajtást, és vigyázott rá, hiszen úgy akarta, hogy ez az okos és szelíd fiú örökre az övé legyen...

Bement vele a lugasba, elővette a hóna alól a tekercset, s kisült, hogy az bizony nem könyv, hanem játéktábla; egymásba rajzolt három négyzet van rajta. Pudens kiterítette az asztalra a táblát, kisimította, egy vászonzacskóból kilenc fehér kockát vett ki s letette Polla elé, aztán kilenc feketét magának, s megkezdődött a játék.

– No látod – mondta Pudens fél óra múlva –, máris tudod.

Polla egészen belepirult a játékba; törte a fejét, hogyan is verhetné meg Pudens, és ki is eszelt egy-két ügyes húzást. De csak úgy tudott nyerni, hogy a fiú szándékosan hibázott és ügyetlenkedett, és Polla sorra elszedte a kockáit, úgyhogy csak kettő maradt.

– Nyertem! – ujjongott Polla. – Ugye nem haragszol érte?

– Ugyan már mért haragudnám? Rád semmiért sem tudnék haragudni, Polla. Főképp játékban nem. Aki játszik, legyen elkészülve a vereségre is.

– Igazad van – helyeselt Polla –, és jó volna, ha ezt megmagyaráznád annak a majom Crispinusnak is. Mert ez a pökhendi legényke azt hiszi, hogy ő a világ teteje.

– Hát, ha nyegle és cicomás öltözködését nézzük, akkor csakugyan nincsen nála külön ember Rómában – mondta rá Pudens mosolyogva.

– Gazdag ember lehet az apja, hogy így kiöltöztette!

– Semmijük sincs – legyintett Pudens.

– Hát akkor miből telik neki selyemingre, meg ékszerekre, meg minden egyébre?

– Nyakig úszik az adósságban, akárcsak az apja, a római lovashadsereg főparancsnoka. Azt hiszem, már a hajuk szála sem az övék.

– Ejnye – bökött a homlokára Polla –, most jut az eszembe! Egy hónappal ezelőtt mondta apuka a mamának, hogy a császár megint kifizette az öreg Crispinus adósságait.

- Úgy van, de a császár azt is hozzátette, hogy „most utoljára!” Azóta újra tele vannak adóssággal, mert most már a százados úr is segít az öregnek...

Jót nevettek rá mind a ketten.

- Rossz tanuló volt, léha és könnyelmű, naplopó és hencegő, hát hogy lehetett belőle százados? – kérdezte Polla.

- Úgy, hogy az apja gyerekkori pajtása a császárnak, és Kis-Ázsiában együtt harcolt vele a perzsák ellen! S ami a fő, az egyik csatában megmentette Traianus császár életét. Hát a fiatalúr ezért lett százados.

- Láttad a századosi pálcáját? Azt is bearanyoztatta! Nevetséges ficsúr! Huszonötöt kellene rásózni ezzel az aranyos pálcával!

- De mindennap – tódította Pudens –, addig, amíg észre nem tér. No, játszunk még egy malmot, jó?

- Jó – egyezett bele Polla, és máris belebonyolódtak a fehér-fekete kockák harcába.

...Mivel pedig a lóverseny nem sikerült, Crispinus fogócskát vezényelt. A kertben maradt három kislányt megrémítette szigorú hangja, úgyhogy mikor elkiáltotta magát: „Rajta!” – futottak, mint a nyúl...

Az egyik hátrapillantott, és meglátta, hogy Crispinus egyre közeledik. Erősebb, nagyobb és ügyesebb volt náluk, s bizonyosra vehették, hogy percek alatt elfogja valamelyiküket, vagy éppen mind a hármukat, akármilyen ravaszul kanyarogtak is összevissza a kert girbegörbe útjain.

De a leghátul szaladó kislánynak mentő gondolata támadt, és lihegve odakiáltotta a másik kettőnek:

- Föl a kertészház tetejére!

Bizony azoknak se kellett kétszer mondani. Összeszedték minden erejüket, neki a létrának, föl a háztetőre, végig rajta... és egyszerre csak ott álltak, ahonnan Polla a múltkor leugrott.

Csakhogy Crispinus is odaért ám, s már hallották is katonacsizmái kopogását a létra fokain... Ha feljut a háztetőre, győzött: elfogja mind a hármukat.

Hát nem és nem! Ezt a győzelmet nem szerzik meg neki! De nincs más mentség: le kell ugrani a kertész bácsi kis kertjébe.

- Utánam! – kiáltja az egyik. Lenéz, alulról sárgarépa zöldje integet, ezen az oldalon nincsenek egresbokrok... Csak egy kis bátorság kell hozzá ilyen magasból leugrani, de se baj! – Rajta! – kiált még egyet, és már ugrik is, utána pedig a másik kettő. Simán huppannak le a répa-ágyásra, és mintha összebeszéltek volna, besurrannak a kertész bácsi szobájába.

Az öreg nagyot néz, de a váratlan látogatók integetnek, sustorognak, nem engedik megszólalni az öreget, csak egyre fölfelé mutogatnak.

Az öreg kertész nem nagyon érti ezt a néma beszédet, de azért csak ki ballag a kis kertbe, és behúzza maga után a viskó ajtaját. Kiballag, fölnez, s uramfia! mit lát? Ott áll a tetőn a jószagú százados, szemével méregeti a mélységet... már-már leugrik, mert kitalálta, hogy a kislányok leugrottak, hiszen másfelé nem tűnhettek el... de aztán meggondolja magát... hátha megkarcolja valami a bársonyos bőrét... hátha nem sikerül az ugrás, és netán kificamítja a bokáját... s különben is, a lányok, ha csakugyan leugrottak, már bizonyosan beszaladtak a palotába...

Nem ugrik le, semmi esetre. sem ugrik, teljesen fölösleges... egy római százados csak nem ugrádozik kislányok után? Nyilvánvaló volt, hogy az illatos tisztetcskének inába szállt a bátorsága.

De hogy a tekintélyét valamiképpen megóvja, onnan fentről keményen ráripakodott az öreg kertészre:

- Hé, rabszolga, nem ugrott le innen a tetőről három kislány a kertedbe?
- Uram, én bent voltam a viskóban, nem láthattam.

Mit tehetett a hoppon maradt Crispinus? Lemászott a létrán, visszakullogott a szökőkúthoz, fölvette a sisakját, vállára kanyarította köpenyét, felcsatolta kardját, jobb kezébe fogta aranyozott századosi pálcáját, megnézte magát apró ezüst zsebtükrében, elégedetten bólintott, és éppen indulni készült a lugas felé, amikor a szökőkút mögül hirtelen előbukkant a pompázatos páva...

Meglátta a kikent-kifent, felsallangozott, felgyűrűzött, felfuvalkodott és kényeskedő tisztecskét, s ilyesmit gondolhatott magában: „Micsoda? Ez túl akar tenni rajtam? Hohó, nyegle ficsúr, hátrább az agarakkal!” S hogy értésére adja megvetését és felháborodását, felfújta magát, fölmeresztette kék-aranyos bóbítáját, teljes pompájában szétteregette pávaszem-legyezőjét, és dühösen rikácsolni kezdett.

Crispinus megriadt a váratlan rikoltozásra... Ma már másodszor bosszantja föl ez a rusnya madár... „Megállj – gondolta magában – ellátom én a bajodat”... Odaugrott a pávához, és vastag századosi pálcájával akkorát sújtott a hátára, hogy az egyik szárnyán meg is sebesítette... a díszmadár aranyos-kék szárnytollain vércseppek gördültek végig.

- Megkaptad a magadót! – szólalt meg hangosan; lihegett a dühtől, és úgy élvezte hőstettét, mintha legalábbis a lányokat vagy Pollát büntette volna meg.

Egyenesen a lugasnak tartott, azzal a szándékkal, hogy felelősségre vonja Pollát és Pudentst, mert nem akartak játszani vele. De amint belépett a lugasba, meglátta a három eltűnt kislányt: az asztal mögött guggoltak, s mikor a hetyke tisztecske belépett, hirtelen fölegyenesedtek, torkuk szakadtából hahotázni kezdtek, és közben csúfondárosan gajdolták:

- Páva! Páva! Pukkancs páva!

Crispinus megérezte, hogy ha nem távozik azonnal, nevetségessé válik. Fölvetette fejét, szikrázó szemmel végignézett a lányokon, ringó léptekkel megindult, gyorsan áthaladt a palotán, és nagy dérral-dúrral távozott.

Már a hegyoldalban csörtetett lefelé, de azért úgy rémlett neki, mintha még mindig hallaná a messzi Platorinus-kertből a lányok gúnyos kacagását...

VII. AZ ÓRIÁSKÍGYÓ

- Egyetek, lányok – biztatta Polla a rózsaszín ruhás rabszolgányokat, s azok bizony bőségesen szedtek tányérjukra a nagy kerek ezüstitálból, amelyen rántott csirke és rántott libamáj tornyosult jó magasan.

A Platorinus-palota előtt hosszú asztalok sorakoztak, mellettük, rózsakoszorús fejjel, ott lakmározott a ház valamennyi rabszolgája, még a tanító meg az orvos is. A férfiakat Platorinus maga szolgálta ki, nagyon szívesen és udvariasan, és egyre-másra hordta fel nekik a legfinomabb falatokat és csemegéket.

– No még egy szeletet ebből a libamájból, öreg – biztatta a vén kertészt.

A rabszolgák pedig, fiatalok és öregek egyaránt, két kézzel tömték magukba a finomságokat, amiket bizony évente csak egyszer élvezhették: éppen ma, a farsang első napján.

Annak a régi aranykornak az emlékére tartották ezt a vidám ünnepet, amikor sült galambok röpdöstek a levegőben, kövér sült disznók sétáltak az utcán, s mindenki akkora szalonnát, vagy sonkát kanyarított le belőlük, amekkorát akart; a földet nem kellett megművelni, mert magától termett a búza, a gyönyörű gyümölcs, a szőlő szőlő, mosolygó alma, csengő barack... amikor nem volt úr és szolga, mert szabadság, egyenlőség, testvériség uralkodott a földön, és boldog volt minden ember...

Mindez pedig csak a mesében volt igaz, de azért jólesett megünnepelni az ősrégi aranykor emlékét...

– Dorippa lelkem, még egy tányér fánkot! – kínálta Pomponia a görög dajkát. – Egyél, drágám.

– Eszem én, Pomponia – felelte a görög dajka, miközben két kézzel tömte magába az illatos tésztát. Ezen a napon nem kellett úrnak és úrnőnek szólítani uraikat, sőt egy kissé bizalmasodhattak is velük. – Hozhatnád vagy öt darab palacsintát is, de mazsolás-diós legyen a tölteléke – rendelkezett Dorippa.

– Igenis, szívem – mondta rá Pomponia, és kisietett a konyhába. Ma ő főzte-sütötte az egész lakomát, Polla és Pudens segített neki, a rabszolgák ezen a napon csak lustálkodtak, lakomáztak, énekeltek és táncoltak. A Platorinus-palota előtt is ott voltak a zenészek, magas emelvényen fuvolások, citerások, lantosok, kürtösök, dobosok, s hamarosan rá is zendítettek. Nemsokára vidám hejehujzás közben táncra is perdült az egész ünneplő rabszolgasereg...

Boldogan élvezték ezt a rövid egyenlőséget, de eszükbe sem jutott visszaélni a farsangi szabadsággal, vagy éppen megsérteni gazdáikat.

Vége volt a hosszú lakomának, javában állt a mulatság, amikor Veturia behívta Pollát a palotába; az előcsarnokban ott várakozott már Pudens, a három leány-pajtás és a tanár.

– Lemegyünk a városba, jó? – kérdezte a tanár.

– Éljen, éljen! – ujjongtak a lányok, és máris indult a kis társaság.

– Veturia, vigyázz a lányokra! – szólt utánuk a mama.

– Ne félj, asszonyom – nevetett rá Veturia –, nem lopják el őket!

Hát, ha nem is lopták el a lányokat, de jól megtréfálták őket, annyi bizonyos. „Szabad a vásár!” – ez volt ma a jelszó, és hamarosan ők maguk is láthatták, mi minden szabad ezen a napon...

Alig értek át a hídon a zöldségpiacra, máris a legsűrűbb forgatagba kerültek. Óriási tömeg hullámzott a téren, s olyan hangos volt a tréfálgozás, a kacagás, az ének, hogy alig értették egymás szavát. Libasorban mentek előre, összefogódzkodtak, hogy a nagy tolongásban el ne szakadjanak egymástól...

– Odanézz – mutatott Veturia az oszlopos kis kerek templomra.

Mind arra fordultak és látták, amint két suhanc zsákot húz a harmadiknak a fejére: az hiába rúgkapálódzik, behúzzák a zsákba, bekötözik, s aztán nagy nevetve odébbállnak...

– Nini! – neveti el magát az egyik kislány. – Ezt ugyan megfürdették!

A jámbor járókelő, akit az imént fordítottak bele az elillant csínytevők a szökőkút medencéjébe, most kecmertget ki a hideg fürdőből, csuromvizesen, megrázta magát, és

rémülten futásnak eredt. A tömeg óriási hahotával kísérte menekülését Nagy nehezen kivergődtek egy szélesebb utcába. Mindjárt a sarkon hangos kacagásra figyeltek föl.

– Hisz ez a bábjátékos bódéja – örvendezett Polla. –Nézzük meg!

Odaálltak a bódé elé, és boldogan élvezték a mókás játékokat: a bábos egyszerre mozgatott négy bábót – a kövér haslagot, a hencegő katonát, a cicomás háziasszonyt és a zsírosképű szakácsot –, és mind a négyet más hangon szólaltatta meg... A tömeg szüntelenül megjegyzésekkel kísérte az előadást...

– Szimatolja már a pecsenyét az a dagadt...

– Ni, milyen ravaszul nevetgél magában a szakács...

– Hű, ez a katona... kacsingat az asszonykára...

– Kacsingat ám a pecsenyére!..

– Nem tudja, melyiket válassza...

– A kövér kikap a serpenyőből egy nagy szelet pecsenyét... az asszonyhoz siet... megkínálja...

– A katona felordít, fejbevégi a haslagot, az elterül, a nő jajgat...

– Megpukkadok – hahotázik egy nénike.

– No most... a katona karddal támad a szakácsra... kardjára szúr egy óriási pecsenyedarabot...

– Falatozik a pofa... röhögve nézi a póruljárt polgárt...

– Nini... most felugrik a polgár, elgáncsolja a hencegő katonát... elvágódik...

– A nő a pecsenyés kardot beledöfi a katona torkába... de a katona felpattan...

– No most a szakács nyakon önti forró zsírral, és fejbekólintja a vas serpenyővel... A katona újra elterül, és keservesen nyög...

– Ez már döfi! – lelkesedik egy nagyobbacska fiú. –Megkapta a magáét!

– Igazi volt az a pecsenye? – sopánkodik egy nénike, aki bizonyára ritkán lát pecsenyét.

A játék tovább folyik, de már itt jár a nézők között a bábos kisfia, és jókora réztányérban gyűjti az önkéntes adományokat.

Innen már könnyebben jutnak előre, s nemsokára bent vannak a város közepén, a főtéren. A színház előtt mulatságos látvány állítja meg őket.

– Ezt megnézzük! – mondja Polla, s máris körülállják a mutatványost, aki hadvezérnek öltöztetett majmot táncoltat egy idomított fekete disznó hátán: a disznó fölágaskodik, táncol, körben forog, visít és nyöszörög... a majom ügyesen egyensúlyoz a hátán, pajzsát veri a kardjával, aztán vagdalkozik vele a levegőben... hirtelen bukfencet vet, a földre huppan, lekapja sisakját, és hát ő is adományokat gyűjt; sűrűn csörrennek az ezüst és réz pénzdarabok a fényes sisakban...

Az egyik palota előtt alig egyméteres, de azért hosszú szakállú törpe szolgálja ki a rabszolgákat, akik egyre-másra megcibálják a szakállát. A szerencsétlen törpe szemét könny önti el.

– Ez nem járja! – méltatlankodik Polla – hiszen a törpe is rabszolga, ma igazán neki is az ünnepi asztalnál a helye!

– Igen kedvesem – magyarázza Veturia –, de a gazdája, ez a műveletlen, megtollasodott hentes, hencegni akar vele; nézd, a hátán ott a réztábla, olvasd el a felírást: egymillió! Ennyibe került neki! Hadd tudja meg az egész város! Ezért a pénzért szép palotát lehetett vásárolni a város legszebb helyén.

– Hitvány uzsorás! – morogta mérgesen a tanár. – Henceg ezzel a szerencsétlen torzszülöttel, és csúfot űz belőle! Undorító!

Két nyápic legényke rohant el mellettük, tetőtől talpig lisztesen; a közeli pékműhelyből menekülhettek: úgy látszik, péklegények voltak, s barátaik meghempergették őket a lisztesládákban.

Majdnem fellökték a járókelőket, pedig rengeteg ember jött-ment az utcákon: a legtöbb mindenféle ajándékokat vitt, mert ezen a napon mindenki megajándékozta barátait valamivel. Férfiak, nők, gyerekek tálcán, kendőben, kosárban, ládikában vitték az ajándékokat, ezüst- vagy agyagedényt, ékszert, könyvtekerceset, gyümölcsöt, bort, kolbászt, sonkát, sajtot, süteményt...

– Jaj, de gyönyörű torta – kiáltott fel Veturia, s a lányok is rögtön meglátták a fehérsapkás cukrászt: fényes ezüst tálcán könnyű, sárgás tésztából sült torta vitt nagy óvatossággal, hogy valamiképpen össze ne dőljön az a sokemeletes, rácsos torony, amelyet a torta tetejére épített mézes mogyorós perecekből és hab-koszorúból.

Előkelő hölgynek vitte az ajándékot, s már előre örült, hogy dús borraival üti a markát... már odaért a kapuhoz, s éppen be akart lépni, amikor egy szurtos kis suszterinas ott termett előtte, fölemelte labdaütőjét, és egy csapással lenyakazta a tornyot. . .

A cukrász rémülten felhőrdült, el akarta kapni a kölyköt, de az nagyot nevetett, hirtelen szamárfület mutatott a szerencsétlen cukrásznak, és nyomtalanul eltűnt.

Pudens felháborodott az oktalan csínyen, nem szólt semmit, csak megkerülte a tömeget, s az utca végébe sietett: a suszterinast épp abban a pillanatban fogta fülön, amikor kibukkant a tömegből, s azt hitte, hogy ép bőrrel megúszta ezt az ostoba tréfát.

– Hahá! – kiáltott fel a cukrász diadalmasan, mikor Pudens átadta neki a vásott kis kölyköt. – Megvagy, gazfickó! – rikácsolta. – Gyere csak, gyere, lesz nemulass!

És már vonszolta is a kölyköt, s időnként laposakat ütött a fejére az ezüstitálcával. A gyerkőc reszketett, mint a nyárfalevél, de apró szemé folyton ide-oda ugrált, hogy hol láthatna utat-módot a menekülésre. . .

Csak egy pillanatra lazult meg a cukrász szorítása – mikor az egyik lisztes legény nekiment –, s a csintalan gyerek máris megérezte: kirántotta magát a cukrász kezéből, s uccu neki vesd el magad: nekiiramodott, s fél perc alatt úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Polla aggódva nézett Pudensre.

– Látod, most lihegsz, az arcod is ég: tudod, hogy ezt nem szabad!

– Nem tűrhetem ezt az oktalan rombolást! Értem én a tréfát, de felmérget az ilyen durva kártevés.

– Jó, jó – csillapította Polla –, máskor bízd rám meg Veturia-ra az ilyen csirkefogót, majd mi ellátjuk a baját!

Odaértek a tanácsház elé, és szerettek volna fölmenni az oszlopai közé, s egy kissé megpihenni, de nem lehetett hozzáférni az épülethez, mert a széles és magas lépcsőzetet egészen ellepték a játékosok; a legtöbben kockáztak, sokan malmoztak, de nem ám szórakozásból, hanem nyereszkeskedésből. Ez volt az egyetlen nap, amelyen szabad volt a szerencsejáték.

– Mást mondok – szólalt meg a tanár menjünk fel a császári kertekbe, ott kipihenhetjük magunkat, s valami látnivaló is akad...

– Jó lesz – helyeselt Veturia –, mert harapunk is valamit. Legalább annyival is könnyebb lesz ez az elemőzsiás kosár.

Errefelé, a templomok körül és a császári kertek táján, nem volt oly nagy a tolongás, de itt is rengetegen hoztak-vittek ajándékokat. Egy katona zöld papagájt cipelt

régkalitkában, egy asszony tetejes kosár gyönyörű piros almát vitt, de megbillent a kosár, egy alma a földre pottyant, s menten összetört; sárgás por szállt föl belőle, a járókelők hangos nevetésben törtek ki, de a sárga por csak szállt, szálldogált, s hamarosan elnémult a nevetés, mert a por csiklandozni kezdte az emberek orrát, s néhány perc alatt olyan tüsszögés meg prüszkölés meg krákogás kezdődött, mintha valaki tüsszentő versenyt rendezett volna.

Hát amint mennek fölfelé a dombra a császári kertbe, egyszerre csak találkoznak ám Crispinusszal. Délcegen és hányaveti módon lépked, s mikor odaérnek hozzá, megáll és megszólal, kissé leereszkedően:

- Megkaptad az ajándékomat, Polla? – kérdezi.
- Én még nem – feleli a kislány. – Hát te az enyémet?
- Még én sem.
- No, csak siess haza, ott találsz – mondta a lány huncut szemhunyorgatással.

Crispinus csakugyan hazasietett, de nem nagy öröme telt az ajándékban: kétarasnyi nagyságú, pompásan kiszínezett agyag páva volt, kiterjesztett farktollai kék-zöld-aranyos színekben pompáztak, de ha jobban megnézte az ember, minden farktollának pávaszemében egy-egy betű bújt meg, s ha valaki olvasni is tudott, összeolvashatta a betűket: „Crispinus vagyok”.

Crispinus persze tudott olvasni, s mikor elolvasta a feliratot, dühében úgy földhöz vágta az ajándék-pávát, hogy ezer darabra tört.

Most már szívből sajnálta, hogy azt a drága zöld papagájt küldte Pollának. Tíz aranyba került, s a pénzt az uzsorástól vette kölcsön, de nem bánta, hogy megint csak szaporodott az adóssága. A vén örmény uzsorás kissé tétovázott, hogy adjon-e még pénzt a könnyelmű ifjú tiszttecskének, de Crispinus megnyugtatta:

- Ne okoskodj, vén csacsi – mordult rá a fekete szakállas örményre –, mert megsértesz! Kinek nézel engem? Platorinus lánya lesz a feleségem, s amint elvettem, tetejeseen visszakapod a piszkos pénzedet!

- De uram – nyögte az uzsorás –, én tudom, hogy Platorinus úr minden összegre jó: hatvanmillió a készpénze, van 4116 rabszolgája, 3600 pár ökre és 257 000 birkája, 200 hold szőleje és 500 hold olajfaültetvénye. Öseim csontjaira s a tulajdon szakállamra esküszöm: ez nekem elegendő biztosíték.

- Nahát – vágta rá diadalmasan az ifjú.

- Bár olyan biztos volna ez a házasság is, mint Platorinus vagyona – sóhajtotta az uzsorás.

- Bízd rám – legyintett a cifra tiszt, övébe dugta a tömött pénzes zacskót, és ringó léptekkel távozott.

A tanár a Béke Temploma előtt állította meg a kis társaságot.

- Zsidó templom ez? – kérdezte Polla – hogy annyi nagyszakállú zsidó járkal itt? – Valóban, szakállas, hosszú kaftános zsidók jöttek-mentek le s fel a templom márványlépcsőin.

- Azért járnak ide – magyarázta Pudens –, mert itt őrzik a jeruzsálemi templom hétágú ezüst gyertyatartóit már huszonöt év óta. Akkor foglaltuk el a zsidók szent városát, akkor pusztítottuk el a szent templomukat is. Azóta idejárnak a római zsidók, imádkozni a szent gyertyatartók előtt.. .

- Én láttam egyszer egy óriási őskori szörnyeteg csontvázát a császári nagy könyvtár oszlopos udvarán – szólalt meg az egyik kislány. – Egy-egy foga kétarasos volt, a lábszárai olyan hosszúk, hogy egy ember csak térdükig ért.

- Ugyan, ne beszélj butaságokat – szólt rá a másik leányka.
- Nem butaság ez – szólt közbe a tanár. – Valamikor éltek ilyen szörnyetegek. Szerencsére ma már csak a mesékben élnek.

- Ezek voltak a hétfejű sárkányok? – kérdezte Polla nevetve.

- Ezek – felelte a tanár –, de hét feje egyiknek se volt, esküszöm!

Dorippa, ha ezt hallja, megbotránkozott volna, hogy kételkedni merészel a mesében.

Katonai őrség tanyázott a császári kert kapujában, de egyáltalán nem volt rá szükség, hiszen mindenki szabadon bemehetett. Nem is félt senki az őrségtől, jobban megijedtek attól az óriástól, aki az oroszánok tágas ketrecében, vagyis inkább rácsos palotájában járkált föl-alá, fogait vicsorította, hadonászott hatalmas karjaival, s néha fölkapott egy-egy kisebb oroszánt és dühösen odavágta a többi közé, de semmi baj se lett belőle.

- Ember ez, vagy állat? – kérdezte Polla, s mintha kissé vacogott volna a foga.

- Ember biz ez, vagyis inkább szörnyeteg, Ázsiából hozta dicső császáruk. Hogy pedig így packázik az oroszánokkal, annak az a magyarázata, hogy mind a hatvan oroszán szelíd.

- Ezek idomított oroszánok? – kíváncsiskodott az egyik kislány.

- Épp úgy, mint amott a szomszéd ketrecben az a harminc leopárd.

Tovább sétáltak.

- Hát ezek a tigrisek? – mutatott Polla egy távolabbi ketrecre.

- Ezek egészen vadak és vérszomjasak. Nézzétek csak, hogyan vicsorítják és csattogtatják a fogaikat! Ezek bizony megennék azt a három méteres óriást is, aki az oroszánokkal komázik.

- Meg bizony – szólt közbe Pudens –, de az óriás is megenne egy tigrist, ha hozzájutna. Mert Plinius bácsitól azt hallottam, hogy ennek a szörnyeteg embernek rettenetes az étvágya: egy ültő helyében bekebelez egy egész borjút, s ráadásul csemegének még egy gyöngé bárányt, tizenöt friss cipóval.

- Egészségére, és gebedjen bele – mondta rá Veturia megvetően.

Még sohasem látták a császári állatkertet, hát nem győzték csodálni a rénszarvasokat, a zsiráfokat, a fókákat és a vízilovakat: hat víziló lubickolt a hatalmas medencében. Sokat nevettek a majmok mókáin, de a lányoknak legjobban tetszettek az elefántok: harminckét elefánt nyújtogatta ormányát a látogatók felé, akik kaláccsal, süteménnyel, gyümölcscsel tömték őket. Némi borralaló fejében az idomítók bemutatják az elefántok ügyességét és okosságát is. Kivezettek egy hatalmas állatot: egy füttyszóra letérdelt, hátára vett néhány gyereket, egy kicsit ügetett velük, aztán óvatosan letette őket. Egy kisebb elefánt hibátlanul végigsétált oda-vissza a félméternyi magasságban kifeszített karvastagságú drótkötélen.

- Szégyelljék magukat azok, akik ilyen nemes és okos állatokat bohóckodásra kényszerítenek! – fakadt ki Pudens. – Hej, ha egyszer az állatok összefognának és emberseregletet csinálnának, s mindenféle megalázó ugrabugrálásra kényszerítenek az embereket!

- Most is van, aki ide illenek a majomketrecbe – jegyezte meg halkán Veturia.

Mindenki tudta, kire gondolt.

Odaértek az ősi fák ligetébe, megcsodálták a vénséges vén olajfát.

- Legalább ötszáz esztendő – magyarázta a tanár –, amaz a tölgy meg ezeréves, kiderítették a tudósok.

- Ez az olajfa – szólalt meg Pudens – egészen haszontalan, mert már nem terem...

– De a tölgyfa hasznos, hiszen ma is hús árnyékot ad – jegyezte meg Polla.
– Én mégis jobban szeretem, és jobban kívánom a napsütést, mint az árnyékot – mondta rá lelkesen Pudens.

És Polla megértette.

Nem messze a tölgyfától, napsütötte gypeszőnyegen, szokatlanul magas vasketrecben, vastag láncon óriási rézkarika lógott, a rézkarikán csodálatos madár hintázott.

– Ez a világ legnagyobb csodája – kezdte a tanár – a mesebeli főnixszmadár, amelyet eddig alig látott még emberi szem. Isteni császáruk madarászai fogták a mesés Arábiában.

– Gyönyörű – lelkendezett az egyik kislány. – Nézzétek, a nyakán aranyos a tolla, a testén bíborszínű, fark-tollai kékek és rózsaszínűek, fején pompás toll bóbita reszket... S milyen nagy! A sasnál is nagyobb!

– Erről mesélte nekem Dorippa, hogy ötszáz évig él? – fordult Polla a tanárhoz.

– Bizonyosan erről – felelte a tanár, s persze azt is elmondta, hogy mikor halálát közeledni érzi, fahéjfa és tömjénfa illatos kérégből fészket épít, megtölti illatszerekkel, meggyújtja s ezen a máglyán elégeti magát...

– Igen, igen – emlékezett most már Polla a mesére – s aztán a hamvaiból új főnixszmadár támad életre, s így él ez a csodálatos madár halhatatlan életet...

– Dajkamese, görög dajkamese – mondta rá Veturia nevetve.

– Én sem hiszem el – szólalt meg újra Polla.

– Én sem – hagyta rá halkán Pudens, s aztán még csöndesebben hozzátette: – De azért nagyon szép.

– Szép, szép, csak egy kicsit tarkabarka – nevetett Polla. – Az én édes kis rigóm mégis százszor szebb. Imádom. Láttad már, hogy röppen az ujjamra? És hogy csókolgat a kicsi sárga csőrével? Képzeld, mi lenne velem, ha Plinius bácsitól ilyen óriás madarat kaptam volna!

Pudens is jót nevetett, aztán elhallgattak, s még egy darabig némán és áhítatosan gyönyörködtek a titokzatos főnixszmadárban, amely rájuk se nézett, s egykedvűn hintázott tovább...

Veturia odaszólt a tanárnak:

– Ideje volna hazamenni.

– Jé – mondta rá a tanár – akkor már csak az óriáskígyót nézzük meg.

– Hol van? – kíváncsiskodtak a lányok – Itt, ebben a hosszú épületben – mutatott rá a tanár egy furcsa pajta-félére, s mindjárt be is vezette a társaságát. Az egész hosszú helyiségben semmi sem volt, csak egy óriáskígyónak a kipányvázott pikkelyes bőre. Lehetett vagy harminchat méter hosszú.

– Ez az afrikai óriáskígyó bőre – magyarázta a tanár. – Nevezetes állat ez, havonta egyszer eszik, de akkor lenyel egy egész antilopot, szőröstül-bőröstül, s egy hónapig mind csak hever és emészt.

– És ha éhes? – kérdezte Veturia.

– Akkor nagyon dühös. Egyszer Afrikában odacsúszott a római tábor közelébe, s a legelésző gulyából el akart ragadni egy borjút. Már éppen rá akarta vetni magát, hogy köréje tekergőzzön és összeroppantsa, de a bástyatorony őre észrevette, belelőtt a nyilával, s mivel a kígyó föl se vette, tíz bajtársával együtt kezdett lövöldözni rá – meg se kottyant az állatnak... Mit volt mit tenni: megindították a kődobó és nyíllövő ostromgépeket, és csak így sikerült ártalmatlanná tenni a szörnyeteget. A borjú

megmenekült, s a kígyóból csak a bőre maradt. – Aztán nevetve odafordult a lányokhoz: – Jobb így, mintha élne, ugye?

– Bizony, nem volna jó találkozni vele – felelte Polla.

– De a rokonával találkozhatunk – ijesztgette őket a tanár –, mégpedig itt a közelben, mindjárt a mogyoróbokrok közt...

– Jaj, jaj – sivalkodtak a lányok.

– Nono – nyugtatta meg őket a tanár – nincs semmi baj: ez a szörnyeteg sűrű drótháló mögött él, és nem azt eszik, amit akar, hanem amit kap. Belőletek például nem eszik.

Bent a kígyóházban még mindig borzongva nézték a szörnyeteget, amely legfeljebb kilenc méter hosszú lehetett, de így is félelmetes volt. Nyugtalanul tekergőzött, szinte vonaglott: a vak is láthatta, hogy éhes. Szerencséjére épp jött az ápolója, kövér bárányt vezetett be, és ügyesen belökte a ketrecre.

Az óriás kígyó egy pillanat alatt körültekerődött a keservesen bégető állaton, összeroppantotta, s hozzálátott, hogy egészben lenyelje. Biz ez lassan ment; az őt azt mondta, hogy néha három nap is beletelik, amíg az állat a hasába jut.

Élvezték a ritka látványt, s egyszerre Pollának furcsa gondolata támadt:

– Mondd csak – fordult az ápolóhoz –, le tudna nyelni ez egy katonatisztet is, szőröstül-bőröstül?

– Hát hogyan?! Hol az a tiszt, én lenyeletem vele!

Az ápoló nem tudta mire vélni, miért nevetnek olyan jóízűen az uraságok ezen a foglalkozásán...

VIII. SZÜLETÉS NAP

Már múltféltben volt a tél, s a nagy kertben kidugta fejét a fehér hóvirág, néhány nap múlva pedig már az ibolya virágai is kibújnak.

– Jaj, de gyönyörű a március – ujjongott Polla, mikor a hosszú és esős tél után először játszottak a kertben.

– Igazad van – mondta rá Pomponia mama, s közben az utolsó öltéseket tette a hímzésén –, nekem is gyönyörű, de tudod-e, miért? Azért, mert márciusban van valakinek a születésnapja...

– A születésnapom! – tapsolt örömeiben Polla – s én majdnem megfeledkeztem róla!

– Bezzeg én nem – mosolygott Pomponia –, s már két hónapja csak erre a napra gondolok...

És átnyújtotta Pollának a gyönyörűen hímzett hosszú, kék selyemruhát. A kislány odavolt a meglepetéstől:

– Mama! Ezt? Nekem hímezted, igazán? Két hónapig dolgoztál rajta? Ó, de gyönyörű! És hosszú! az első hosszú ruhám! – és boldogan kacagott.

– Tizenhárom éves vagy, kislányom, s ez annyit jelent, hogy nagylány lett belőled. Törvény szerint akár férjhez is mehetsz.

Polla elpirult:

- Nem, nem, édes mamám! Én még játszani akarok!
- Ne félj – mosolyodott el az anyja –, nem muszáj, csak lehet.

Veturia rontott be a lugasba, s letette az asztalra a rézkalitkát: a zöld papagáj kíváncsian forgatta fejét jobbra-balra, s végre megszólalt:

- Jórrreggelt! Jórrreggelt!
- Edd meg, ha jó – ingerkedett vele Polla.

- Ne ezt hajtogasd, te ostoba madár – fenyegette meg az ujjával Veturia – hanem felelj szépen: hogy hívják a tiszt urat?

- Curculio! Curculio! – gurgulázta a papagáj, s alig akarta abbahagyni.

- Mi ez? – kérdezte Pomponia nevetve, mivel sehogy sem értette, mért furulyázza a madár folyton a Curculio (vagyis „Zsizsik”) nevet. – Miféle tiszt úrnak a neve ez?

- Asszonyom – magyarázta Veturia –, úgy történt, hogy mikor annak idején a farsangi sétáról hazaértünk, itt találtuk ezt a madarat. Crispinus küldte ajándékkul.

- És én nem akartam elfogadni – vágott a szavába Polla –, és vissza akartam küldeni, de Veturia azt mondta, hogy ez illetlenség volna. Én azt mondtam rá: üsse kő, de ha már megtartjuk, tanítsd meg valamire, mert ez a „jóreggelt”-en kívül semmit sem tud, késő este is csak jóreggelt kíván.

- Én aztán elkezdtem tanítani – folytatta most már Veturia –, és meg is tanítottam sok mindenre: tudja a nevünket, bár szó ami szó, néha engem szólít Platorinusnak, s urunkat köszönti így: Jó reggelt, Veturia!

Pomponia jót nevetett a papagáj ostobaságán, de Veturia máris folytatta:

- Mindegy, azért csak tovább vesződtem vele, s hamarosan kiderült, hogy nem is olyan ostoba madarat küldött nekünk a tiszt úr, vagyis Crispinus.

Ebben a pillanatban a papagáj rákezdte:

- Curculio! Curculio!

Énekelve fuvolázta ezt a tréfás nevet, és az i betűnél mindig magasra fölvitte a hangját. Pollának a könnyei potyogtak a nevetéstől.

- Amint a Crispinus nevet hallja, azon nyomban elkezd fújni a zsizsik-nótát... – magyarázta a dajka.

- De miért zsizsik ez a Crispinus? – csodálkozott Pomponia.

- Mama – vette át a szót Polla –, megtudtuk Pudens-től, hogy Crispinust azért csúfolják zsizsiknek a barátai, mert úgy hasonlít a szakácsára, mintha ikrek volnának, a szakácsának pedig Curculio a neve. Hát ezért lett zsizsik.

Nem folytathatták a mulatságos beszélgetést, mert fiatal rabszolga érkezett – így jelentette a rabszolgálynak – értékes ajándékkal.

A rabszolga kimért léptekkel, ünnepélyesen közeledett, selyempárnán hozta a pompás születésnap ajándékot, a cseresznyefából faragott, gyöngyházberakásokkal díszített négyhúros citerát.

Apuka nővére küldte a remek ajándékot, mert nagyon szerette Pollát, és azt akarta, hogy meg tanuljon citerázni és énekelni, mert a római előkelő társaságban igazi művészek számított az, aki énekelni tudott, s énekét citerán kísérte.

Bezzeg a parasztok meg a rabszolgák citera kíséret nélkül is olyan szépen énekeltek, hogy hol megfájdult, hol meg repesett tőle az ember szíve. Pedig nem is görög énektanártól tanulták...

Polla nem valami nagyon örült a citerának – sehogy sem fűlt a foga a zenéhez –, de azt üzentte a nagynéninek, hogy szívből örül neki, és majd személyesen köszöni meg.

- Gyerünk be apukához - mondta aztán Pomponia -, mutasd meg neki a néni ajándékát.

Platorinus ügyet se vetett a cifra citerára, inkább két tenyere közé fogta Polla fejét, homlokon csókolta, megsimogatta a haját, és így köszöntötte fel:

- Juno istenasszony kegyelméből nagylány lettél, kicsi Pollám, s nemsokára férjhez mégy, itt hagysz bennünket. De sohase felejtsd el, hogy egyetlen kincsünk vagy, és ígérd meg, hogy amíg velünk élsz, mindenben engedelmeskedel apádnak, anyádnak.

- Ígérem, apukám - mondta rá Polla elérzékenyülten.

...Még nem tudta, hogy nemsokára megszegi ezt az ünnepélyes ígéletét...

Apja még egyszer megcsókolta, és arannyal hímzett, arany karikákkal zárható pénzes zacskót nyújtott át neki születésnap ajándékkul.

Polla odakint kinyitotta az erszényt: tizenhárom darab császári arany volt benne.

Egyet mindjárt odaajándékozott Veturiának: adja a kislányának, mert annak is épp ma van a tizenharmadik születésnapja, s egyúttal az eljegyzése egy derék parasztleánnyal. Veturia könnyes szemmel köszönte meg a fejedelmi ajándékot, boldogan vitte haza, leánya pedig boldogan tette el. Az őrmester házában vidám és derűs volt ez a születésnap, s vidám és derűs az eljegyzési lakoma. Ritka finom ételek kerültek az asztalra: gyöngye csalánfőzelék füstök disznófejjel, aszalt körte és alma, aztán olajbogyó befőtt, ecetes-olajos - köménymaggal, mentával, rutával és korianderrel fűszerezett - lében.

A vőlegény szinte megfélekedezett a kis menyasszonyról is, olyan lelkesen és kipirultan tömte magába a ritka csemegét. Hát még mikor a mézben eltett fűgére került a sor! Erről jobb nem is beszélni, mert a vőlegény ekkor már meg se mukkant, csak tömte magát, úgyhogy a szeme is kidülledt.

Viszont a Platorinus-palotában semmi izgalmat sem okozott a születésnap vacsora, bár a szakács ezúttal a szokottnál is jobban kitett magáért. Volt vagy tizenkét fogás: tengeri rák pisztáciamártással; tejen, szőlőn és gyenge lóherén hízott csiga nyárson sütvé; sertésvese édes borban pácolva s babérlevélen sütvé; fokhagymalében áztatott sertés tőgy ánizsos mártással és vajás zsemlemorzsában meghempergetett kelbimbóval; roston sült sertésmáj borsosán, majoránnás kapormártással; aztán a legdrágább fogás: kalitkában hizlalt mogyorós pele, egészben megsütvé, mézzel és mákkal behintve: nevetséges látvány volt, ahogy a hosszú ezüsttálon egymás mellett hasalt húsz darab, alig arasznyi kis kövér pele, félig lehunyt szemmel, pirosan, ropogósan, fűszerektől illatosan...

És egymás után jöttek a finom fogások, de az uraságok csak ímmel-ámmal ettek, inkább turkáltak a remek ételekben: mindebből a házigazda pártfogoltjai, elszegényedett és éhenkórász nemesurak laktak jól másnap délelőtt...

Polla nagyon meglepődött, mikor estefelé Crispinus is beállított. Mivel sehogy sem akart elmenni, apuka kénytelen-kelletlen meghívta vacsorára. A tisztecske nagyon szerette volna éppen ma, a születésnapon, megkérni Pollát, de sehogy sem merte kinyögni szándékát. Éppen ezért annyira izgatott volt, hogy enni sem tudott, bár szörnyen kínozta az éhség. Ennek a huzavonának az lett a vége, hogy két szék közt a pad alá került: se jól nem lakott, se a lányt nem kérte meg...

Nagyon haragudott magára az ügyetlensége miatt, s hogy mégis tegyen valamit, megemberelte magát, és a vacsora vége felé odaszólt Pollának:

- Nem tűnt föl neked, hogy nem hoztam születésnap ajándékot?

- Egyáltalán nem.

- Nem is gondoltál rám?
- Nem én.

Platorinusnak tetszett a kislány szókimondása, viszont a nyegle tisztcskét szívből utálta, tehát – hogy ne kelljen döntenie a vitájukban – inkább fölkel és visszavonult a dolgozószobájába. A rabszolgák is kimentek már; és mikor így hármásban maradtok, Crispinus fölállt, kihúzta magát, kidüllesztette a mellét, elbizakodott mosollyal nézett Pollára:

- Azért mégiscsak hoztam valamit.
- Csakugyan? – kérdezte Polla közömbösen.
- Csakugyan – mosolygott Crispinus fölényesen. – Ritka és értékes ajándék, ezt csak te kapod tőlem, senki más.

Polla türelmetlenül rászólt:

- Ne keríts olyan nagy feneket a dolognak! Nyögd ki végre, mit hoztál!

Crispinus mereven meghajolt, jobb kezét a szívére szorította, és végre kibökte:

- Magamat.

Azt hitte, hogy anya és leánya menten elájul a gyönyörűségtől, hiszen ez valóságos házassági ajánlat és leánykérés volt. Crispinus szentül hitte, hogy minden nő szerelmes belé, Polla pedig éppenséggel imádja, és rögtön a nyakába ugrik.

Nem így történt.

Pomponia legyintett, és kissé ingerülten szólt rá a tisztcskére:

- Ugyan, Crispinus, miféle ízléstelen és ostoba tréfa ez?
- De asszonyom – dadogta Crispinus. Úgy érezte, hogy elrontotta a dolgát, s hirtelen fölrémlett előtte az örmény uzsorás zord ábrázata.
- Ezt az ajándékot nem fogadom el – mondta rá Polla mérgesen. – Hazaviheted!

IX. MADÁRNYELV

Pomponia kissé furcsának találta, hogy Pudens, a jó pajtás, nem jött el születésnapot köszönteni, de Polla elárulta neki: úgy egyeztek meg, hogy a fiú csak másnap délután jön, amikor már csöndes a ház, s a tanítás után a leány-pajtások is hazamentek.

Pudens meg is jött, de ezen a napon a szokottnál is sápadtabb volt. Polla, amint meglátta, megijedt, hogy ugyan mi történhetett vele? Talán beteg, talán rossz éjszakája volt? Talán megint hajnalig olvasott? Polla szelíd szemrehányással fogadta:

- Megint gonosz voltál, mi? Egész éjjel olvastál, mi? Hányszor megígérted, hogy minden nap korán lefekszel?

- Ne haragudj, Polla – mentegetőzött a fiú – ma éjjel nem olvastam, hanem írtam...

– Írtál? – kérdezte izgatottan a lány. – Mit írtál? Köszöntőt írtál a születésnapomra? Elhoztad?

Pudens alig tudott szóhoz jutni: arca kipirult, szeme, mint a karbunkulus, fölcsillant:

- Eltaláltad: köszöntőt írtam, s el is hoztam – és már elő is vette a gondosan összegöngyölt pergamentekercset. – S még hozzá verses köszöntőt!

Polla elcsodálkozott:

- Tudom, hogy már régen írsz verset, de még soha, egyet sem mutattál meg nekem. És ezt most megmutatod? Nekem írtad?

- Neked, Polla.

- És hozzám írtad?

- Tulajdonképpen nem is hozzád, hanem a közeledő tavaszhoz, de az egyre megy, hiszen te is olyan vagy, mint a tavasz, oly szép, oly tiszta, oly fiatal és friss... és megmondom: rólad jutott eszembe a tavasz.

Erre a hirtelen vallomásra mind a ketten elpirultak.

Elsőnek Polla szólalt meg, kissé elfogódottan:

- Megmutatod?

- Nemcsak megmutatom, hanem neked is adom. Idenézz – és kibontotta a tekercset – ugye szép betűkkel írtam le?

- Gyönyörű! – dicsérte meg Polla a piros és kék cifraságokkal díszített írást. – Felolvasod, ugye? Kérlek, olvasd fel. Tőled akarom hallani. Így jobban megérezem, hogy mit akartál mondani...

Megszorították egymás kezét, és megindultak a félkör alakú márványpad felé. Honnan, honnan nemo, egyszerre csak ott termett Dorippa, és mintha kitalálta volna a szándékukat, két duzzadó bársonypárnát dobott a hideg márványpadra.

A fiatalok leültek, Dorippa pedig megállt mögöttük, mivelhogy ma délután ő volt szolgálatban kis úrnője mellett.

- Felolvasom – felelte Pudens –, de csak az első vers-szakát. Szeretném, ha a többit magad olvasnád el, ma este, mikor már elcsöndesedett a ház... s közben rám gondolnál, és megéreznéd, hogy mit akartam a versben elmondani...

- Ejnye, ejnye – gondolta magában Dorippa –, hogy ezek a fiatalok milyen egyformán beszélnek...

És távoli hazájára gondolt, a napsugaras Görögországra... s arra a barna ifjúra, akivel ő is így ült valaha édes kettesben egy hófehér márványpadon... Dorippa nagyot sóhajtott, és két kövér könnycsepp gördült le párnás puha arcán...

Pudens öt ujjával beleszántott dús fekete hajába, aztán két kezébe fogta a pergamentekercs két végét és csöndesen, halkán, érzelmesen olvasni kezdte az első versszakot:

*Tavaszra várnak a kicsinyke bimbók,
Száz kismadár csipog, füttyül, dalol...
Elbűvöl erdők rejtekén a röpke
Tündérek tánca, édes éneke.
S amíg a Nap sugara simogat,
Boldog tavaszra szomjazik szívem...*

- Még! – suttogta Polla boldogan. – Hisz ez oly gyönyörű...

- Nem, nem! Hiszen tudod: azt akarom, hogy a többit egyedül olvasd.

- Igen, tudom, de mikor olyan nehéz kivárni az estét... olyan jó volt hallgatni, s olyan jó volna hallani még! Hol veszed, és hogyan illeszted össze ezeket a szép és ritka szavakat? Hogy lesz belőlük dallamos vers? Hol tanultad ezt?

- Sehol, Polla. Ezt nem lehet tanulni, ez... ez úgy magától jön... Így volt most is: egy kicsit már fáztam otthon, elképzelttem, milyen jó lesz, ha eljön a tavasz, ki is akartam mondani, sőt le is írtam, s akkor láttam ám, hogy nem közönséges mondat lett belőle, hanem vers. Hogy hogyan, magam sem tudom. Titok.

- De nagyon szép titok, Pudens. És én nagyon szeretnék mindig veled lenni, hogy kilessem a titkodat. Ma este is veled leszek, mikor majd a versedet olvasom.

- Én is szeretnék mindig melletted maradni... tudod. Akkor sok verset írnék, és még szebbeket, mint ez. Neked köszönhetem, Polla. És ha veled maradhatok, híres költő lesz belőlem.

- Költő leszel - mondta rá Polla. - Akarom! Csillogó szemmel nézett a fiúra, s némán megszorította a kezét.

Így ültek ott hallgatag, mintha elvarázsolták volna őket, de egyszerre csak recsegő hang riasztotta fel a kert csöndjét:

- Jórrreggelt, Polla.

A papagáj ott bóbiskolt a kalitkájában, a lugas asztalán; kellemes szendergésbe ringatta a fiatalok duruzsolása, de amikor elhallgattak, rögtön felébredt és jóreggelt kívánt, Polla megijedt, mintha rajtacsípték volna valamin, s elengedte Pudens kezét. A fiú elmosolyodott:

- Csak nem ijedtél meg, Polla?

- Nem, nem - felelte a kislány, de úgy érezte mintha Crispinus zavarta volna meg szép és boldog csendjüket.

– Átkozott zöld boszorkány – dohogott Dorippa. – Folyton jár a csőre, recseg az a repedtfazék-hangja, de azt se tudja, mit beszél. Hígvelejű buta madár – tette hozzá megvetően.

– Nem elég egy madártól, hogy beszélni tud, még okos is legyen? – mondta Pudens.

– S éppen te kérdezed ezt, uram, aki értesz a madarak nyelvén?

– Már hogy értenék? Miből gondolod?

– A versedből. Bizonyosan megértetted, mit csipogott, fütyült, dalolt az a száz kismadár: azért írtál a tavaszról, meg a táncos tündérekéről. Ilyet csak a madarak tudnak meg látnak. És ezt mondják el, amikor csipognak meg fütyülnek...

– Megint mesét mondasz, Dorippa – nevetett Polla. – Dehogysis beszélnek a madarak! Igen, a búbospacsirta beszélt a gyerekeivel, de hogy az emberek is megérthetnék a madárbeszédet, az lehetetlen. Az én drága kis rigóm is folyton csipog, s én nem értem, pedig bizonyosan sok kedveset és jót akar mondani nekem. Bár tudnék visszacsipogni neki, milyen érdekes volna! De ugye, Pudens, ez lehetetlen?

– Persze hogy lehetetlen, hiszen mindenki tudja, hogy az állatok nem beszélnek, s ha beszélnének is, miért beszélnének emberi nyelven, s miért éppen görögül meg latinul?

– Már bocsáss meg, uram, de bizony vannak, akik értik a nyelvüket! Senki sem tagadhatja, hogy vannak beszélő madarak, én még a nagyapámtól hallottam, pedig az aztán okos ember volt: csizmadia-műhelyében néha a fél falu lesbe a szavát. Tőle hallottam, kislány koromban, hogy ha sikerül elfogni néhány beszélő madarat, aztán megölni és a vérüket összekeverni, ebből furcsa kis kígyó születik; aki megsüti és megeszi ezt a kígyót, attól fogva érti a madarak nyelvét, és beszélgetni is tud velük.

– Jó, jó, Dorippa – mondta Pudens mosolyogva –, csak az a baj, hogy még soha senki nem fogott beszélő madarat, nem is csinált a véreből kígyót, s így ma sincs ember kerek e világon, aki értené a madárnyelvet.

– Pedig milyen jó volna érteni! – sóhajtott Dorippa. – A madarak bejárják az egész világot, mindent látnak, hallanak, tudnak, s talán egyszer nekem is hoznának hírt régi hazámról és szülőfalumról.

Szinte nevetséges volt, hogy a tenyeres-talpas görög dajka elsírta magát, mikor elvesztett hazájára gondolt, ám dehogysis nevettek ki! Sőt Pudens úgy vette észre, hogy Polla szeme sarkában is könnycsepp csillan.

Pudens, hogy véget vessen a szomorkás hangulatnak, elmondta a csodaholló történetét:

– Plinius bácsitól hallottam, hogy az előbbi zsarnok császár idején élt itt Rómában egy derék varga, ott volt a műhelye a tanácsház melletti szűk sikátorban. Magányos ember volt, se felesége, se gyereke, s megtörtént, hogy napestig nem tudott szót váltani senkivel.

...Hát amint ott kalapál, egyszer csak szárnyzuhogást hall; fölneéz, s látja, hogy a tanácsház tetején üldögélő óriási holló fölrebben, egyenesen a műhelyének tart, s berepül a nyitott kisablakon: alig fért be rajta.

...Kisvártatva hallja ám a varga, hogy valaki megszólal:

– Eljöttem hozzád egy kicsit beszélgetni.

– Örülök, holló pajtás – felelte a varga – úgyis nagyon unatkozom.

...És innen kezdve sokat beszélgettek, a drágaságról, a sok adóról, a szegénységről, a koplalásról, s főképp a zsarnok és kegyetlen császárról. A holló úgy megharagudott a népet nyomorgató gaz császárra, hogy mindennap egyszer fölrepült a tanácsház tetejére, s onnan rikácsolta világgá, hogy mindenki meghallja a véleményét:

– Zsarnok császár, gyilkos császár, tolvaj császár!

... A császár poroszlói üldözőbe vették a felségsértő hollót, egyszer hosszú létrákon a tetőre is utána másztak, de mielőtt elfoghatták volna, a madár nyomtalanul eltűnt. Senki sem tudta, hogy már a műhelyben társalog a vargával.

...De a csodamadárnak híre ment, a varga műhelyébe tódultak a vevők, sok pénzt keresett, jól élt, pocakot is eresztett, s a jó táplálkozástól nekigömbölyödött a madár is, mert a varga minden falatját megosztotta vele.

...Csakhogy a szomszéd varga megirigyelte ennek a hollós vargának a szerencsáját, és elárulta a császár poroszlóinak a csodaholló rejtekhelyét. Mikor egyszer a varga ebédért ment, a poroszlók berontottak műhelyébe, elfogták a madarat és a zsarnok elé hurcolták.

...Bizony a trónteremben is jól odamondogatott a zsarnoknak, szemére vetette gyilkosságait, rablásait, kegyetlenkedéseit, mire a császár éktelen haragra gerjedt és megparancsolta, hogy azonnal fojtsák meg a madarat. De a holló se volt rest: csőrével hirtelen kivájta a poroszlónak mind a két szemét, a kövér zsarnok ábrázatából is kiharapott egy-két font húst, aztán azon véresen faképnél hagyta őket.

... Másnap megint ott ük a varga műhelyében, kedélyesen elbeszélgetett vele, de többé már senki sem üldözte, a zsarnok sem kereste halálra, mert azt hitte, hogy ez a madár tulajdonképpen isten, és rettenetesen félt, hogy majd bosszút áll rajta.

... Egyszer aztán a madár eltűnt, és soha többé nem jött vissza. A varga nagyon sajnálta titokzatos fekete barátját, és sajnálták az emberek is, mert ők maguk meglapultak, s mukkanni se mertek, ám a madár szemébe vágta a zsarnoknak az igazságot, mivel szárnya van és elrepülhet a bosszú elől.

...Mióta nincs beszélő madár, azóta a zsarnokok szabadon garázdálkodhatnak. Hej, de elkelne sok helyütt az ilyen igazmondó és bátor csodamadár!

...Sajnos, meg kell mondanom: zsarnokok vannak, csodahollók azonban nincsenek. Lehet – fordult most Dorippához –, hogy nagyapád idején Görögországban még voltak beszélő madarak, de ma már csak hiszékeny vénasszonyok vannak. Ebben viszont az a jó, hogy beszélnek ezek a madarak helyett is éppen eleget...

Elmosolyodtak mind a hárman; még Dorippának sem fájt ez az ártatlan tréfálkozás.

Polla boldogan nézett Pudensre:

– Tudom, hogy ez a csodaholló csak mese, nem is hiszem el, hogy volt valaha beszélő madár, de én megtanultam tőle, hogy mindig bátran ki kell mondani az igazságot!

– Hogy nekipirultál, kis Polla! – szólalt meg most Pudens.

– Igen, mert ha eszembe jut a tegnapi este, és ez a képmutató Crispinus...

A zöld papagáj, amint ezt a nevet meghallotta, nyomban rákezdte:

– Curculio! Curculio!

És most már fél óráig ezt furulyázta, és csak úgy lehetett elhallgattatni, hogy Dorippa nagy fekete kendővel letakarta a kalitkáját. Most a buta madár azt hitte, hogy éjszaka van, és hát engedelmesen elhallgatott.

A két fiatal kacagva szaladt be a palotába.

X. DIADALMENET

Már hajnalban megkezdődött a készülődés a Platorinus-palotában. Nagy nap volt ez, Róma pompás ünnepségre készült: Traianus császár megérkezett Dáciából, miután leverte Dekebal királyt, és diadalmenetben vonul be a fővárosba győztes hadseregével.

Platorinus már reggel hétkor az északi városkapuhoz vitette magát: ott volt a diadalmas hadsereg tábora. A rabszolgák a gyaloghintót pontosan a császári sátor előtt tették le. Platorinust egy tetőtől talpig illatos, kék selyem-inges, kék sisakforgós, ezüstpáncélos fiatal tiszt fogadta a sátor bejáratában.

Crispinus volt, a császár második szárnysegédje. A háborúból ügyesen kihúzta magát, de a pompás felvonulásból nem akart kimaradni. Bizonyosra vette ugyanis, hogy Pollát máris meghódította; makrancoskodik még, de mérget venne rá, hogy hamarosan megadja magát.

Kellemetlenül kezdődött a nap: az örmény uzsorás már negyed hatkor jelentkezett nála. Szótlanul lépett be, mélyen meghajolt, és kérdő arccal nézett a felcifrázott és agyonillatosított tisztcskére.

– Mondtam már, hogy ne zaklass folyton! – förmedt rá Crispinus.

– Mára rendeltél ide, uram – mentegetőzött az örmény. – Megígérted, hogy a születésnapján megfogod az aranyhalat, de úgy látszik, megint kisiklott a tenyeredből...
– És az uzsorás szomorkásán lecsüggesztette a fejét.

– Jó, jó – idegeskedett a tiszt –, most szolgálatba kell mennem, de még ma beszélek az apjával. Nézz rám, hát melyik római lány tud nekem ellenállni?

Föltette a sisakját, kihúzta magát, és büszke mosollyal nézett az örményre.

– Pontosan ez az egy, akit olyan bizonyosra veszel, nem is pedzi a horgot...

– Mehetsz! – legyintett a tisztcske türelmetlenül, aztán kiszólt a katonájának: – A lovamat.

– Uram, tegnap adtam az ötezredik aranyat; maga ez az arany nyaklánc, amely a páncélon fityeg, száz aranyamba került... s már nem bírom tovább. Mit szólnál hozzá – súgta sunyi mosollyal –, ha a császár öfelségével próbálnád kifizettetni ezt a nyomorult ötezer aranyat?

– Szentelen! – kiáltott rá Crispinus. – Még mit nem?!

– Eleget hozott Dáciából, azért gondoltam – próbálkozott még az örmény.

– Takarodj! – ripakodott rá a százados, és pálcájával jókorát suhintott az örmény szakállas ábrázatára.

Ebben a pillanatban két marcona, sisakos-kardos-dárdás katona rohant be a szobába. Megálltak Crispinus mellett, és fenyegetően csaptak a kardjukra. Az örmény rémülten hátrált az ajtóig, s mikor visszanézett a tisztre, bosszúvágy szikrázott a szemében...

...Mikor Platorinus kiszállt a gyaloghintóból, Crispinus feszesen tisztelgett, és rögtön ilyesmi jutott az eszébe: „Ezt az aranycápát bizonyosan az a magasságos Jupiter küldte ma ide... Ej, vágjunk neki!” Meg is szólalt rögtön:

– Kegyelmes uram, már régen szeretnék beszólni veled... Polla... meg az én... vagyis... házasságunk dolgában...

Platorinus végigmérte az illatos és nyegle szépfiút:

– Sem a hely, sem az idő nem alkalmas leánykérésre, fiam. Különben is Polla férjhezadását bízd rám. Megértetted?

Biccentett, és intett a fiúnak, hogy induljon és jelentse be. Crispinus eltűnt, s a következő pillanatban a kormányzó belépett a császári sátorba.

...Odafent a hegyen pedig, a Platorinus-palotában, lázas sürgés-forgás kezdődött: öltöztető, fodrász, illatszerész és ékszergondozó rabszolgányok és asszonyok lótottak-futottak, és fésülték, fűzték, csinosították, illatosították, felékszereztek Pomponiát és Pollát.

A nagylány ma vette föl először a hosszú ruháját! Már lábára, fűzték az ezüsteel hímzett szandált, s mikor a kék selyemruhát is ráadta az öltöztető rabszolgány, jött az ékszerész, és a nyakán mézszínű borostyán csattal összefogta a pompás selyemruhát. Végül Veturia is bejött, és három övet hozott, hogy Polla válasszon közülük: aranyozott bőröv volt az egyik, sárga selyem a másik, ezüst méhekkal hímzett széles, égszínkék bársonyöv a harmadik.

Polla az ezüstméhes övet választotta, az öltöztető lány a derekára csatolta, és egyúttal kezébe adta tojásdad alakú csiszolt ezüstitűkrét; háta mögött és kétoldalt egy-egy rabszolgány állt, félméteres bronztükrökkel, hogy kis úrnőjük minden oldalról jól megnézhesse magát. Polla belenézett az ezüstitűkörbe és elmosolyodott.

– Gyönyörűségem – kiáltott fel Veturia elragadtatásában.

Négy, hajszálig egyforma termetű, markos rabszolga vitte a bíborral kárpitozott gyaloghintót, le a hegyről, át a hídon, végig a vásártéren, el az óriási cirkusz mellett, s végül Titus császár diadalíve alatt – amelyet Jeruzsálem meghódításának emlékére emeltek – ki a főtérrre, a ragyogó márványtemplomok és törvénycsarnokok közt egészen a tanácsházig. Ennek magas lépcsőzetét telerakták bíborpárnákkal: itt voltak az előkelőségek ülőhelyei.

Hej, de nehéz is volt idáig eljutni! Azt hihette volna az ember, hogy Rómának mind az egymillió lakosa kint van az utcákon és tereken, olyan óriási tömeg nyüzsgött mindenütt. A gyaloghintós rabszolgáknak szinte át kellett verekedniük magukat az emberáradaton.

A nép énekelt, ujjongott, rikoltozott, a rendőrök csak nagy nehezen tudták rendbe szedni, úgy, hogy az emberek végül sorfalat álltak a diadalmenet kijelölt útvonalán. Mögöttük gerendáikból ácsolt emelvények várták az úri nézőközönséget.

Hát néznivaló volt éppen elég, a közönség alig tudott betelni a ritka és gyönyörű látványossággal. Mikor valahol a távolban megszólaltak a harsonák, a nézők sorain izgatott moraj futott végig:

– Jönnék! Jönnék!

Nemsokára feltűnt a díszes menet: elől haladtak az államtanács tagjai és a főtisztviselők, mind bíborszegélyes tógában, arany félholdas cipőben, babérkoszorúval a fejükön.

Ma mindenki babérral koszorúzta fejét, még a templomok és állami épületek oszlopait is babérkoszorúkkal és virágfüzérékkel díszítették fel – mert a babér volt a győzelem és a dicsőség jelképe.

Polla még sohasem látott diadalmenetet, és most kimondhatatlanul élvezte a császári Rómának ezt a ragyogó pompáját és dicsőségét. Minduntalan megkérdezte anyját vagy Veturiát:

- Mit visznek ezek a katonák? Hát azok a szekerek?
- Ezek az egyesével haladó katonák a hadizsákmányt viszik – magyarázta Pomponia.
- Ez mind dák fegyver: ezek a görbe kardok, ezek a hosszúkás, tojásdad bőrpajzsok.
- Rengeteg – álmétkodott Polla.
- S még az utánuk haladó társzekerek is tetejeseen meg vannak rakva dák fegyverekkel – folytatta Pomponia.
- Nini – mutatott le Polla az útra –, sárkányok!
- Mégpedig rézből kovácsolt lapos sárkányok, hosszú rúdon: ezek a dákok hadijelvényei – sietett megmagyarázni Veturia. Értett hozzá, hiszen katona volt a férje.
- Olyanok, mint a római seregek jelvénye, a rézből vagy ezüstből öntött, s karmaiban villámokat tartó sas.
- No és azok az óriási képek a szekereken?
- Azok a levert ellenséges ország tájait és városait ábrázolják – felelte Pomponia.
- Milyen szép ország lehet az a Dácia – mondta rá Polla. – Ezek az égbe nyúló havasok, ezek a rengeteg erdők... Még sohasem láttam ilyet! De mondd csak, mama, mi van azon az óriási festményen? Nem látom jól.
- Azon az óriási fatáblán a művész a döntő ütközetet festette meg. Nagyon ügyes festőművész lehet, hogy ilyen pompásan meg tudta festeni a csata szörnyűségeit, a harcosok és a lovak rémületes kavargását, a sebesültek fájdalmas arcát, a megölt katonák összeroskadását, a kardok, lándzsák, csatabárdok és íjak, sisakok és páncélok összevisszaságát...
- Szörnyű – csapta össze a kezét Polla.
- Nézd – szólalt meg Veturia –, az a vállas, szakállas óriás, aki körül a legvéresebb harc tombol, maga a dák fővezér, Dekebal király. Hosszú hegyes süvegén aranycsillag, kardijának a markolata is aranyos. Óriási csataménje fújva tiporja a talpig vasba öltözött rómaiakat, akik sehogy sem tudnak hozzáférkőzni.
- Hisz ez valóságos mézárszék – kiáltott fel Polla. – Utálok a háborút!
- Rómának ez a mestersége – mondta rá Pomponia. – Háború nélkül nem hódíthatja meg a világot.
- Mért kell a világot meghódítani? – kérdezte Polla jámborul.
- Azért, hogy gazdagok legyünk és uralkodhassunk.
- Nézték a felvonulást.
- Milyen furcsa a dákok ruhája – jegyezte meg Polla –, fűzős bakancs, bokában összekötött nadrág, rövidujjú kabát, derékövvel, vállukon csattal összefogott posztóköpeny. Barbár nép ez csakugyan. Bizonyosan vadak és műveletlenek.
- Éppen ezért jó, hogy legyőzzük és kiírtjuk őket – jegyezte meg Pomponia hidegen.
- Ott hozzák az aranykoszorúkat és az értékes ajándékokat, amelyekkel a tanács megtiszteli a császárt... – mutatott le Veturia. – Ott jönnek az áldozatra szánt állatok: aranyozott szánni kos meg bika, felszalagozott, kövér disznó... Utánuk megint dák hadifoglyok, harcosok, tiszték, főurak, előkelő asszonyok és leányok, mind megbilincselve...

– Sajnos, Dekebal nincs köztük – jegyezte meg mérgesen Pomponia.

Ebben a pillanatban harsány éljenzés hangzott fel a tömegben:

– Éljen a császár! A császár! Dicsőség Traianusnak!

Négy fehér lótól vont kétkerekű aranyozott diadalszekéren közeledett a császár, akit népe „a legjobb uralkodó” névvel tisztelt meg. Fején arany babérkoszorú, vállán arannyal hímzett bíborpalást, kezében elefántcsont hadvezéri bot, rajta a győzelmet osztó Jupiter isten arany sas-madara...

– Nini – nevette el magát Polla –, a császár ki van festve!

– Csak azért – magyarázta Pomponia komolyan –, hogy hasonlítson a hatalmas Jupiter istenhez, akinek felséges arcát szintén aranypirosnak képzeljük.

A császár után huszonnégy vörösköpenyes, vörös sisakforgós tábornok lépdelt méltóságosan, aztán százával a tisztek, utánuk ezrével a katonák, akik a dáciai győzelmet kivívták, mind babérkoszorúsan. A katonái harsány hangon énekeltek:

*Ezer, ezer, ezer, ezer dákot megszalasztottunk,
Ezer, ezer, ezer, ezer ellenséget megöltünk!*

A nép vidáman énekelte velük a pattogó katonanótát.

– Látod azt a kislányt... ott a hadifoglyok utolsó sorában? – kérdezte Polla Veturiától.

– Látom, kis úrnőm. Szép kislány, és milyen szomorú!

– Sajnálom – mondta rá Polla. – Mi lesz ezekkel a foglyokkal? Hová viszik őket?

Pomponia felelt a kérdésre:

– Kivégzik őket, kislányom.

– A nőket is?

– A nőket is. Mert azok is harcoltak ellenünk.

– Harcoltak a nők is? – csodálkozott Polla. – És mért harcoltak?

– A hazájukért és a szabadságukért – felelte rá Veturia.

Hallgattak egy darabig. Polla csak nézte-nézte a megbilincselte dák lányt: tetszett neki fekete haja, sápadt arca, szomorú szeme, és borzalommal gondolt arra, hogy holnap a többi hadifogollyal együtt ezt a fiatal teremtetést is megfojtják.

Nem, ezt nem engedheti meg!

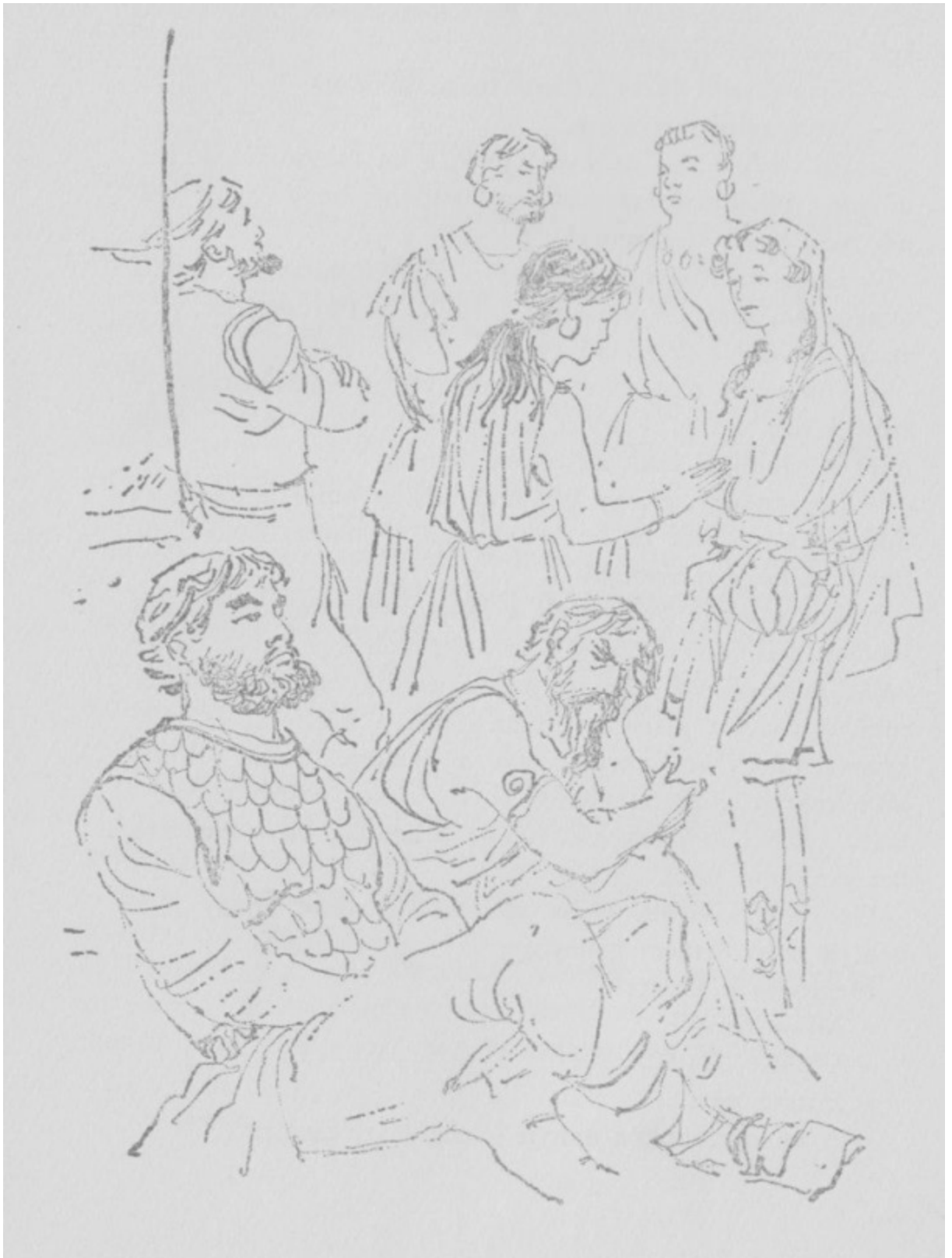
Hirtelen elhatározással odafordult anyjához:

– Mama, te mindig olyan jó vagy hozzám, most is ezt a gyönyörű selyemruhát kaptam tőled a születésnapomra... de ne haragudj meg rám, hogy ilyen telhetetlen vagyok: még kérek tőled valamit. Megengeded, hogy kérjek tőled valami... nagyot?

– Ugyan mit, kislányom? Csak kérj bátran; ha módomban van, megkapod.

Polla habozott egy darabig, de egyszerre csak merész elhatározással fölvetette a fejét, anyja szemébe nézett, és lemutatott a hadifoglyok csoportjára:

– Mama, vedd meg nekem azt a dák leányt!

XI. A HEGYEK LEÁNYA

Nem volt könnyű dolga Pomponiának, de Platorinus végül is teljesítette leánya kérését, s késő délután maga Polla mehetett le a börtönbe – Veturia és két markos rabszolga kíséretében, hogy hazavigye a dák leányt.

Áadták a börtön felügyelőnek a kormányzó rendeletét, kifizették a leányért az államkincstárnak járó 10 000 ezüstpénzt – és máris vihették. A dák tolmács megmagyarázta a lánynak, hogy ez a római kisasszony a haláltól mentette meg. A hadifogoly-lány hálásan nézett Pollára, és halkán megszólalt, hibátlan latin nyelven:

– Köszönöm.

Aztán, hogy Polla nem válaszolt neki, könyörgésre kulcsolta kezeit, majd odamutatott a többi fogolyra, és sírásba csukló hangon folytatta:

– Mentsd meg őket is! Honfitársaim ők s barátaim, nem érdemelnek halált csak azért, mert szerették a hazájukat, és harcoltak a szabadságukért!

De Polla intett a rabszolgáknak, azok kivezették a leányt a börtönből, közrefogták, s megindultak vele. Polla és Veturia utánuk.

Fönt a palotában valósággal elkápráztatta a lányt a márványos termék pompája, a pazar berendezés, a rengeteg rabszolga és rabszolgalány. Sokáig meg sem tudott mukkanni ámulatában, végre – mintha magában beszélne – halkán megszólalt:

– Dekebal királynak sincs ilyen palotája.

Polla bevezette édesanyjához; Pomponiának megtetszett a csinos leányka, és szelíden rászólt:

– Mikor urad vagy úrnőd előtt megjelenysz, mindig meg kell hajolnod! Érted?

– Nem értem! Mért kellene meghajolnom?

– Mert rabszolga vagy.

– Én szabad dák leány vagyok, s ha rabszolgának vettél meg, inkább vitess vissza a börtönbe, hogy együtt haljak meg honfitársaimmal!

– Csak csendesen, te leány! – csillapította Pomponia nyugodtan, aztán Veturiához fordult: – Fürdessétek meg, aztán öltöztessétek római ruhába.

– Mama, ne rózsaszínbe, hanem kékbe, kérlek szépen – szólt közbe Polla. – Mert azt akarom, hogy más legyen, mint a többi, és csak az enyém legyen.

– Legyen úgy, ahogy kívánod, kislányom – mondta rá Pomponia –, csak el ne kényeztesd! Sohasem szabad elfelednie, hogy rabszolga!

Mikor estefelé bevezették, a lányt Polla szobájába, alig lehetett ráismerni: friss és üde volt, akár egy havasi virág, haját művésziesen kibodorították, térdig érő kék szövetruháját sodrott sárga öv fogta össze a derekán, és csipkésen áttört kerek bronz csat a nyakán. Polla szépnek látta már a diadalmenetben is, de akkor csapzott volt a haja, gyűrött és piszkos a ruhája a hetekig tartó embertelen gyaloglás után.

De most kivirult, Polla álmélkodva látta, hogy már nem is szép, hanem gyönyörű.

Megfogta a kezét:

– Mi a neved?

– Vippa.

– Furcsa név.

– A mi nyelvünkön annyit jelent, hogy „szikra”.

- Olyan is vagy, láttám. Lobbanékony, szenvedélyes, tüzes. Itt meg kell nyugodnod. Nálam Vibia lesz a neved.
- De én úgy szeretem a régi nevemet. És Verzo oly szépen tudta kimondani...
- Mindegy. Az enyém vagy. Ez lesz a neved! Én így akarom! És ki az a Verzo?
- A vőlegényem, ő lesz a férjeim, ha visszajutok Napokába.¹
- Nem hinném, hogy valaha is visszajutsz. Hazádat legyőztük, talán az a Verzo sem él már... Hol az a Napoka?
- Dáciában. Kisváros. Ott születtem. Ott volt apám ötvösmester, a mi műhelyünkben dolgozott Verzo. S most is ott dolgozik bizonyosan. Érzem.
- Ha ugyan el nem esett, vagy el nem fogták.
- Verzo nem esett el, tudom, ő olyan erős, olyan ügyes, hogy nincs párja! Ismeri az erdők minden rejtekútját, minden búvóhelyét, a hegyek minden barlangját. Verzót nem lehet megölni és nem lehet elfogni... ő nem velünk harcolt, hanem lent a Duna mellett, de én tudom...
- Te is harcoltál? – vágott a szavába Polla.
- Hogyne harcoltam volna, hiszen erős, egészséges vagyok, és szeretem a hazámat!
- Én is szeretem, mégsem harcolok – mondta rá Polla mosolyogva.
- Neked nem kell harcolnod, mert a te hazádat senki se bántja, de az enyémet meg akarjátok hódítani, népemet ki akarjátok irtani vagy rabszolgaságba hurcolni.
- Apám azt mondta, hogy folyton lázadtok.
- Mi sohasem lázadtunk, mi békésen dolgoztunk, műveltük sovány földünket, legeltettük birkáinkat a havasok oldalában, döntöttük az óriási fenyőket meg tölgyeket az őserdőkben, bányásztuk a vasat, a sót, az aranyat...
- Annyi az arany nálatok?
- Még a folyók vizéből is aranyat mosunk. Én is aranyat mostam kiskorom óta, anyámmal együtt, s a mi műhelyünkben mindig volt annyi arany, amennyi apámnak kellett. Ezért, igen, az aranyért akarjátok meghódítani a mi hazánkat!
- A császár jobban tudja, hogy miért. Apám is jobban tudja! Legyőztünk benneteket!
- De él még Dekebal király! – kiáltott fel a lány szenvedélyesen, és izgalmában s kimerültségében leroskadt az egyik párnázott karosszékbe.
- Előttem nem szabad ülnöd, Vibia – szólt rá Polla, de a hangja egy csöppet sem volt szigorú.
- Nem szabad leülnöm, ha fáradt vagyok? – kérdezte a lány csodálkozva. – Mért nem szabad?
- Mert rabszolga vagy.
- Nem akarok rabszolga lenni! – kiáltotta Vibia szenvedélyesen. – Én szívesen nálad maradok addig, amíg meghálálom, hogy megmentetted az életemet, szívesen megteszek neked mindent, de rabszolga nem leszek soha!
- Pedig az vagy. Megvettelek.
- Megvettél? Pénzért? Hát ti pénzért szerzitek az embert, mint a lovat vagy az ökröt?
- Ez a világ rendje, így tanította a tanárom. Vannak gazdagok és szegények, vannak urak és parasztok, vannak szabad emberek és rabszolgák.
- Nálunk minden ember egyforma, és minden ember szabad.

¹ Kolozsvár

- Ti barbárok vagytok, vagyis vad, műveletlen emberek, nem tudtok élni és uralkodni. Róma művelt és gazdag. Róma a világ ura.

- Mi nem vagyunk barbárok! Volt nekünk százötven évvel ezelőtt egy hatalmas királyunk, Burvista. A rómaiak már akkor is a határainkon ólálkodtak, már akkor is fájt a foguk Dácia aranyára, de Burvista 200 000 harcossal állt őrt, és bizony a rómaiak nem merték megtámadni. És ez az okos király tanítókat és mesterembereket kért a rómaiaktól, jól megfizette őket, s még jobban megfizette azokat a római tiszteket, akik hajlandók voltak szolgálatába állni, s megtanítani katonáinkat a római hadviselésre és a várépítésre. Az én őseim is római mestereiktől tanulták az ötvösséget, s mióta az eszemet tudom, családunk minden tagja jól beszélt latinul. És te vajon tudsz dákul?

- Dehogyan tudok.

- No látod. És még azt mondd, hogy mi barbárok vagyunk! Apád se tud dákul, ugye?

- De tud görögül.

- Görögül? Mi a te apád?

- Róma kormányzója. A császár után az első ember az országban. És milliomos.

- És te bizonyosan nagyon boldog vagy. Még nem is tudom, mi a neved.

- Polla.

- Polla... Szépen hangzik. Nagyon boldog lehetsz, Polla... Szép vagy, gazdag vagy, s bizonyára legboldogabb azért vagy, mert élnek a szüleid.

- És a tieid?

- Mondtam, hogy Verzo nem velünk harcolt, vagyis nem apámmal, anyámmal és velem. Mi hárman a nyugati határon harcoltunk, ötven mérföldnyire Napokától. Apámnak és anyámnak én adogattam a nyilvesszőket. Óriási fatörzsekből ácsolt torlasz mögül lövöldöztek, fáradhatatlanul... De a római járőrök megkerülték a torlaszt, és hátba támadtak bennünket... Szemem láttára esett el anyám, néhány pillanat múlva apám... én felkaptam az íját, nyilvesszőt illesztettem bele, s éppen el akartam pattintani az íj idegét, amikor egy vállas római katona megragadott és ellódított a torlasztól. Így estem fogságba. És most sem apám, sem anyám, sem hazám...

A dákléány elfordult, hogy Polla ne lássa könnyeit.

- Sajnálak, Vibia - mondta a római lány gyöngéden. - Ne sírj, itt jó dolgod lesz. Majd elfelejtesz mindent...

- Szabadság nélkül semmit sem ér az élet! Apám, anyám a szabadságért halt meg. én, amint mondd, rabszolga vagyok, s azt hiszed, hogy a jólétben és a pompában elfeledhetem valaha is a szüleimet, a vőlegényemet, a hazámat, a szabadságot? - És megint könny csillogott a szemében.

- Ugyan, mi az a szabadság, amit annyira siratsz?

- Honnan is tudhatnád te, Polla, hogy mi a szabadság? - felelte a kérdésre Vibia. - Hiszen te a vagyon, az előkelőség, a pompa, a nagyúri élet gyönyörűségeiben élsz, s talán nem is sejtéd, hogy szegények és szenvedők is vannak a világon! Nagyúr az apád, művelt leány vagy, megveted a barbárokat, de nem érted meg soha, miért ragaszkodnak úgy a szabadságukhoz, miért harcolnak és halnak meg érte gyermekek, asszonyok, férfiak és fiatalok...

- És te meg tudod mondani?

- Én megtanítalak rá, Polla. Az a szabadság, hogy bántatlanul és boldogan élhatsz szülőhazádban és szülőföldeden, hogy kedvedre dolgozhatsz, vagy kószálhatsz hegyen-

völgyön, hogy zsarnok nem igázza le népedet, nem szipolyozza, nem sanyargatja, nem hurcolja el, nem rabolja el hazádat és otthonodat...

Ó, jól emlékszem, milyen édes a szabadság, milyen boldog érzés leheveredni öreg fenyőfák tövében, és bámulni a tündéri kék égboltozatot, mikor zsendül a fű a nagy hegyek lankáin, lombosodnak az óriási tölgyek, báránycsok bégetnek a zordon havasok oldalában... Ó az elérhetetlen messzeségből még most is szüntelenül fülemben cseng a pásztorsípok hol bús, hol édes és vidám dallama...

A lány hangja elcsuklott, de gyorsan megemberelte magát, és folytatta:

– És főképpen az a szabadság, hogy senki sem avatkozik az életedbe, senki se kényszerít semmire! Úgy élsz, úgy dolgozol, úgy harcolsz és úgy szeretsz, ahogy te akarod! Nem szolgálsz senkinek, nem parancsolsz senkinek, és mégis szívedbe zárod ezt a szép világot, drága hazádat, embereit, hegyeit és völgyeit, felhőit és csillagait, selyemszőrű bárányait és lomha barna bivalyait, vasát és aranyát, zúgó hegyipatakjait és szelíd havasi virágait... Érted, Polla, érted? Ez a haza, és ez a szabadság...

Vibia arca lángolt, szeme könnybe lábadt, fölugrott, és közelebb lépett Pollához. A római lány szemében is könny csillogott.

– Értem, Vibia, értem – szólalt meg halkán –, és már nem sajnállak, hanem irigyellek és szeretlek... Ölelj meg.

És forró ölelésben borult egymás vállára a római kormányzó leánya és a dák rabszolgalány.

XII. CURCULIO

Mint mindennap, ma is vízben főtt köleskását reggeliztek a rabszolgalányok, kevés sóval, jó darab fekete kenyérral. Mint mindennap, ma is fintorgatták tőle az orrukat.

– Hej, ha mink is májpástétomot meg mézet ehetnénk, mint a dák kisasszony! – kezdte az egyik.

– Ne irigyeljétek tőle – szólalt meg Dorippa –, nagyon helyes kislány. És az is lehet, hogy valami gazdag dák nagyúr az apja, aki majd kiváltja. Azért vigyáznak rá úgy, mint a hímes tojásra.

– Jó, jó, csak dicsérd, Dorippa néni – legyintett egy másik. – De ő is rabszolga! Nem igazság, hogy így dédelgetik.

– Dák hercegkisasszony! – mondta kacagva a fodrászlány: haragudott Vibiára, mert Polla parancsára a dák rabszolgalányt is neki kellett fésülnie.

Pedig Vibia jól bánt vele. Igaz, hogy önmagát nem tekintette rabszolganak, de azért sem gögös, sem követelőző, sem goromba nem volt a lányokhoz. A fodrászlányból csak az irigység beszélt, hiszen Vibia hajával édeskeves dolga volt: csak le kellett simítani, középütt elválasztani, és a nyakán kontyba tűzni. Vibia ragaszkodott ehhez a dák hajviselethez.

– Verzo így szereti a hajamat! – mondta Pollának.

– Milyen jó neked – sóhajtotta Polla.

A rabszolgalányoknak tulajdonképpen mégis igazuk volt, mert Vibiának csakugyan úri dolga volt itt a palotában: külön szobában lakott, éppen Polla mellett, vele étkezett, egész nap együtt volt [úrnőjével], aki nem is tekintette rabszolganak, hanem inkább jó barátnőnek. Pomponia nem is helyeselte ezt a nagy barátkozást:

– Túlságosan kényeztetted ezt a Vibiát – dorgálta meg a lányát. – Rabszolgalánnyal nem illik ennyire barátkozni. A többiek, Dorippától hallom, máris zúgolódnak.

– Pukkadjanak meg – vágta rá Polla. – Majd elnászpángoltatom őket a felügyelővel. Én szeretem Vibiát, és pont!

– Én is szeretem, kislányom, de igazságosnak kell lenni: a többi rabszolga is ember, Vibia pedig nem más, ő is rabszolga. Van itt rabszolgalány, akinek földbirtokos volt az apja, a fodrászlányodé meg éppenséggel egyetemi tanár Kis-Azsiában, s mi volt Vibia apja? Iparos. Az is valami?

– Mama, nem az a fő, hogy mi az apja, hanem az, hogy ő maga milyen. Márpedig Vibia szép, jó, okos, kedves, mindenről olyan jól el tudok beszélgetni vele... Egyik rabszolgalányom sem ér föl vele, de még ezek az úrilányok se, akik idejárnak. Édes mamám, hagyd meg őt nekem, hadd szeressem őt úgy, mint eddig...

Pomponia nem erőltette tovább a dolgot: túlságosan szerette Pollát.. .

A két lány életre-halálra összebarátkozott; Polla megosztotta örömeit, bánatait, apró gondjait a dák rabszolgalánnyal, és különösen sokat beszélt Pudensről. Felolvasta neki Pudens versét: Vibia azt mondta a hosszú tavaszi versre, hogy gyönyörű, de egy kissé el is szomorodott:

– Kár, hogy Verzo nem tud ilyet írni. Pedig ha kettesben vagyunk, nagyon szépen beszél. Egyszer azt mondta, hogy olyan a két szemem, mint a karbunkulus... Egy reggel bejött a műhelybe, és így szólított meg: „Hajnalcsillag”.

Elnevette magát. Polla mosolyogva jegyesbe meg:

– Milyen szép! – Kisvártatva hozzátette: – Pudens versben mond el nekem mindent...

– Az még szebb! – sóhajtott Vibia.

– „Boldog tavaszra szomjazik szívem” – idézte Polla a tavaszi vers egyik szép sorát. – Pudens költő, s én úgy örülök ennek!

– Képzelem, mennyire sérti a füledet annak a cifra Crispinusnak a rikácsolása.

– Utálom! – kiáltott fel Polla mérgesen.

... A cifra Crispinus éppen ekkor tápászkodott fel az ágyából, s nyomban ráordított a rabszolgájára:

– Hé, reggel van?

– Igenis, uram.

– Hány óra?

– Tizenegy.

– Fürödtem már?

– Még nem, uram.

– Reggeliztem már?

– Még nem, uram.

– Ejnye, ebadta – recsentett rá Crispinus. – Hát itt semmi sem történik? Majd én megtanítalak kesztyűbe dudálni!

– Uram, a fürdőt elkészítettem, a reggeli az asztalon.

– Ne feleselj, bitang! Ide a reggelit!

A rabszolga odavitte az ágyához a mogyorós süteménye és a forralt bort.

– Jelentenem kell valamit, uram – szólalt meg félénken a rabszolga.

– Beszélj!

– Van egy barátom a Platorinus-palotában. Egy órával ezelőtt a piacon megtudtam tőle, hogy ez a gazember örmény uzsorás ma reggel fent járt a kormányzó palotájában, mintegy öt percig bent volt Platorinus dolgozószobájában... a barátom csak ennyit hallott a beszélgetésükből: „ötezer... papagáj... aranylánc... házasság”... Egyszerre csak félre kellett ugrania: a szobából harsány kiáltás hallatszott, besietett két markos rabszolga, s a következő pillanatban már hozták is kifelé az örményt, s úgy kilódították a kapun, hogy nagyot nyekkent, és gurulni kezdett a lejtőn lefelé. Talán még most is gurul – tette hozzá a rabszolga, és elnevette magát.

– Mit röhögsz, pimasz? – mordult rá a tisztcske. – A ruhámat!

Megfürdött, beillatosította magát, és a szokottnál is gondosabban öltözködött, azaz ügyelt, hogyan öltözteti a rabszolga. Ma nemcsak nagyon csinosnak kell lennie, hanem búbajosnak, hódítónak! Az az elvetemedett örmény uzsorás türelmetlen, s ki tudja, mit forral ellene. Véget kell vetni ennek a zaklatásnak!

Ma megkéri Pollát!

Mikor a Platorinus-palota előtt leszállt lováról, első kérdése az volt:

– Itthon van a kormányzó?

– Az államtanácsban van, uram – felelte a kapus készségesen.

Crispinus türelmetlenül suhintott egyet a levegőbe aranygombos századosi pálcájával.

– De a felesége csak itthon van? – kérdezte a százados kissé idegesen.

– Plinius kegyelmes úrékhoz ment látogatóba.

– Jupiterre! minden összeesküdött ellenem – mormogta mérgesen, és pálcájával nagyot húzott a lova combjára.

A ló megugrott, a lovász elvezette. Megszólalt a kapus, és hogy az előkelő vendéget kiengesztelje, mézédés hangon hozzátette:

– A kisasszony azonban itthon van.

Crispinus kihúzta magát, s mint egy győzelmes hadvezér, bevonult a palotába.

Nagy társaságot talált az oszlopos belső kertben; ott volt a három leánypajtás, ott volt Pudens, mellette Polla, s a bársonypárnákkal megrakott márványpadon ott ült Vibia is.

Crispinus belépett, s könnyedén meghajolt Polla előtt, de úgy, mintha nyársat nyelt volna.

– Milyen szép vagy ma, Crispinus! – szólalt meg az egyik kislány kacagva.

– Mint egy páva! – tódította a másik.

– Mint egy kisasszony! – tette hozzá a harmadik. Crispinus kényszeredetten elmosolyodott, de mikor látta, hogy Pudens is kineveti, indulatosan ráripakodott:

– Talán valami kifogásod van ellenem?

– Nekem? – felelte Pudens csöndesen. – Majdnem semmi. Legfeljebb annyi, hogy katonatisztnak túlságosan szagos vagy.

Erre olyan hahota kerekedett, hogy Crispinus dühében és szégyellettében azt se tudta, melyik lábára álljon.

Polla és Vibia karonfogva ült a padon, s mind a kettő jóízűn kacagott. A kis rigó éppen Polla karján ük, és erre a zsvajra riadtan felröppent, vaktában ide-oda röpködött, s véletlenül nekivágódott Crispinus arcának.

A tisztecske ijedten kapkodott a szeméhez, mind a két kezével vadul hadonászott, a madárka kétségbeesetten csipogott, Polla feléje nyújtotta az ujját, a rigó ráröppent, Polla az arcához emelte, s tenyerébe fogta a remegő kis madarat.

Crispinus végre abbahagyta a hadonászást, de a lányok még mindig kacagtak.

– Ti is kinevettek, Polla? – fordult most feléjük. – Ki ez az ismeretlen kisasszony, hogy ő is kinevet?

– Barátnőm, Vibia.

– Hogyhogy nem láttam még itt? Római vagy talán vidéki?

– Nagyon is vidéki – szólalt meg Pudens.

– Nagyon is?

– Annyira vidéki, hogy dák. Most került Rómába.

– Most került.. ? – csodálkozott a tiszt.

– A dáciai vezénylő tábornokunk lánya.

Crispinus meghajolt, Vibia elnevette magát, a lányokból kitört a kacagás.

– No, Crispinus, mit csodálkozol? Látsz valami különbséget köztem és közte?

– Te szebb vagy – bókkolt a tiszt.

– Hagyjuk ezt. Itt csak egy szépség van: te! De amúgy: a külseje, a viselkedése, az arca, szeme, keze más, mint az enyém? Lehetne a tábornok lánya?

– Mért? Talán nem az? – hüledezett Crispinus.

– Lehetne? – faggatta Polla.

– Miért ne? – felelte a tiszt.

Megint kitört a hahota. Crispinus bambán tekingetett ide-oda.

– No látod – szólalt meg Polla –, pedig rabszolga.

Crispinus valósággal megdermedt:

– Rabszolga? és azt mondtad, hogy barátnőd? – rikácsolta kivörösödött ábrázattal.

– Azt mondtam, s most is mondom: barátnőm.

– És ez merészelt engem kinevetni! – dobbantott a lábával Crispinus, és megpendült a sarkantyúja. Aztán kinyújtotta karját Vibia felé, s a kijáratra mutatott: – Takarodj!

– Nem takarodik! – kiáltotta erélyesen Polla és felállt. – Itt marad! Ha nem tetszik a társasága, mehetsz!

– De Polla – dadogta a tisztecske.

– Semmi „de” – szólt rá szigorún Polla. – Itt marad!

– Ez lehetetlen – álmélkodott Crispinus: nem akart hinni a füleinek. – Egy rabszolgalány! Ezt megmondom atyádnak, beszélnem kell vele! – És már indult is, de Polla hangjára visszafordult.

– Csak menj, majd ő is beszél veled... az örményről, meg az ötezer aranyról, meg a zöld papagájról, meg az aranyláncról, meg arról, hogy a hajadszála sem a tied... ma reggel hallottuk ezt apa szobájából... az örmény mondta.

– Most beszélj, te goromba katona! – szólt rá keményen Vibia.

– Polla! – ordította a szégyenben maradt ifjú magánkívül – előre is megmondom: ha majd a feleségem leszel, nem tűröm meg a házban ezt a szemtelen dák rabszolgalányt!

– Sohase leszek a feleséged! – vágta rá Polla haragosan, és csak úgy villámlott a szeme.

Pudens elpirult. Hálásan nézett Pollára, és a szíve hevesen dobogott.

– Majd elválík! – legénykedett a tiszt. – Ebben nem te határozol.

– Én már határoztam, Crispinus!

A zöld papagáj már eddig is izgatottan figyelte a hangos szóváltást, és mikor meghallotta az ismerős nevet, azonnal rákezdte a raccsolást meg a furulyázást:

– Currrculio! Currrculio!

Olyan harsány nevetés tört ki, hogy valósággal elsöpörte Grispinust. Vérben forgó szemmel végigmérte a társaságot és kirohant. Még az előcsarnokba is kihallatszott a papagáj csúfalkodó furulyázása.

Mica, a medvebocs, két hátsó lábára állt, felizgatta a szokatlan zenebona, és dühösen megmorogta a cifra tisztet.

Ez pedig tehetetlen dühében nagyot sújtott pálcájával az alázatosan hajlongó kapus nyaka közé.

– Oda se neki! – dörmögte a vén rabszolga, és dühösen nézett a peckesen távozó százados után. – Mindig én iszom meg a levét az urak rosszkedvének!

És dohgya visszakullogott a fülkéjébe.

XIII. AZ EZREDES

Néhány nap múlva Pomponia behívatta a szobájába Pollát.

– Kislányom – kezdte – tizenhárom éves vagy, itt az ideje, hogy férjhez adjunk.

Pollát előntötte a forróság. Rögtön eszébe jutott Crispinus fenyegetőzése: „Ebben nem te határozol!” Persze hogy nem ő határoz, nagyon jól tudta. Rómában a szülők választották a vőlegényt, s bizony a lányok nem szólhattak bele, hogy kihez adják őket. Polla éppen ezért megrémült, hogy szülei talán a nyegle és ellenszenves Crispinushoz akarják erőltetni. Izgatottan figyelte anyja szavait.

– Mit szólnál hozzá kislányom, ha nemsokára meglátogatná házunkat a dúsgazdag szicíliai földbirtokos fia, Erucius?

Polla megkönnyebbült: anyja nem Crispinusról beszél!

– Nem ismerem, mama. Ki az?

– Kellemes, művelt, csinos fiatalember, mindössze huszonhárom éves, és képzel: ezredes!

Erre a magasztalásra Polla megint elkomorult; rossz sejtelméi támadtak. Csak nem ezt az ismeretlent akarják rákényszeríteni?

– Mama, ha te úgy akarod, meglátogathat, de engem nem érdekel.

– Majd érdekel, ha megismered. Valóságos gyöngyszem! Boldog vagyok, hogy apád ilyen remek fiatalembert választott. Mert ő lesz a férjed!

– Soha! – kiáltott fel önkéntelenül is Polla.

– Polla – dorgálta szelíden az édesanya –, hogy beszélhetsz ilyen illetlenül?

– Bocsáss meg, mama, nem akartalak megbántani.

– Pedig megbántottál, kislányom – folytatta Pomponia szelíd nehezteléssel. – Még nem ismered, s rögtön nemet mondasz!

– Nem is ismerem, és rögtön igent mondjak? – vágott vissza Polla talpraesetten.

- Úgy van, kislányom, igent kell mondanod, mert ebben a dologban nem te határozol, hanem a szüleid, mert ők tudják legjobban, mi válik javadra.

- De én hallani se akarok róla! Mama, engem ne kényszerítsetek, könyörgök!

- Csillapodjál, kislányom, és nyugodj bele jó apád akaratába. Ez egyúttal az én akaratom is, vagy inkább kívánságom, érted? – és megsimogatta Polla égő arcát. – Szeretném, ha teljesítenéd ezt a kívánságunkat, és nem kényszerítenéd apádat arra, hogy rád parancsoljon: ez lesz a férjed, pont!

- Nem teheti meg, hiszen szeret engem! – kiáltotta Polla.

- Éppen azért akarja, mert szeret. Tudja, hogy Erucius a legműveltebb, legkiválóbb, leelőkelőbb és leggazdagabb fiatalember egész Rómában, és boldog lehet az a lány, akit feleségül vesz.

- Nekem nem kell!

- De Polla, ne légy ilyen makacs! Legalább addig ne kapálóddzál ellene, amíg meg nem ismered. Ha megismerted, majd másképp beszélsz.

- Soha, édesanyám, soha! – sikoltott fel Polla. Sírva fakadt, és kirohant a szobából.

Egyenesen a nagy kertbe szaladt, és először is Vibiát kereste. Mikor anyja hívta, a lugasban hagyta a dák lányt, de már nem volt ott. Polla beszaladt a szobájába, de ott sem találta.

Csak egy pillanatig tétovázott, s máris tudta, hogy hol keresse.

Az öreg kertész zöldséges kertjének északi oldalát sűrű magyalbokrok védték a hideg, sőt gyakran fagyos szelek ellen; egy helyütt kipusztult két bokor, s ezen a kis tisztáson szoktak ők megbújni, ha bizalmasan akartak beszélgetni, úgy, hogy nem láthatta őket senki. A kertész bácsi szerette is őket, süket is volt egy kicsit, rövidlátó is egy kicsit, tőle ugyan bizvást beszélgethettek.

Polla izgatottan rontott be a búvóhelyre, Vibia épp ilyen izgatottan várta.

- Mi történt, Polla? – kérdezte halkán.

- Férjhez akarnak adni egy idegen fiatalemberhez, akit még sose láttam.

Könnyek öntötték el a szemét, zokogva borult Vibia vállára.

- Nem is ismered? Hát akkor hogyan akarnak férjhez adni hozzá?

- Mama szépen beszélt velem, s úgy vettem észre, hogy egy kicsit sajnál is, de megmondta, hogy a férj kiválasztása nálunk a szülők joga, és a lánynak ebbe nincs beleszólása.

Vibia nagy szemeket meresztett.

- Micsoda? Nem választhatod azt, akit szeretsz?

- Nem. Azt kell szeretnem, akit ők választottak.

- Ó, ti barbárok! – tört ki az őszinte felkiáltás Vibiá-ból. – Nálunk ez lehetetlen volna – magyarázta. – Én megmondtam szüleimnek, hogy Verzót szeretem, az ő felesége akarok lenni, mire apám, anyám azt mondta: „Jól van, lányom, jól választottál”.

Polla nagyot sóhajtott, de nem szólt semmit, csak szipogott csöndesen.

- És ki az a fiatalember? – kérdezte kíváncsian Vibia.

- Ezredes – felelte Polla halkán, és kissé gúnyosan hozzátette: – Előkelő, gazdag, művelt és huszonhárom éves, és nagyon csinos, mondta a mama.

- Olyan, mint Crispinus?

- Nem is sejtem, hisz nem ismerem.

- És te mit mondtál?

- Azt, hogy sohase leszek a felesége!

– És a mama?
– Azt mondta, hogy előbb ismerjem meg, aztán beszéljek. De én látni se akarom! Nekem nem kell! Nem és nem! Nekem csak Pudens kell, senki más.

– Ezt is megmondtad a mamának?
– Ezt nem mertem, hiszen a fiúval még sohasem beszéltünk házasságról, de kisgyerekkorunk óta szeretjük egymást, s én csak őt akarom, ő meg csak engem. Ez talán több is, mintha beszéltünk volna róla.

– Bizony több. Ez a legtöbb. És nagyon tetszik nekem, hogy keményen a sarkadra álltál. De mi lesz, ha apád elhozza az ezredet? Mi lesz, ha rád parancsol?

Polla összerezett.

– Igen, gyorsan tenni kellene valamit – mondta tétován. – De mit?

– Nem kérnéd meg Plinius bácsit?

Polla egy pillanatig elgondolkozott, aztán megszólalt:

– Eszembe jutott a búbospacsirta meséje. A tanáromtól hallottam. Az volt a tanulsága, hogy csak úgy boldogulhatunk, ha nem bízunk másra a sorsunk intézését, hanem magunk vesszük a kezünkbe!

– Igaza van a mesének – mondta rá lelkesen Vibia. – És emlékezzél arra is, amit én mondtam neked: az a szabadság, hogy senki se avatkozik az életedbe, hogy senki se kényszerít semmire. Te akkor azt mondtad, hogy megértettél. Hát most aztán itt a pillanat: embereld meg magad!

– Engem nem is kell biztatnod, Vibia, én kitartok Pudens mellett, s inkább elemésztem magam, de sohase leszek másnak a felesége!

...És most érezte, hogy máris megszegte ígértét, amelyet apjának tett a születésnapján...

Csakhogy beszélni könnyebb, mint cselekedni, s könnyebb, mint kieszelni a módot: hogyan lehetne megtörni a szülők akaratát, hogyan lehetne kibújni a kényszerházasság alól. Jutott is eszükbe mindenféle furcsa és kalandos gondolat, csak éppen semmi életrevaló tervet nem tudtak kieszelni.

– Majd ma éjszaka törjük a fejünket – fogadkozott Polla.

– És hátha holnap még nem is jön a szörnyen művelt és csinos ezredes? – tette hozzá Vibia.

És kacagva mentek be a palotába.

De ajkukra fagyott a kacagás, mikor beléptek az oszlopos kertbe. Pomponia fogadta őket, kissé komor arccal:

– Vibia, menj a szobádba – szólalt meg –, te pedig Polla, gyere be hozzám.

Polla megremegett. Vajon mit akarhat tőle a mama, hiszen csak az imént beszélgetett vele. Á, jutott eszébe, bizonyosan meg akarja szidni, hogy az elébb se szó, se beszéd kirohant a szobából.

A lány elfogódottan állt meg anyja előtt, s feltette magában, hogyha megint arról a bizonyos Eruciusról lesz szó, ő bizony egy tapodtat sem enged, s kereken megmondja: vagy Pudens, vagy senki! Tudja meg a mama is, hogy nem pusztá szeszélyből dacol szüleivel, hanem azért, mert már másé a szíve. „Szabadság!” – gondolta magában, és visszacsengtek a fülébe Vibia szavai; akkor vagy szabad, ha nem tűröd, hogy bármire is kényszerítsenek.

De úgy látszott, hogy nem lesz szükség erre a harcias neki készülődésre.

– Ülj ide mellém, kislányom – szólalt meg az édesanyja csendes-szelíden. – Beszélhatalom van veled.

- Tessék, mama – mondta rá Polla kissé elfogódottan, és leült anyja mellé a pamlagra.

- Nagyon bántott, hogy oly hirtelen kiszaladtál a szobámból, s nem tudtam mire vélni, hogy egyszerre csak elsírtad magad. „Mi lelte ezt a lányt? – tűnődtem –, hiszen nem ismeri Eruciust, hát miért irtózik tőle ennyire?”

- Nekem ő nem kell, mama – szólt közbe Polla –, nem kell, semmi áron se leszek a felesége!

- Csitt, kislányom, ne izgasd fel magad – csillapította Pomponia. – Hallgass meg nyugodtan.

- Igenis, mama – bólintott Polla idegesen, és pergetni kezdte a nyakában csüngő borostyánfüzér sárga golyócskáit.

- Mondom, sehogy se fért a fejembe, s hová szaladhattál és mit forralhatsz? Öszintén szólván, meg is ijedtem egy kicsit, hát elindultam, hogy megkeresselek. Valahogy azt gondoltam, nem is tudom, miért: hátha fölmásztál a kertészház tetejére. Bolond gondolat volt, de mindegy. Kiderült, hogy az a magasságos Juno istennő vezette lépteimet... Mert képzeld csak: bemegyek a házba... senki... a kertész nincs otthon... kimegyek a kertbe, s egyszerre csak meghallom a hangodat. Valakivel beszélgettél, s nem volt nehéz kitalálni, ki volt a másik: Vibia. Megörültem, hogy együtt vagytok és nyugodtan beszélgették, s mivel nem szeretek hallgatózni, rögtön sarkon fordultam, hogy visszamenjek a házba, amikor csengő hang ütötte meg a fületem. Megálltam. Te beszéltél. Ennyit hallottam: „Én kitartok Pudens mellett... ebben nem engedelmeskedem, esküszöm!”

- Tehát hallottad, mama. Akkor már tudod, nem is kell beszélnem. Pedig elhatároztam, hogy ha kérdőre vonsz, bevallom neked. Igen – folytatta szenvedélyesen, és fölugrott a pamlagról –, én csak Pudentst akarom! Mama, szeretjük egymást, s mondd meg apukának is, hogy ha engem máshoz adtok, én belehalok.

Leroskadt a pamlagra, és sírva borult anyja vállára.

- Nono, kislányom, dehogy halsz bele – csöndesítette Pomponia. – Beszéljünk csak nyugodtan a dologról. Jól tetted, hogy megmondtad Pudentst, így jobban megértjük egymást...

- Ugye, mama, megértesz engem? – kapott a szón Polla.

- Persze hogy megértelek, kislányom, hiszen Pudens a legműveltebb, legokosabb, legtehetségesebb ifjú mindazok közt, akiket ismerünk. Kedves és szerény...

- És költő, mama! – vágott a szavába lelkesen a lány. – A születésnapomra is gyönyörű verset írt... Mama, felolvassam neked? A tavaszról írta, és igazán gyönyörű! Behozzam? Meghallgatod?

- Hogyne hallgatnám meg? Majd este bemegyek a szobádba, és felolvasod. Jó?

- Jaj de jó! – ujjongott Polla. Szegényke azt hitte, hogy anyjának a szívét máris meglágyította, Erucius talán nincs is a világon, és Pudens győzött: Pudens az övé!

- Csakhogy, kislányom, más a vers és más a valóság. Igazad van, hogy Pudens kiváló fiatalember, már olvastam is néhány szép versét, s lehet, hogy a tavasz-vers valóban gyönyörű, és mégsem lehet – az anya hangja megcsuklott –, nem lehet, nem szabad... nem szabad gondolnod rá, hogy valaha is hozzámenj feleségül.

Polla elsápadt:

- Miért, mama? Hiszen magad is azt mondtad, hogy különb mindenkinél...

– Nem lehet, nem szabad – hajtogatta Pomponia fájdalmasan. – Ha apád akarná, ha én akarnám, akkor sem lehet! Sajnálom, hogy meg kell mondanom, kislányom, fáj a szívem érted, de túl kell esnünk rajta...

Polla felugrott, egész testén végigremegett az izgalom, anyja felé nyújtotta a karjait, mintha segítségért könyörgött volna, s rémülten kérdezte:

– Beszélj, mama! Mi az? Valami szörnyűség? Irtózatos! Mondd meg! Akármilyen, de tudni akarom.

Pomponia szemében könny csillant:

– Kislányom, Pudens beteg... gyógyíthatatlan... a görög orvosok megmondták, hogy legfőbb egy éve van még... halálosan beteg... hát egy haldoklóhoz akarsz feleségül menni?

Polla megtántorodott, és hangtalanul, ájultan zuhant vissza a pamlagra.

XIV. A KIS TENGERÉSZ

Fél óra sem telt bele, s Polla magához tért; fölvetette fátyolos tekintetét: anyja, Veturia és Vibia állt az ágya mellett, mind a hárman aggódó arccal. Polla szája széle megrándult. Elmosolyodott, de olyan volt ez a mosoly, mint a komor felhők közül félenken kikandikáló halvány napsugár.

Az orvos váltig csóválta a fejét, mert hiába szedte össze minden tudományát, semmi betegséget nem tudott megállapítani.

Pollának a szíve fáj, de az ilyen szívbetegséget nem orvosnak kell meggyógyítania. Más orvossága van annak.

Mindenesetre mandragóra főzetet rendelt a betegnek, erőlevest, befőtteket, és persze ágyban tartotta, aztán fogta az orvosi dobozát, s komoly ábrázattal távozott.

Veturia ápolta a kis beteget, beadogatta neki a keserű kanalas orvosságot, tömte volna minden jóval, de Pollának semmi se kellett, csak fanyalgott, és csak ímmel-ámmal evett néha egy falatot.

– No még ezt a kicsit, az én kedvemért – kínálgatta Veturia.

Polla átölelte a dajka nyakát, s odahúzta magához a fejét:

– Te is az én kedvemért – súgta a fülébe – tégy meg valamit.

– Mindent, angyalom.

– Menj el Pudensékhez, beszélj vele! Ha lehet, tudd meg, hogy van, és mondd meg neki, hogy én... – Visszahanyatlott a párnájára, és elsírta magát.

– Nono, virágocskám – nyugtatta Veturia. – Tudom én magamtól is, mit üzensz. Mindjárt itt vagyok, térülök-fordulok, addig beküldöm Vibiát.

Egy perc múlva már ott ült a dák leány Polla ágya mellett. Mikor a tekintetük találkozott, mind a ketten elmosolyodtak. De ez a mosolygás olyan volt, mintha elpityeredtek volna...

Polla megfogta Vibia kezét:

– Vége! – suttogta. – Mama azt mondja, hogy Pudens meghal...

– Ugyan Pollám, ne gondoldj mindjárt a legrosszabbra! Ilyen jól megtermett, csinos fiú nem hal meg csak úgy! Sápadt meg köhög, jó-jó, de ebbe nem szokás belehalni. Én is sápadt voltam a diadalmenetben.

– De mindjárt kipirosodtál, mihelyt megmentettelek!

– Hát akkor megvan az orvosság: mentsd meg őt is...

– Igen, megmentem... Kitaláltál már valamit, hogy elodázzuk ezt az... Eruciust?

– Még semmit se! Várjuk meg Veturiát, majd aztán meglátjuk.

Veturia rossz hírekkel jött meg. Pudens nem láthatta, de megtudta, hogy forró láza van, fájdalmasan köhög, sőt nemegyszer hörög is; noha viasztáblát és íróvesszőt kér, meg is próbál írni, de rögtön hátrahanyatlik, s a tábla és vessző kihull a kezéből...

– De hisz ez szörnyűség! – sikoltott fel Polla. – És az orvosok? Hát nincsenek orvosok?

– De vannak – nyugtatta meg Veturia. – És mert vannak, jó hírt is hoztam. Beszéltem az egyik görög orvosukkal: azt mondta, hogy holnap reggel érkezik meg a világ leghíresebb orvosa, Soranos. Pudens édesapja hívta meg, valóságos vagyont fizet neki. De mindegy: a görög háziorvos esküszik rá, hogy bizonyosan meggyógyítja Pudens.

Pollának fölcsillant a szeme:

– Én fölkelek, nincs nekem semmi bajom se! – mondta élénken, és máris kiugrott az ágyból. Veturia gyorsan pongyolát adott rá, aztán kiment jelenteni Pomponiának, hogy a kisasszonynak kutyabaja, és már föl is kelt.

Hogy a remény gyógyította meg, arról mélyen hallgatott...

Első dolga volt, hogy bement anyja szobájába; szeretne volna megmondani neki, hogy Pudens mégse hal meg, mert jön a híres Soranos és bizonyosan meggyógyítja.

De amint belépett, torkán akadt a szó: anyja a hímzőasztalkája mellett ült; tenyérszíni fatáblára festett képet nézett, és csöndesen sírdogált; legjobban megdöbbenette Pollát, hogy talpig feketében volt.

– Mama, mért vagy feketében? – csodálkozott.

– Hát elfelejtetted, kislányom, hogy ma van Gesius halálának az évfordulója?

– Jaj, milyen rossz vagyok! – sóhajtott fel Polla. – Ne haragudj, mama, hogy csak a magam bajával törődtem, és az én drága bátyámról egészen megfeledkeztem.

– Én is oka vagyok – mentegette Pomponia a leányát –, mert már hónapok óta nem mutattam neked ezt a képet. Nézd...

Polla az asztal fölé hajolt, és most már együtt nézték a szép színes festményt, könnyes szemmel, fájdalmas gyönyörűséggel...

– Drága kisfiam! – sóhajtott fel Pomponia, alig hallható hangon.

– A mi édes kis tengerészünk – szólalt meg csöndesen Polla, és puhán-finoman megsimogatta az arcképet.

– Mama, menjünk ki a sírjához – mondta Polla.

– Éppen meg akartalak kérdezni, hogy elég erősnek érzed-e magad? Mert ha igen, akkor együtt mehetünk.

– Veled megyek, édesanyám, hiszen úgy szerettem őt...

– Menj a szobádba, Veturia adjon rád fekete ruhát és fátyolt.

Mire Polla átöltözött, már ott várakozott a gyaloghintó a főkapu előtt, s ott állt az öreg kertész, kezében feketeszalagos kis babérkoszorúval; a koszorút három vérvörös rózsa díszítette.

Átvették a kertésztől a koszorút, arcukon összevonták a fátyolt, s a két izmos rabszolga megindult velük...

Áthaladtak a hídon, jobbra kanyarodtak, s befordultak abba a hosszú és széles utcába, amely a cirkusz, vagyis a 600 méter hosszú lóversenytér ragyogó márványépülete mellett húzódott.

Legfeljebb fél órája indultak hazulról, s máris elérték a városkaput; az őrség fegyverrel tisztelgett a kormányzó gyaloghintójának, amelyen ott ékeskedett az állam címere, s a rabszolgák már az Appius úton lépkedtek. Ez a pompásan kövezett széles országút délre vezetett, egészen a tengerig; több mint 400 évvel azelőtt építtette a híres Appius, Róma akkori kormányzója.

Mivel a rómaiaknak tilos volt a város falain belül eltemetni halottaikat, már ősidők óta a városból minden irányban kivezető utak mentén temetkeztek. Ezt a pompás utat is szebbnél szebb síremlékek, sírkápolnák és sírkövek szegélyezték kétoldalt. Sötét ciprusok és ernyős koronájú pírnak árnyékolták be a sírkerteket, a fehér, sárga, kék, zöld, vörös és fekete márványemlékeket. Ha az ember a városkapuból nézte az épületek, fülkék, pillérek, oszlopok, kápolnák messze húzódó sorait, szinte azt hihette volna, hogy valami elhagyott városba tévedt.

A halottak városa volt ez.

Mindössze kétszáz lépést tehettek meg a rabszolgák az úton, mikor megálltak. Megérkeztek a Platorinus-család sírkertjéhez.

- Azt mondanám, hogy ez Róma legszebb utcája – szólalt meg Pomponia, amikor kiszálltak –, ha nekünk nem volna a világ legszomorúbb útja...

A sírkert alacsony márvány korlátjának bronzkapuja nyitva volt. A tágas kert ágyasaiban csupa kék virág pompázott: mert kék volt a tengerészkatona egyenruhája és négyszögletes lobogója, mint a tenger, amelyen hajóztak, harcoltak, éltek és haltak...

A sírkert kapujában ott állt Veturia férje, és mikor Pomponia és Polla belépett, magasra emelte a kék zászlót, mélyen meghajtotta előttük, és utána vigyázzba állt. Platorinus rendelte ide, mikor délelőtt itt járt, azzal a két tengerészkatonaival együtt, akik most is ott álltak mereven a sírkápolna bejárata előtt.

Anya és leánya belépett a sírkertbe, a kék virágok bólogtak feléjük a könnyű szélben, a babérfák fényes, sötétzöld levelei halkán susogtak, a hatalmas sírkápolna némán és mozdulatlanul várta az anyát és a testvért, akik most lehajtott fejjel, lassan fölmentek az öt fehér márvány lépcsőfokon.

Előttük a tengerész zászlótartó vitte ünnepélyesen, kemény katonalépésben a feketeszalagos babérkoszorút.

A három rózsza úgy ragyogott benne, mint három rubinkő.

Sötétzöld borostyán kúszott fel a márvány kápolna falain, egészen a vörösréz tetőzetig, ráfonódott a párkány faragott díszekre, amelyek virágfüzérek, levélkoszorúkat és pompás tollazatú madarakat ábrázoltak. A kékre és vörösre festett márványdíszek eleven színei kissé enyhítették a kápolna komor hangulatát.

Amint beléptek, a fehér ragyogás szinte elkápráztatta a szemüket. A három belső falat karcsú oszlopok osztották fülkéikre: minden fülke egy-egy hamvveder helye volt. A Platorinus-család őseinek hamvai nyugodtak itt az alabástrom hamvvedrekben, két sorban egymás fölött, jobboldalt a fal közepén öblös és mégis karcsú üveg hamvveder állt a fülkében, alatta a felírás, aranybetűkkel:

*„Gesius, Platorinus és Pomponia fia,
élt 19 évet”.*

Pomponia odamutatott:

- Nézd, ott van.

Ott volt, ami az imádott fiúból és a drága testvérből megmaradt: a por és a hamu. De hova tűnt ragyogó és lelkes tekintete, rózsás arca, kedves és vidám hangja, sudár termete, hová tűnt minden, ami ő volt, Gesius, a kis tengerész?

A zászlótartó előre jött, a babérkoszorút ráhelyezte a hamvvederre, szalagjait eligazította és hátralépett.

Pomponia odasietett most a fülkéhez, magához ölelte a csillogó üvegedényt és halkán suttogta:

- Drága kis fiam, Gesius...

Percekig néma csöndben álltak a hamvveder előtt, aztán Pomponia megfogta leánya kezét, és a kápolna közepére vezette, a művészien faragott márvány oltár elé. Az oltáron bronz serpenyőben parázs izzott.

A zászlótartó kis ezüst dobozt nyújtott oda Pomponiának és Pollának, kivettek belőle néhány mogyorónagyságú tömjénszemet; a parázsra szórták, és halkán mormolták a halotti szertartás szavait:

- Legyen könnyű a pihenésed!
- Áldott légy, drága lélek!

Sercegni kezdett a tömjén, s az oltárról hamarosan sűrű és nehézillatú fehér füst gomolygott a mennyezet felé. Az egyenesen fölfelé szálló füst annak a jele volt, hogy az alvilági istenek szívesen fogadták a halotti áldozatot...

Pomponia s vele Polla megvigasztalódva ment ki a kápolnából a sínkertbe. A nyírott puszpángbokrok között fehérítő márványpadot akkorra már telerakták puha párnákkal a rabszolgák.

- Haragszom magamra - szólak meg Pomponia, miután leültek -, hogy oly keveset beszélek neked a drága Gesiusról. Igaz, jól emlékszel rá, ámbár tizenhat éves kora óta nem volt itthon: édesapa kívánságára akkor lett tengerészkatona.

- Milyen csinos volt a kék egyenruhájában! S milyen büszke voltam rá, hogy a fiúk irigylük, a lányok csodálják - szólt közbe Polla.

- Sajnos, erre ritkán volt alkalom - folytatta Pomponia -, mert a szolgálat nem engedte. Pedig milyen jókedvű volt, valahányszor hazajöhetett! Mennyi mókát tudott, mennyi tréfát! És mindig ő volt a vezér: fiúk és lányok csak őrá hallgattak.

- És milyen jó fiú volt! Csupa szív! Akármit kérhettünk tőle, mindent megtett! És akit szeretett, annak mindenét, még a legkedvesebb játékát is odaajándékozta - emlékezett Polla. - A perzsa macskát nagyon szerette, de egyetlen szóra nekem adta. - És Polla szeméből lassan, csöndesen szivárogtak a szeretet könnyei.

- Ilyen volt a hajón is - szólt közbe csöndesen a zászlótartó. - Veturia mesélte nekem, hogy már kisfiú korában hajókat faragott, és a nagy szökőkút vizén valóságos tengeri csatákat rendezett...

- Ó, azok a tengeri csaták! - mosolyodott el fájdalmasan Pomponia. - Még most is mintha látnám pufók piros arcát, mintha még most is fülemben csengene pajkos kacagása! Ó, hogy soha többé nem hallhatom - sóhajtott, és lehajtotta a fejét.

- Azért lett belőle jó tengerész, mert szerette a hajót, a vizet, a mókát: szerette az életet. Ha úgy adódott, komor volt, mint a vihar; derűs, mint a kék égboltozat; és ficáncoló, mint a szüntelenül csobogó, csapkodó, nyargalászó, csintalan tenger - lelkendezett a zászlótartó.

- Beszélj! - biztatta Pomponia - mondj el róla mindent, amit tudsz.

- Én mindent tudok róla, asszonyom - folytatta a vén tengerész-, hiszen a kezem alatt tanult hajózni és harcolni. Ott férfiasodott meg a hajón, nehéz munka és kemény szolgálat közben. Mindenki tudta, hogy a kormányzó fia, de ő nem kért és nem fogadott el semmi kivételt, sőt beteg bajtársai helyett is szívesen dolgozott; pihenő idején pedig ő volt a mókamester: a legények csak úgy dőltek a kacagástól, ha egyszer rákezdte a bolondozást az én Gesiusom...

- Az én Gesiusom - visszhangozta az anya, és elcsuklott a hangja.

- A kapitány két évi szolgálat után szakaszparancsnokká nevezte ki. Hatvan ember volt a szakaszában, s hogy tudott bánni velük! Úgy imádták ezt a fiatal embert, mintha az apjuk lett volna. Esküszöm arra a szentséges Jupiter úristenre: vén tengeri farkas vagyok, de szerettem volna a szakaszában szolgálni!

- Beszélj még, olyan jó hallgatni - kérlelte Polla - és én olyan keveset tudok róla!

- Beszélj - biztatta újra Pomponia -, hisz ez az ő napja. És úgy áldozunk legszebben a mi kis tengerészünk emlékének, ha ma itten róla emlékezünk, hűséggel és szeretettel.

- Amit én még el tudok mondani - kapott a szón a zászlótartó -, az már csupa szomorúság... Talán ne bolygassuk...

- De csak beszélj - vágott a szavába Pomponia -, s ha fáj is, hadd éljük végig újra az ő szép és szomorú életét.

- Jól mondtad, asszonyom - kezdte a zászlótartó -, szép volt az élete s hirtelen, nagyon hirtelen fordult szomorúra...

...Parancsot kaptunk egyszer... éppen ma egy esztendeje... hogy az egyik kis parti sziget titkos öblében üssünk rajta az ott horgonyzó nagy kalózhajón s verjük le, vágjuk agyon, vagy fogjuk el a garázdálkodó kalózokat, vegyük el rablott kincseiket, a hajót pedig süllyesszük a tenger fenekére, vagy vontassuk be a mi hadikikötőnkbe...

...Kapitányunk a parancs vétele után azonnal könnyű futárhajót indított Rómába s jelentette, hogy a hajóján szolgálatot teljesítő Gesius a kormányzó fia; kiváló tiszt ugyan, de ütközetben még nem vett részt, s ezért azt javasolja, hogy maradjon ki ebből a veszélyes összecsapásból, és egy időre hívják haza Rómába. Gesius ugyan tiltakozik, mindenáron harcolni akar, de ő, a kapitány, nem engedheti meg ezt, ezért felsőbb utasítást kér...

...A haditengerészeti főparancsnok közölte a kormányzóval a kapitány javaslatát, de Platorinus úr azt mondta rá, hogy csak hadd menjen csatába a fia, elvégre ez a mestersége, s még hozzátette, hogy ő nem tűr semmiféle kivételt...

... Még most is látom, mily boldogan ragyogott az én kis Gesiusom arca, mikor a futár meghozta a hírt. De a kapitány elkomorodott, s maga mellé rendelte Gesiust a szakaszával együtt, hogy vigyázzon a tapasztalatlan fiatal tisztre...

... A többit tudod, asszonyom - fejezte be a zászlótartó, és lehorgasztotta fejét.

- Csak mondd el - sürgette Pomponia -, hallani akarom!

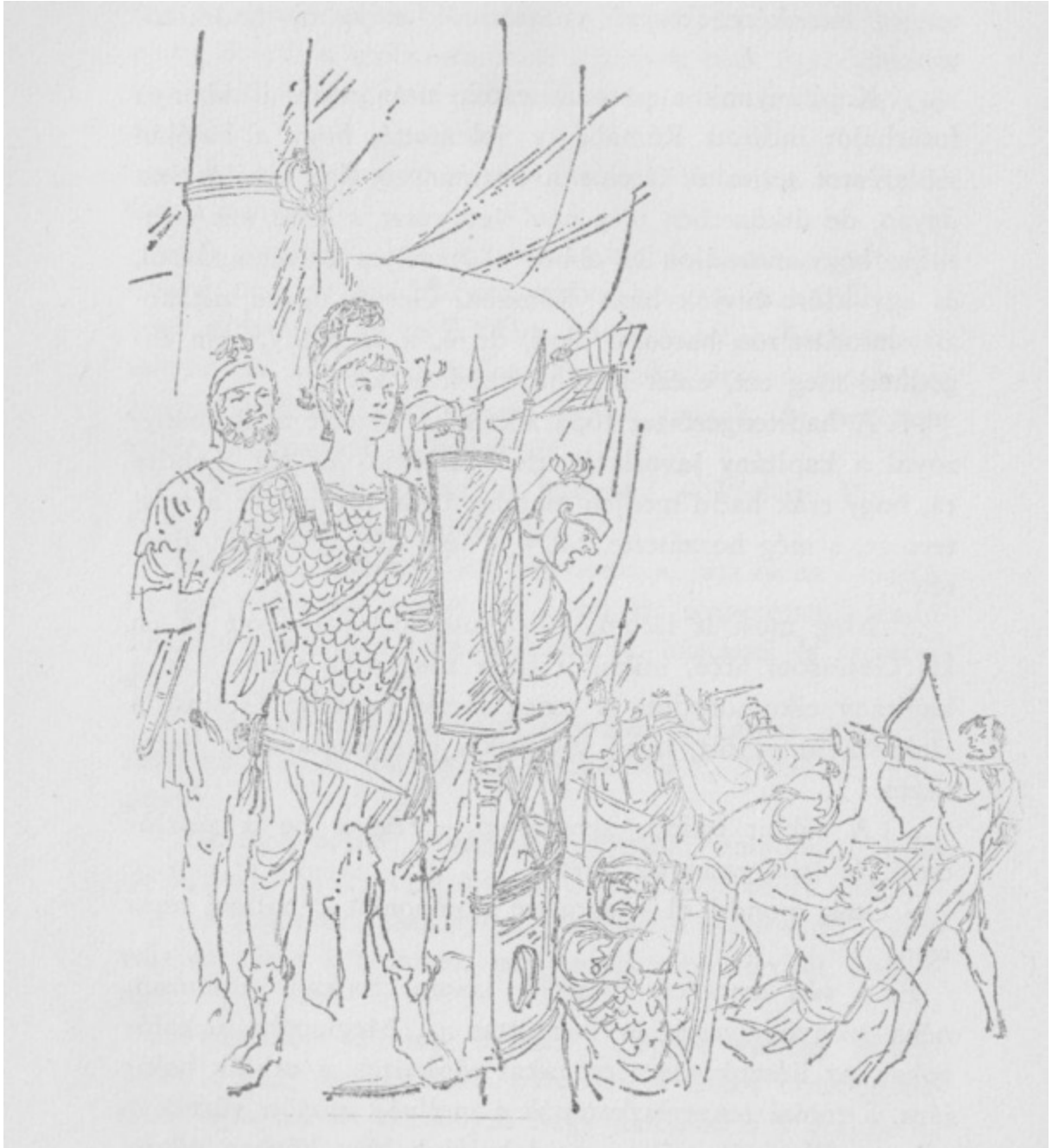
És a vén tengerész beszólt, lassan, halkán, komoran, néha szenvedélyesen és izgatottan... Meglepték a kalózokat, az íjászok tüzes csóvákat röpitettek a rablók hajójára, a római tengerészkatonák a mellvéd mögött várták a roham pillanatát, mikor majd hajójuk harc közben odaér a kalózhajóhoz, a hidászok pallókat dobnak át, s a katonák rázúdulhatnak a gyalázatos ellenségre.

...Szinte toporzékoltak türelmetlenségükben, mert bizonyosra vették a győzelmet. Vágtuk végre az ellenséget, mint a répát, a kürtösök fáradhatatlanul fújták a rohamjelet... a kapitány egyelőre még visszatartotta a harmadik szakaszt, Gesius ott állt mellette, de alig bírta türtőztetni magát.

...Már úgyszólván eldőlt a harc, a kalózok elhulltak, a megmaradtak megadták magukat, s már csak az árboc-kosarokból nyilazott néhány elszánt kalóz. Íjászaink egymás után szedték le őket, mint a verebeket a fáról. Már csak egy volt fent, az is látta, hogy előbb-utóbb lelövik, hát ahelyett, hogy megadta volna magát, gyorsan kilőtte utolsó nyilvesszőjét: a következő pillanatban az én drága kis Gesiusom megtántorodott, s hanyatt vágódott... A nyíl a nyakába fúródott s áthasította az ütőerét... Vége volt...

...Hiába igyekezett a hajónk sebésze, hiába röpitettük drága fiatal testét gyors futárhajón Rómába, már a világ leghíresebb orvosa, de maga az a magasságos Jupiter se tudta volna megmenteni... Ó, drága kis Gesiusom, mért is kellett itt hagynod bennünket? - sóhajtott a zászlótartó, aztán elhallgatott. Cserzett bronzarcán két kövér könnyecsepp gördült végig.

De hamarosan megemberelte magát, és csöndesen így fejezte be szomorú elbeszélését:

– Asszonyom, így kívántad, elmondtam.

– Köszönöm, te hűséges katona, aki mindig olyan jó voltál a mi drága fiunkhoz – szólalt meg Pomponia. – Sem a kapitány nem menthette meg őt, sem te, sem más, mert ez volt a végzete, s a végzet még az isteneknél is hatalmasabb...

Elhallgatott, mert ebben a pillanatban a szívébe nyilallt: és hátha élhetne még most is Gesius? s mi lett volna, na Platorinus nem olyan zord és rideg, és nem küldi csatába a fiát? Még bőven lett volna ideje harcolni, nem kellett volna ilyen fiatalon és ilyen tapasztalatlanul behajszolni a harcba, éppen azokkal a vad és elvetemedett tengeri rablókkal!

Platorinus csak a család dicsőségére gondolt, a római név becsületére, s eszébe sem jutott, hogy ez az ifjú szakaszparancsnok a tulajdon egyetlen fia. Pomponia rémülten ragadta meg Polla karját, mintha azt akarta volna mondani: mentsük meg ezt a lányt, ne legyen áldozata ez is a kemény szülői akaratnak!

Polla fölriadt, nem tudta mire vélni anyja hirtelen mozdulatát. Fölkelt, és Pomponiának nyújtotta a kezét, hogy őt is fölsegítse:

- Menjünk, mama.
- Igen kislányom, menjünk.

Megálltak a kápolna előtt, még egy búcsúpillantást vetettek Gesius drága hamvaira; az oltár parazsa felszikrázott, és rőt fényt vetett sápadt arcukra.

A két ór a hátuk mögé került és megállt, a zászlótartó fölment a lépcsőn, hogy bezárja a sírkápolna ajtaját. Az anya még egyszer búcsúzott:

- Isten veled, felejthetetlen kisfiam, Gesius! Örök bánatunk maradsz, drága kis tengerész!

Mikor a gyaloghintóban ültek, erősen megszorította Polla kezét.

- Édes kis tengerézem, ó ha velünk lehetnél! - sóhajtott fel Polla.

Pomponia felzokogott és inkább lehelte, mint mondta a kedves, a drága, a felejthetetlen nevet:

- Gesius...

...Még hallották, amint a sírkápolna kapuja döngve becsapódott...

XV. TÜNDÉRI TENGER

A világhírű orvos, Soranos, csakugyan megérkezett. Pudens apja kényelmes utazókocsit küldött elébe, kitüntető szívésséggel fogadta, és a palotájában szállásolta el. Pompás éjszakája volt a hosszú tengeri utazás fáradalmi után, reggel remekül felfrissült a házi fürdőtermekben, rabszolgák sűrögtek-forogtak körülötte, csakúgy lestek minden kívánságát: de Soranos már nagyon sok főúr, milliomos, fejedelem és király palotájában volt vendég, és egy csöppet sem csodálkozott, hogy így körüludvarolják. Egyszerű és szerény ember volt, kevéssel beérte, és szívesebben evett vacsorára egy szelet báránysültet, mint ezrekbe kerülő flamingónyelv pástétomot.

Annál többet törődött a betegeivel. Életének egyetlen célja volt: meggyógyítani minden szenvedő embertársát, s ennek az eszköze: megismerni minden betegség okát és orvosságát.

Évtizedekig tanult és kísérletezett, amíg odáig jutott, hogy sikeresen megküzdhetett az emberi nyavalyákkal. De ekkor már híres orvostanár volt, és a világ minden részéből százával jártak hozzá tanulni a fiatal orvosok.

És most ott állt Pudens ágya mellett, sokáig csak nézte és figyelte a beteget, aztán megkezdődött a vizsgálat. A két görög háziorvos mély hódolattal segédkezett a híres tanárnak.

Két napig tartott az alapos vizsgálat, s harmadnap Soranos közölte a szülőkkel, hogy a baj súlyos, de gyógyítható: a fiatalembernek tiszta hegyi levegőn kell élnie, lehetőleg fenyvesben, legalább egy évig télen-nyáron napoznia kell, akár meleg takarókba burkolózva is, és főképpen szigorú diétán kell élnie: tej, vaj, túró, sajt, tojás, tészta, gyümölcs és gyöngye szárnyas legyen a tápláléka. Így meghízik, megerősödik, megújul a

szervezete, és ez az erős új szervezet legyőzi az alattomos betegséget. Semmi munka, semmi megerőltetés, olvasni és írni is csak keveset szabad – így hangzott az orvos szigorú parancsa.

Soranos mindenféle porokat, olajokat és gyógyfűfőzeteket bízott a két görög orvosra, hogy az utasításai szerint vegyítsék össze, és ebből a furcsa „tésztából” golyócskákat gyúrjanak. Naponta egyet kell majd bevennie Pudensnak, egy álló esztendeig. Meg is undorodott volna ezektől a keserű, csípős és füstszagú kátrányolaj golyócskáktól Pudens, ha Soranos nem ízesíti meg a „tésztát” egy kis törött ánizsmaggal és egy-egy cseppnyi hársfamézzel.

Ezt a gyógyszert Soranos találta fel, és egyelőre csak ő tudta elkészíteni, mert senki sem ismerte az összetételét. A két derék görög orvos sem tudta, hogy miféle porokat, olajokat és főzeteket gyúr össze.

Sok száz beteget meggyógyított már a tudós orvostanát ezzel a fekvőkúrával, diétával és kátrányos orvossággal, s most is megmondta a szülőknek, hogy ha rendeleteit megtartják, a fiú – ha lassan is – de bizonyosan meggyógyul.

Senki sem várta izgatottabban Soranos vizsgálatának eredményét, mint Polla. Mindennap elküldte Veturiát, hogy megtudjon valamit, de a dajka csak harmadnap hozott jó hírt: Pudens bizonyosan meggyógyul!

Polla ujjongott örömeiben, derékon kapta Veturiát, és körültáncolta vele a szökőkút medencéjét.

– Vibia – mondta a dák leánynak, mikor kettesben maradtak –, eddig hiába törtük a fejünket, hogy elodázzuk ezt a... hogyishíják... Eruciust, de tegnapelőtt eszembe jutott valami.

– Akkor te okosabb vagy nálam, mert én bizony semmit se tudtam kisütni.

– Tegnapelőtt jutott eszembe, s azóta is gondolkodom rajta: jó lesz-e? A drága Gesiusról, a kis tengerésről eszembe jutott a tenger, a tengerről Surrentum², s erről a mi tengerparti villánk. Majd azt mondom mamának, hogy nem bírom itt a hőséget, máris beteg vagyok, vigyenek le ebből a fullasztó melegből a surrentumi nyaralóba... Ezzel egyelőre megússzuk Erucius urat. Mit szólsz hozzá? Jó?

– Remek! – lelkesedett Vibia. – De, látod, milyen fortélyosan kell kibújni e kényszer alól? Nálunk ilyen esetben a lány egyszerűen nemet mond, és kiteszi a szűrét annak a mondvacsinált kérőnek!

– Nátatok, nálatok! Nátatok minden másképp van! De én akarom, hogy itt is másképp legyen! No, bemenjek mamához?

– Surrentum jó, de várj csak... Hopp! – bökött a homlokára Vibia – és Pudens?

Polla elsápadt:

– Ó én ostoba, hogy erre nem gondoltam! Látod, mégis te vagy az okosabb. Én azért nem gondoltam erre, mert valahogy el se tudtam képzelni, hogy Pudens máshol is lehet, nemcsak ott, ahol én vagyok! Ó én ostoba!

– Hát akkor még ne menj be a mamához. Inkább aludjunk rá egyet, hátha holnap vagy holnapután történik valami.

Történt is: harmadnap Veturia azzal a hírral jött meg Pudenséktől, hogy a palotájukban nagy a nyüzsgés, útra készülődnek.

– Útra készülődnek? – ismételte a szavait Polla, rémülten.

² Sorrento

– Én is megijedtem először – folytatta Veturia –, hogy talán Kis-Ázsiába viszi Pudentst az a híres orvos, de nem! Szerencsére nem!

S most már kifogyhatatlanul áradt belőle a szó, mert mindent megtudott a görög orvostól, akivel már a minap megismerkedett. Elmondta Soranos újfajta gyógymódját, s már azt is megtudta, hogy Pudens szülei úgy határoztak: a Lactarius-hegyre viszik beteg fiukat, ott tartja majd a fekvőkúrát, ott él majd legalább egy esztendeig, tejen, vajon, gyümölcsön, gyenge báránysültön meg csirkebecsinálton, s akkor biztos a gyógyulás!

– A Lactarius-hegyen! – tapsolt örömeiben Polla – hisz akkor jó! Vibia! – fordult boldogan a dák leányhoz – a Lactarius-hegy csak egy ugrásnyira van Surrentumtól! Ó milyen boldog vagyok!

– Azért viszik éppen a Lactariusra – folytatta Veturia –, mert Pudenséknek csinos és kényelmes vadászházuk van ott az ős-fenyveserdő kellős közepében. Soranos odautazik holnap Pudens apjával, hogy megnézzék a vadászházat, a hegyet, az erdőt, az ellátást: alkalmas-e a kúra céljára. Három nap múlva jönnek vissza, de a palotában addig is csomagolnak, mert Pudentst mindenképpen fenyveserdőbe viszik; ha nem a Lactariusra, máshová, de Rómában nem maradhat.

Polla most már nemcsak azért ragaszkodott a surrentumi nyaraláshoz, hogy Eruciustól legalább egy időre megmeneküljön, hanem azért is, hogy közelebb kerüljön Pudenshez. Szülei is érezték, hogy a hőség Rómában már elviselhetetlen, tehát szívesen beleegyeztek, hogy néhány hétre lemenjenek a surrentumi nyaralóba.

Úgy volt, hogy négy nap múlva indulnak, de Polla már a második napon olyan türelmetlen lett, mintha még kétszáz évig kellett volna várnia az indulásra. Ugyanis közben megtudta Veturiától, hogy Soranos visszaérkezett: nagyon tetszett neki a Lactarius-hegy, s azt mondta, hogy ennél alkalmasabb helyet keresve sem lehetne találni, tehát Pudens induljon azonnal.

Másnap Pudentst hálókocsiba fektették, s kellő számú rabszolga és az egyik görög orvos kíséretében útnak indították. Három napig tartott az utazás, a harmadik nap estéjét már a vadászházban töltötte az utazótársaság.

Polla is ment volna, repült volna, de az indulás időpontját apuka tűzte ki, s ezért kellett még két napot várnia.

– Sebaj! – vigasztalta Vibia – majd csak elmúlik ez is!

El is múlt, de nem minden baj nélkül: egy nappal az indulás előtt betoppant Erucius ezredes!

Polla az oszlopos belső kertben ült mamával és Vibiával, mikor apuka bevezette a csinos fiatal katonatisztet. Pomponia halkán odasúgta Vibiának, hogy menjen a szobájába – az ilyen fontos családi eseménynél rabszolga nem lehetett jelen –, de Pollát is figyelmeztette halkán, hogy legyen udvarias.

– No, gyerekek – szólalt meg Platorinus –, ismerkedjétek meg és barátkozzatok össze. Ez a mi kívánságunk, s remélhetőleg a tietek is.

– Igenis, kegyelmes uram – mondta rá az ezredes katonásan.

Polla hallgatott.

– No, én megyek is, lent a tanácsházban vár a dák követség – folytatta Platorinus. – Pomponia, segíts nekik – tette hozzá tréfásan és már el is tűnt. Pomponia szívesen segített volna, de nemigen volt rá módja: Polla konokul hallgatott, s ez a némaság annyira zavarba hozta Eruciust, hogy szinte dadogott, mikor nagy nehezen megszólalt:

– Hallom, hogy holnap indultok Surrentumba.

Mivel Polla hallgatott, Pomponia felelte rá az igent.

– Surrentum gyönyörű, a nápolyi öböl isteni – próbálkozott az ezredes. – Pompásan fogsz majd szórakozni...

Polla még keskenyebbre szorította össze az ajkait, Pomponia felelt a lánya helyett:

– Bizonyosan, ha ugyan lesz jó társasága... tudod mit, Erucius? Meghívlak, férjem nevében is, surrentumi villánkba.

– Nagy megtiszteltetés, asszonyom – hajolt meg az ezredes ültében –, és én köszönettel elfogadom.

– Örülsz, kislányom? – kérdezte Pomponia, abban a hiszemben, hogy így majd fölenged a hangulat.

De Polla egy cseppet sem örült az ezredes surrentumi látogatásának, sőt úgy érezte: ez a meghívás is csak ürügy, hogy rákényszerítsék Erucióst.

– Örülök, hogy elmehetek Rómából – felelte duzzogva –, de sehogy sincs kedvemre, ha Róma utánam jön.

Erucius megdöbbsent erre a sértésre, és igyekezett másra terelni a beszélgetést, de Pollából többé egy hangot sem sikerült kicsikarni. Pomponia néhány porcig még elbeszélgetett a vendéggel, aztán egyszerre csak vége szakadt a kényszeredett társalgásnak, az ezredes illedelmesen elköszönt és bánatosan távozott.

Annyit máris megérezett, hogy itt nem sokat számít az apai akarat, mert ez a kislány kemény dió, és nagyon nehéz lesz hozzáférközni a szívéhez.

Pedig a daliás, művelt, finom modorú Erucióst nagyon sok római lány boldogan vállalta volna férjének. Régi, és eléggé jómódú családból származott, kitűnően végezte főiskolai tanulmányait, és különösen a katonai tudományokban vált ki: egyik legképzettebb tisztje volt a római hadseregnek, s fölöttesei szép jövőt jósoltak neki. Ő maga is türelmetlenül várta, hogy minél előbb nevezzék ki hadosztályparancsnokká.

Traianus császár dáciai győzelme nagyon izgatta; részt vett a hadjáratban, kitüntetés is szerzett, de főképpen a dáciai arany érdekelte. Senkinek sem árulta el tervét: elhatározta, hogy mihelyt kinevezik tábornokká, latba veti családi összeköttetéseit és megszerzi Dácia kormányzói méltóságát.

Úgy számított, hogy – ha Pollát elveszi – még egy hatalmas pártfogója lesz, maga Platorinus, és az ő támogatásával bizonyosan eléri célját...

Csak éppen Pollát felejtette ki a számításából.

Vibia alig várta, hogy vége legyen a látogatásnak, s rögtön besietett Polla szobájába.

– Mi történt? – kérdezte izgatottan.

– Szerencsére semmi – felelte Polla. – Sajnos, mama meghívta Surrentumba, s a fiatalúr kapott rajta, de én dühös vagyok, hogy oda is utánam mászik! Engem nem érdekel ez a csinos katona Rómában sem, Surrentumban pedig még kevésbé! Hiszen tudod...

– Persze hogy tudom. De ne félj, mert én azt is megtudtam Veturiától, hogy a kormányzó úrék csak öt napig maradnak odalent, és ha ők elmentek, a vendég se maradhat...

– Jaj de jó! – ujjongott Polla. – Hisz akkor hamar lerázzuk a nyakunkról ezt a fölösleges fiatalembert. Alig álltam szóba vele; megérthette, hogy egy cseppet sem érdekel. És tudod mi a legjobb: mama meg se szidott a goromba viselkedésemért! Tudod, még mindig a szegény kis Gesius szomorú esetére gondol, s nem akar megbántani... s talán már kényszeríteni se fog...

– Nono, az ezredes meghívása...

– Igazán, Vibia, ne rontsd a kedvemet. A meghívás csak udvariasság volt.

– De a katona elfogadta!

– Sebaj! Majd kibabrálnak velem, és úgy ügyeskedünk, hogy ne is találkozzunk! A villa olyan óriási, hogy ha akarjuk, meg se talál bennünket!

Négy hatalmas utazókocsin ment a család, Vibia, Vetu-ria, Dorippa, az orvos és a tanár Nápolyig, s ott hajóra szálltak, mert hajón kellemesebb volt az út Surrentumba.

Ó, nemcsak kellemes volt ez a hajóút, hanem pompás, fölséges, isteni! Vibia még sose látott tengert, s most úgy állt ott a fehér vitorlás fedélzetén, mintha földbe gyökerezett volna a lába. A matrózok a kötélzettel s a vitorlával vesződtek, aztán felhúzták a horgonyt, a kormányos nekidőlt a kormányrúdnak, s keményen harsant a kapitány vezényszava:

– Előre!

A szél belekapott a fővitorlába, a hajó megremegett, aztán – mint a kilőtt nyíl – végigrepült a belső kikötő vizén. Alighogy kijutott az óriási kereskedelmi hajók tömegéből, teljes szépségében feltárult az utasok előtt a csodálatos nápolyi öböl.

Ennyi szépség, ennyi ragyogás, ennyi gyönyörűség a földkerekségnek csak ezen a pontján van együtt.

Vibia némán és meghiúsultan bámulta az óriási öböl félkaréját és a tündéri tenger végtelen tükrét, a halkán csobbanó bársonyos-kék hullámok ringó himbálózását, a delfinek mulatságos játszadozását a vizek hátán, a tűző napsütésben.

„Milyen boldogok ezek itt délen – gondolta magában – a káprázatos tenger partján, örökös napfényben... övük a tenger millió hala, övük a forró partok dús gyümölcsei... a gondtalan élet... a szabad haza... övük a végtelen messzeségek, a nagyvilág kincsei és gyönyörűségei... övük a világ, övük a hatalom... Milyen boldog is Polla, hogy ennek a dicsőséges hazának lehet a leánya!”

És szívében forró vágyakozással gondolt a zordon dáciai havasokra, a százados komor fenyőkre, a zúgó hegyi patakokra, az édes, a drága, az imádott, a felejthetetlen... leigázott hazára, és könnybe lábadt a szeme.

– Miért sírsz, Vibiám? – kérdezte Polla.

– Nem is sírok, csak egy kicsit elérzékenyültem... én még sohase láttam egyszerre ennyi szépet.

– Ilyet nem is láthatsz sehol, ilyen nincs több a világon! Látod ott balra azt az óriási hegyet? Az a Vezúv. Nézd, milyen szelíd, milyen békés! Mint egy mesebeli lomha óriás. De ha egyszer kitör, hamut, lávát, tüzet okád, elpusztítja az egész környéket, mint huszonöt évvel ezelőtt...

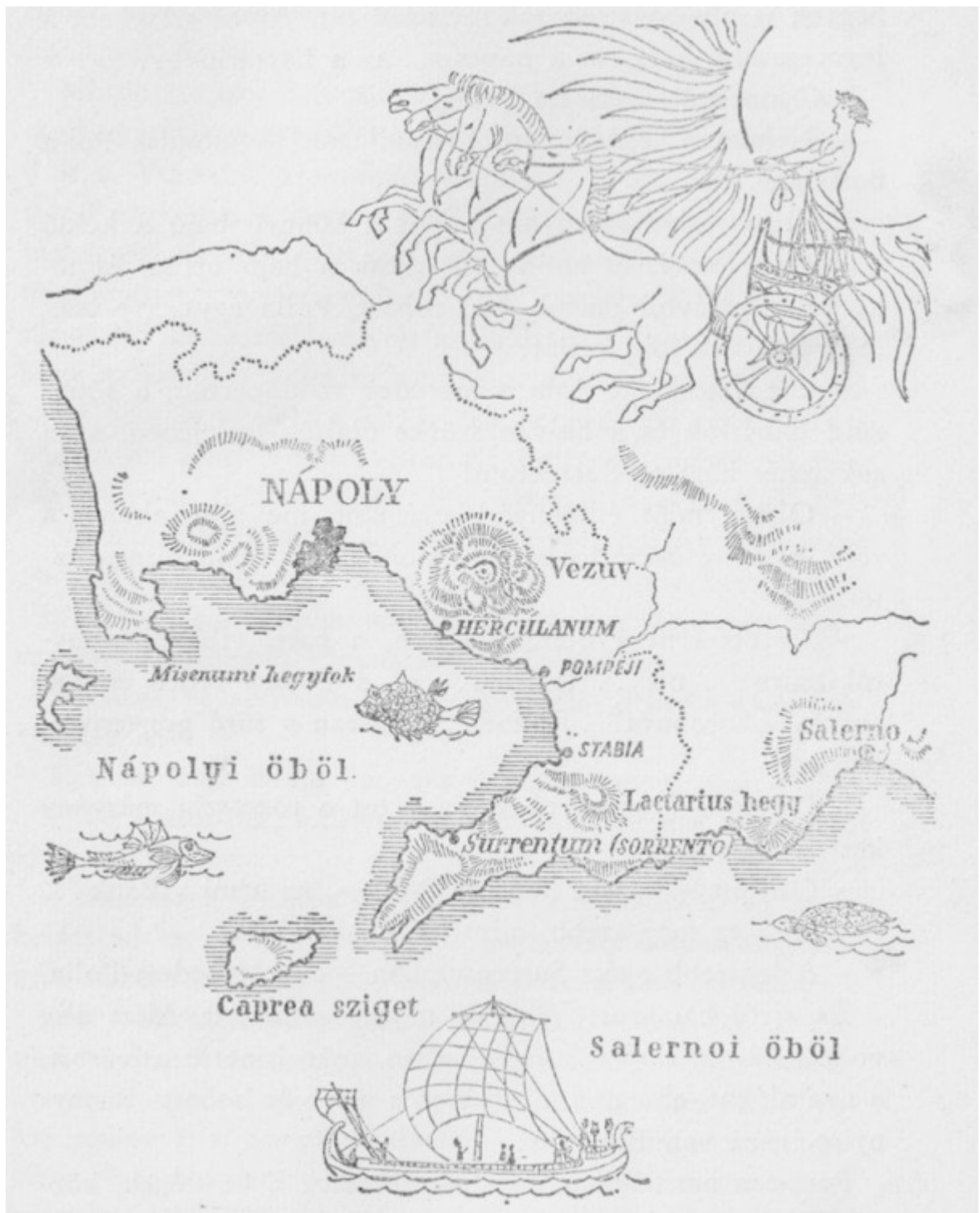
– Kitört?

– Látod itt balra azt a három nagy föld-púpot? Három halott város nyugszik alattuk: Pompeji, Herculanium és Stabia. Mind a hármát egyetlen nap alatt temette el a megvadult Vezúv. Plinius bácsi végigélte az egész szörnyűséget, és annyit, de annyit tud mesélni róla.

– Én még sohase láttam tűzhányót! Te láttad már füstölni?

– Még nem. Azóta alszik. Majd egyszer fölmegyünk a tetejére és belenézünk, jó? – nevetett Polla.

– Nagyon jó. Én szeretem a nagy hegyeket, legjobban szeretem az égbenyúló havasokat. De erre is szívesen fölmegyek, hogy legalább egy kicsit otthon érezzem magam.

– Nézd – mutatott előre Polla –, ott a távolban, délre látszik már a surrentumi félsziget. Nézd a hegyeit: majdnem olyan magasak, mint a Vezúv. És végighúzódnak az egész félszigeten, egészen a csúcsáig... Csupa haragoszöld erdő, mély völgy, vágató hegyi patak, szikla meg görgeteg...

– Ez már olyan, mint az én hegyes-völgyes hazám...

– Csakhogy itt minden csupa napfény, s minden úgy ragyog, mintha nevetne: az ég, a tenger, a szebbnél szebb villák a parton, a kis házak a hegyek oldalában, s még a hegyek is oly barátságosak... nézd ott, éppen szemben, a legmagasabb hegy, az a púpos... az a Lactarius...

– Gyönyörű – rebegette Vibia.

– Nekem a leggyönyörűbb a világon! – mondta Polla boldogan.

Fehér vitorlák szárnyain repült a könnyű hajó a kéklő hullámok hátán, és amint ott álltak a hajó orrán, és tekintetük a távoli partok felé révedt, Polla egyszerre csak megrántotta Vibia karját:

– Ott, látod, ott azon a meredek sziklaparton, a sötétzöld babérfák és a halványzürke olajfák erdejében, az a sok fehér ház: az Surrentum!

– Olyan, mint édesanyád gyémánt melltűje abban a zöld bársony ékszertokban! – mondta rá Vibia elragadtatásában.

– És ott fent a domboldalban, a parti világítótoronytól balra... ott... látod?... az a hosszú fehér épület, sarkán a toronnyal... látod?... abban a sűrű gesztenyésben...

– Látom – mondta rá Vibia – ott a rózsaszín márvány kerítés mögött...

– Ott, ott – hagyta helyben Polla –, az a mi villánk...

– Hisz ez még szebb, mint a római palota!

– A legszebb egész Surrentumban – büszkélkedett Polla. És erről hamarost Vibia is meggyőződhetett. Mert alig voltak három napja Surrentumban, már ismerte a várost, a nyaralókat, az egész környéket, s maga is láthatta, mennyire igaza van Pollának.

Persze a harmadik napon megérkeztek a vendégek, köztük Plinius bácsi meg Erucius. Annyi volt a vendég, hogy ebben a tolongásban és zűrzavarban nem is volt nehéz elkerülniük Eruciust, Mindössze akkor kerültek össze vele, mikor – a surrentumi nyaralás negyedik napján – az egész társaság kirándult a Vezúvra. Hajnalban indultak, gyorskocsin vágattak Pompejibe, s onnan csacsiháton kapaszkodtak fel a tűzhányó tetejéig. Erucius ott settenkedett körülöttük, mindenáron szeretett volna Polla közelébe jutni, de Veturia, aki Polla mellett volt szolgálatban, úgy ügyeskedett, hogy az ezredes teljesen hoppon maradt.

És nem is ez volt a kirándulás legnagyobb érdekessége, hanem az, amit Veturia elmesélt Pollának, mikor a kislány másnap délben fölbredt a fárasztó nap után...

Veturia gyalog ment lefelé a hegyről, hol az egyik csoporthoz csatlakozott, hol a másikhoz, bizony beszélgetett Eruciuszal is, Crispinusszal is, de egyszer úgy esett, hogy éppen Platorinus és Plinius háta mögé került.

Az urak öszvérháton baktattak lefelé, Veturia osak úgy gyalogszerrel.

Egyszer csak hallja ám, amint Plinius megszólal:

– Te Platorinus, hallom, hogy ezt az Eruciust szemelted ki Polla férjének.

– Remélem, Pliniusom – felelte a kormányzó –, te is helyesled ezt a választást. Erucius kiváló katona és jellemes ember: kívánhatnék-e különb férfit a lányomnak?

– Így látszatra csakugyan a legkülönb – mondta rá Plinius –, de történetesen a múlt héten együtt voltam az államtanácsban az apjával, s egyszer csak büszkén közli velem, hogy Eruciusnak a dáciai kormányzósága már egészen bizonyos, mert sikerült megszerezni Platorinus beleegyezését ahhoz, hogy leányát megkapja feleségül, és hát Platorinus könnyűszerrel kieszközli a császári kinevezést... Erucius ugyan nem óhajtott nősülni, de Dácia rengeteg aranya – így mondta – megér egy házasságot!

Platorinus gondolkodóba esett, de kisvártatva nyugodtan válaszolta:

– Pliniusom, magad is tudod, hogy a kitűnő Erucius apja nagyhangú fecsegő. És kérdezlek: mi a baj abban, ha Erucius csak érdekből veszi el a lányomat? Majd összeszoknak. S mégiscsak az a fő, hogy családunk tagjai a birodalom legkiválóbb férfiúi legyenek!

- Nono – mondta rá csöndesen Plinius –, nem a hatalom és a dicsőség a legfontosabb, hanem a leányod boldogsága. Hát feláldoznád őt?
- Édes barátom, így boldogítom.
- Platorinus este elmondta ezt a beszélgetést feleségének. Egyikük sem aludt jól ezen az éjszakán...

XVI. TEJ ÉS MÉZ

Szerencsére eltelt az első keserves öt nap, s a vendégek hazaszéledtek. Az óriási villa csak úgy kongott az ürességtől, Platorinus és Pomponia is hazautazott, csak Polla, Vibia, Veturia, az orvos és a tanár maradt Surrentumban, meg a személyzet.

- Szabad a vásár! – kiáltotta Polla boldogan, mikor végre kettesben maradt Vibiával.
- És most mi következik? – kérdezte Vibia.
- Most Veturia következik: felküldjük a Lactarius-hegyre, nézzen körül, mondja meg Pudensnek, hogy itt vagyunk és tudja meg a görög orvostól, szabad-e a beteget meglátogatni.

Veturia a kertész bácsi szamaras kordéján neki is vágott az útnak. Hajnalban indult, s már kora reggel a Lactarius-hegy tetején volt, de jó sokáig kellett üldögnie a kertben, mert Pudens még aludt.

- Sétálj egyet, ha kedved van – mondta a görög orvos Veturiának –, mert kilenc óra előtt nem engedem ki a beteget a kertbe. S figyelmeztetek: föl ne izgasd semmivel, keveset beszélj, azt is halkán. Én felelős vagyok a fiatalúrért; megértheted, mért vagyok ilyen szigorú.

- Nagyon rosszul van? – kérdezte Veturia.
- Szó sincs róla, inkább nagyon is jól érzi magát. De éppen most, a kúra elején kell a legjobban vigyázni. Ha most nem tartjuk meg a legpontosabban Soranos tanár úr rendelkezéseit, könnyen elpuskázhatjuk a dolgot.

Veturia az egészségből csak azt jegyezte meg, hogy Pudens nagyon is jól érzi magát. Legszívesebben visszaült volna a kordéba, és hazasietett volna az örömhírrrel, de meggondolta a dolgot: a csacsit meg kell etetnie, Pudens látnia kell, hát megfogadta az orvos tanácsát: sétált egyet.

A csacsi hunyorogva ropogtatta az illatos szénát a hűvös istállóban, s közben keményen csapkodta bojtos farkával a szemtelen legyeket és a vérszopó bögölyöket, Veturia pedig kedvére kószált a napsütötte kertben, és csak a sűrű málnásban állt meg. Szinte meg is hökkent, mert ilyen dúsan megrakott málnabokrokat, s ilyen óriási, cseresznye nagyságú málnaszemeket még nem is látott életében.

Nekiesett az illatos gyümölcsnek, s azt hitte, hogy egyfolytában lakmározik majd kilenc óráig, de hamar eltelt, már csak a kivételesen nagy szemeket szegedette le, s végül már csak gyönyörködött ebben a csodálatos és csábító málnatermésben. Eszébe jutott Mica, az otthoni medvebocs, hej, azt bizony bottal se lehetne elkergetni innen, amíg dagadtra nem tömné a hasát ezzel a finom csemegével !

Veturia a vadászház mögé került, áthaladt az óriási virágoskerten, s egyszerre csak jázminbokrokkal szegélyezett nagy négyszögletes térségen bukkant ki: katonás rendben álltak a térnek mind a négy oldalán a gyékényből font kaptárak, lehetett vagy kétszáz darab! Ezer meg ezer méhecske zümmögött, nyüzsgött, sürgött-forgott szüntelenül a kaptárak párkányain, és az udvar közepén álló nagy márvány vízmedence peremén. A levegőben édes virágillat szálldogált.

Egyre melegebben sütött a nap, és amint Veturia a vadászház tornyára pillantott, örömmel látta, hogy a napóra vörösréz mutatója mindjárt a kilences számhoz ér. Gyorsan visszament hát a vadászház elé, s rögtön észrevette, hogy az a sápadt fiatalember, aki könnyű gyapjútakaróba burkolva ott fekszik a kényelmes heverőn, a gyantaillatú kis fenyeserdő szélén, senki más, mint Pudens.

A beteg, amint meglátta Veturiát, elmosolyodott.

Veturia megfogadta az orvos figyelmeztetését: keveset beszélt, azt is halkán. Közölte az ifjúval, hogy Polla odalent van a surrentumi villában, és szeretne feljönni látogatóba.

– Alig várom – mondta rá Pudens halvány mosollyal. – De egyes-egyedül az orvostól függ, hogy jöhet-e és mikor? Én mindenáron meg akarok gyógyulni – ezt mondd meg neki és ezért vakon engedelmeskedem az orvosnak. Mielőtt lemennél, beszélj az orvossal; kérdezd meg, mikor jöhet fel Polla. S mondd meg a kis úrnőnek: köszönöm, hogy üzent, és várom.

Az orvos kijelentette, hogy még három hétig senki sem látogathatja Pudentst, három hét múlva majd leüzen a Platorinus-villába, hogy mikor jöhet a kisasszony.

Veturia vígan kocogott hazafelé, s kimondhatatlan örömet szerzett Pollának a jó hírrel, hogy Pudens jól van, fekszik, diétát tart, szedi a keserű golyócskákat, és azt üzente, hogy várja a kisasszonyt...

– De hoztam rossz hírt is – folytatta Veturia. – Egyelőre nem mehetsz föl, az orvos csak három hét múlva üzeni meg, mikor szabad majd Pudentst meglátogatni.

Polla elszontyolodott.

– Három hét! – sóhajtotta. – Hisz ez szörnyűség!

– Ejnye Pollám – korholta szelíden Vibia –, mért volna szörnyűség? Hiszen tudod, hogy a gyógyuláshoz egy egész esztendő kell, ha ugyan nem kettő! Egy csöppet se búsulj, három hét nem a világ!

És valóban olyan gyorsan múlt el ez a három hét, mintha repült volna. A negyedik héten rabszolga érkezett a vadászházból az orvos üzenetével, hogy Polla két nap múlva meglátogathatja a beteget, mégpedig összesen két órát tölthet a társaságában, s még e két óra közt is egy órai pihenést kell adni Pudensnek.

Polla azt se bánta volna, ha a hétfejű sárkánnyal kellene megküzdenie, csak már mehessen.

S végre eljött a várva várt nap! Polla olyan boldog volt, hogy madarat lehetett volna fogatni vele. Elsőnek ugrott fel a kordéra, maga mellé intette Vibiát, Veturia a kocsis mellé került, s aztán hajrá! neki az útnak!

A csacsi már ismerte a járást, a síkságon vidáman ügetett, de mihelyt a kapaszkodóhoz ért, okosan lassítani kezdett, s egészen a vadászházig már csak lépésben baktatott.

– Szálljunk le! – indítványozta Polla, s már le is ugrott a kordéról, Vibia meg Veturia utána. – Így könnyebb lesz a csacsikának.

Lassan kapaszkodtak fölfelé a reggeli napsütésben. Friss szellő susogott a gesztenyefák lombjai között, ágaikon tarka madarak trilláztak, füttyögtek fáradhatatlanul és boldogan.

A gesztenyés után fenyeserdő következett; hatalmas szálfenyők, mint égbenyúló eleven oszlopok sorakoztak az út mentén, a fák alatt sűrű lombú cserjék lapultak, a földet vastag puha mohaszőnyeg borította.

Csak nehezen tudott áttörni a napfény a fekete lombokon, mindössze egy helyütt hullott néhány gyér sugara egy zöldesszürke zuzmóval belepett jókora szikladarabra. Férge gyík surrant a kő alá nesztelenül. A sűrűben valahol messze, fáradhatatlanul szólt a kakukk...

– Odanézz – szólalt meg Polla halkán, és megragadta Vibia karját.

– Mókus – súgta vissza Vibia.

Vörösbundás karcsú mókus ugrabugrált a sűrűben, bokorról bokorra, ágról ágra, néha szinte úszott a levegőben, lompos farka, mint a kormányrúd a hajót, tartotta és irányította semmi kis testét.

Csak ment, ugrált, repült folyton mellettük, kísérte őket, és csak akkor maradt el tőlük, amikor elfogyott az erdő.

– Jó jel! – jegyezte meg Veturia.

A mókus mintha rájuk mosolygott volna.

– Milyen szép ez a hegy – szólalt meg Vibia. – Csupa szőlő meg őszibarack, alma, körte, szilva, dió, mogyoró! Hiszen itt sose fogy ki a gyümölcs!

– S még nem is láttad a túlsó lejtőn az olajfa erdőket, meg a déli oldalon a fügefafa ligeteket!

– Az egész környéken sehol sem terem olyan szép és finom gyümölcs, mint éppen itten, a Lactarius-hegyen – mondta Veturia.

- Lactarius-hegy: az Tejes-hegy, ugye? – kérdezte Vibia. – Mért nem Gyümölcs-hegy? Hiszen minden terem itt, csak épp tej nem!

- Sőt éppen az terem a legtöbb – magyarázta Veturia. – Nézd emezen az oldalon a térdig érő dús füvet: alig látszanak ki belőle a birkák meg a kecskék. Kerüljünk csak errefelé, majd meglátod.

Csakugyan, a szőlőkön és gyümölcsfákon túl, a hegy lejtőjén, a síkságtól majdnem egészen a tetejéig üde zöld rét húzódott: olyan volt, mint a hímzett szőnyeg, színes mezei virágok tarkállottak benne mindenütt, kakukkfű, zsálya, pitypang, szarkaláb, fodormenta, vadrezeda, s véges végig, ameddig a szem ellátott, juh- és kecskenyájak harapdálták a kövér és illatos füvet, és tarka tehenek legelésztek kényelmesen, vagy heverték lomhán és jóllakottan.

Enyhe szél kerekedett és feljűk sodorta a virágillatot.

- Úgy hullámoz a fű, mint a tenger – nevetett Polla.

- Itt készül a tej! – kacagott most már Veturia is. – A múltkor megkóstoltam: illet még a császár se iszik Rómában!

A kordé a kocsissal együtt már ott állt a vadászház előtt a tisztáson, a rabszolga épp akkor vezette a csacsit abrakolni.

- Korán jöttetek – így fogadta őket az orvos. – Pudens most kapta a frissen fejt tejet; lassan kell meginnia, s utána el kell fogyasztania egy karaj búzakenyeret, vajasan-mézesen. Ez az ő orvossága, meg az a fenyveserdő, ott ni. Most menjetek, nézzetek körül egy kicsit, fél óra múlva visszajöhettek.

- Tej és méz – szólalt meg Veturia, ajnint a méhes felé vezette a két lányt –, persze hogy ez a kettő a legjobb orvosság, nemcsak a betegnek, hanem az egészséges embernek is. Anyám nem volt orvos, de tejfel meg mézzel etetett bennünket...

- Hű, ez méhes! – álmélkodott Vibia, mikor megálltak a zsongó méhzümmögésben.
- Hány millió méh lehet itt?

- Ki tudná megolvasni? – mondta rá Polla. – Hanem annyi bizonyos, hogy igazán tejjel-mézzel folyó hegy ez a Lactarius!

Mikor fél óra múlva ott álltak Pudens heverője mellett, először mozdulatlanul nézték-nézték a fiút, s végre is Polla emberelte meg magát, odalépett Pudenshez és kezét nyújtott neki. Pudens elmosolyodott, és puhán megszorította Polla kezét.

Erre aztán megindult a beszélgetés. A látogatók örömmel hallották Pudentől, hogy jól érzi magát, csak az a baj, hogy az orvosa nagyon szigorú. Nemhogy fölkelni, de még írni sem engedi.

- Ez a kötelességem – mentegetőzött az orvos –, máskülönben hogy mernék Soranos tanár úr szeme elé kerülni?

- De írni azért csak kell! – tiltakozott Pudens.

- Előbb élni kell, aztán írni – vágta rá az orvos. – Nekem az a fontos, hogy Soranos tanár úr, aki havonta egyszer feljön ellenőrizni a kúrát, tagnap megdicsért.

- És mit mondott még? – faggatta Polla.

- Azt, hogy ha így megtartjuk a rendelkezéseit, akkor a betegünk egy év alatt is meggyógyulhat.

Polla elmosolyodott:

- Akkor igazán érdemes tejen és mézen élni, és egész nap feküdni itt a fenyves szélén, a jó meleg napsütésben.

- Igen, de így minden vers bennem marad – zsörtölődött Pudens.

- Nálunk senki se ír verset – szólalt meg Vibia –, viszont mindenki egészséges.

- Egészséges ember is írhat verset - jegyezte meg az orvos -, de a betegnek ne épp versen járjon az esze!

- Jó, jó, azért néha megengedhetnéd neki - szólalt meg Polla, és egy kis szemrehányás volt a hangjában.

- Van is már két versünk - hunyorított az orvos huncut mosollyal -, de mind a kettőt én írtam, ő csak tollba mondta - tette hozzá nevetve. - De egyiket se szabad megmutatni.

- Nem szabad? - fordult a kislány Pudenshez.

- Még nem - felelte a fiú halkán -, én akarom neked felolvasni.

- Én meg cserébe elmondok neked valamit, igaz, hogy nem versben, de te még verset is írhatasz belőle.

- No mondd - biztatta Pudens.

És Polla nagy hahotázás közben elmesélte neki a surrentumi vitorlásversenyt. Nyaralásuk harmadik napján már legalább hat fiatalember hemzsegett a villában, s hogy történt, hogy nem, egyszer csak a tanár meghívta a családot, s főképpen Pollát vitorlásversenyre. Szó ami szó, gyönyörű volt a verseny, a könnyű vitorlások úgy repültek a szelíden fodrozó víztükroön, mint fehér pillangók, s a versenyző fiatalemberek mindent latba vetettek, hogy ügyességben és gyorsaságban megelőzzék egymást. . .

- És ki győzött? - érdeklődött Pudens.

- Erucius lett a győztes - felelte Polla közömbösen -, de nem is ez volt az érdekes, hanem az, hogy Crispinus vitorlása felfordult, és a fiatalúr a tengerbe pottyant...

- Alig tudott kikecmeregni belőle - tódította Veturia. - Úgy kullogott be a villába, csuromvizesen, mint a kiöntött ürge.

Olyan hahota tört ki erre, hogy az orvos mindjárt aggodalmaskodni kezdett:

- Uram - figyelmeztette Pudens -, nem szabad így megerőltetned magadat! Neked éppen elég, ha csöndesen mosolyogsz! Ti pedig - fordult a látogatókhoz - most hagyjátok egy kicsit magára, hadd pihenjen, hadd fogyasszon egy kis tejet meg gyümölcsöt, aztán majd szólok, mikor visszajöhetnek!

A szemfüles Veturia felhasználta ezt a kényszerű szünetet, szólt a konyhafőnöknek, és a nyári ebédlőben finom villásreggelit tálatatott a társaságnak: magától értetődik, hogy az asztalon itt is csupa olyan fogás sorakozott fel, amit a Tejes-hegy adott: tej, vaj, méz, gyümölcs...

Utána már Veturia úgy intézte, hogy csak Polla ment vissza a beteghez. Mit beszélgettek, mit nem, örök titok maradt, csak annyit sejtettek meg belőle a többiek, hogy Polla beszámolt a fiúnak Eruciusról, de azt már hallották, legalábbis Veturia hallotta, hogy a kislány biztatta Pudens:

- Ne félj semmit! Erucius nekem nem kell! Majd én Vibiával kieszelem a módját, hogyan szabaduljak meg tőle. . .

- Pollám! - szólalt meg Pudens, halkán és meghatottan - köszönöm a jóságodat.

- Én már hozzád tartozom, senki máshoz, hát nincs mit köszönnöd. Egy a dolgod: meggyógyulni. Amíg meg nem gyógyulsz, és el nem jössz értem, addig nem engedem kitűzni házunkra az esküvői vörös zászlót! Úgy segítsen engem Juno istenasszony!

XVII. A GONOSZ MENYÉT

Surrentumban szép volt a nyár, Rómában csodálatos az ősz. A Platorinus-palota kertjében sárgára sápadt az óriás platánok lombja, sűrűn hulldogáltak a rozsdaszín levelek, falánk feketerigók csipkedték mohón a vadszőlő felfutó indáin a hamvas-sötétkék bogyókat a vörös levelek tövében. Csak a fenyők, a ciprusok és a puszpángbokrok örökzöldje maradt épségben: fittyet hányt az őszi hervadásnak.

Csodálatos színekben ragyogott a kert a halvány napsütésben, enyhe szellő simogatta a halódó virágokat, de mintha a madarak is halkabban daloltak volna, s mintha kissé bánatosan hangzott volna trillázásuk a langyos levegőben.

– Apuka igazán megtilthatná ennek a vén kertésznek a lehullott levelek elégetését – sóhajtott fel Polla. – Ettől a fanyar és keserű füsttől már napok óta fáj a fejem.

– Nekem meg a szememet marja a sűrű füst, és folyton megköhögtet – panaszkodott Vibia is. – Nálunk a lehullott leveleket elássák, s így termékenyítik meg velük a földet. Nálunk nem füstölik fel a finom őszi levegőt, mint a sonkát vagy a kolbászt. Így szomorú az ősz.

– Mintha temetési máglyák füstje fojtogatna! – mondta rá Polla csöndesen. – Pedig nekem enélkül is olyan bánatos ez az ezerszínű ősz, mint senki másnak. Legszívesebben ott maradtam volna Surrentumban...

– S talán legszívesebben a Lactarius-hegyen – ingerkedett Vibia.

– Ó, ha lehetne! – mondta rá Pokla fájdalmas mosollyal. – De én talán messzebb vagyok meg a Lactarius-hegytől, mint te a dáciai havasoktól.

Ebben a pillanatban éles sikoltás hasított a levegőbe. A két lány felugrott, és futólépésben megindult a palota felé.

Rettenetes látvány fogadta őket Polla nappali szobájában: a drága kis rigó, a mindig vidám, aranyoskedvű énekesmadár alétlan hevert a márványsz talon, teste megmegrángott, puha nyakának bársonyos-sárga pihetollain vércsepp vöröslött...

Polla rémülten rohant az asztalhoz, és sírva simogatta a vergődő kis madarat:

– Madárkám! Édes kis madárkám, jaj, mi történt veled? – Észrevette a vércseppet a vonagló testen: – Vér! Vibia, nézd, vérzik szegényke!

– De mi történt itt? – fordult Vibia Dorippához: a görög dajka lehajtott fejjel, reszketve állt az üres kalitka mellett, és keservesen zokogott.

Dorippa csupaszív asszony volt, valósággal imádta Pollát, de akármire fogott, mindenben üldözte a balszerencse. Polla énekesmadarát nagyon szerette, s úgy gondozta, mintha édes gyermeke volna. Minden áldott nap kitakarította a kalitkáját, s amíg dolgozott, addig a szelíd kis madárka szabadon röpködött ide-oda a szobában.

– Ma is kieresztettem – vallotta Dorippa szepegve –, de ügyet se vettem rá, hogy a menyét is a szobában van, hiszen máskor is itt volt, és sohasem bántotta drága kis madarunkat...

– A menyét! – sikoltott fel Polla.

A hosszúkás testű, vörösbarna bundás, karcsú kis állat meglapult a sarokban, fejét lesunyta, lihegett, hegyes állkapcsaiból kivillantak apró éles fogai. Úgy pislogott, mintha tudná, hogy rossz fát tett a tűzre, és várná a megérdemelt verést.

- De most, mintha gonosz szellem szállta volna meg, folyton a madárkát leste, mindig arrafelé settenkedett, ahol a rigó röpdösött, s mikor az leszállt a kis zsámolyra, a gonosz menyét odaugrott, rávetette magát, és rögtön beleharapott. Én se voltam rest - folytatta Dorippa -, elkaptam a gaz rablót, kivettem véres fogai közül szegénykét, s őt magát úgy odavágtam a sarokba, hogy nagyot nyekkent, de azért rám vicсорította a fogait. De a madárkán már nem tudtam segíteni. Belerúgtam a gyilkos menyétbe, nyűszített egyet, és a sarokba kotródott. Úgy látszik, megunta az egérhúst, madárpecsenyét akart zabálni a bitang!

Lélegzetet vett, és az izgalmas beszélgetés után jajveszékelní kezdett, mivel sejtette, hogy most rá kerül a sor...

- Édeském, szemem fénye - siránkozott Polla.

- Jaj, meghal! - sikoltott fel Vibia.

Valóban, a kis madár teste megreszketett, még egyet vonaglott, aztán vége volt.

- Jaj, szegénykém! - jajveszékelt Dorippa.

- Takarodj a szemem elöl, gyilkos! - kiáltott rá Polla végső elkeseredésében.

Szegény Dorippa remegve nyújtotta kis úrnője felé esdeklő karjait, de hiába: vele már senki sem törődött. Görnyedt háttal, zokogva kikullogott a szobából.

- Polla! - suttozta Vibia. - Meghalt.

- Meghalt! - visszhangozta Polla. - Jaj, szörnyűség! Madárkám, kedvesem!

Polla fájdalmát csak a nyugodt, józan és okos Veturia tudta lecsillapítani:

- Idehallgass, szívecském: akármennyire siratod, úgysem bírod föltámasztani. Én azt mondanám: hamvasszuk el finom kis testét, és a hamvvedret tegyük ide a szobádba, ebbe a kis fülkébe, a házi istenek apró szobrai mellé; a hamvveder alá helyezzünk tenyéryní márványtáblát, s majd a kőfaragóval rávésztjük a nevét: „Madárica”. Így mindig veled marad, és sohasem felejtet el. Jó lesz így szívecském?

- Igen, Veturia - rebezte Polla még mindig szípigva. - Te olyan jó vagy hozzám...

Kimentek a hervadó rózsalugasba: elöl rabszolgálaní vitte fehér márványlapon a kis holttestet, másíc lány az illatos olajakat és keneteket, harmadíc az apró hamvvedret, negyedíc a tűszerszámot. Az öreg kertész egy száz esztendős cédrusfa ágáíból rakott kicsíny máglyát a halott madárnak.

Máglyára helyezték a kis testet, meggyújtották az apró cédrusfa hasáíokat, a hervadó madárkát illatos olajokkal locsolgatták: a drága keleti illatszerek és balzsamok még a nagy kupacok fojtott tűzében senyvedő falevelek fanyar füstjét is megszelídítették.

Polla szemét már nem a füst, hanem a keserű könny marta.

Két napba telt, amíg Pomponia, Veturia és Vibia megnyugtatta és megvigasztalta. Harmadnapra megbocsátott Dorippának is, de a gonosz és falánk menyétet látní se akarta többet: örökre számúzte a gazdasági udvarba.

Harmadnap este ezt a nagy bánatát megírta Pudensnek, s bizony még a levél írása közben is el-elsírta magát.

Megható levelében azt is megírta, hogy a sok sírástól megduzzadt a szemhéja, és a könny még az arcát is kimarta.

„...De én már igazában nem is a madarat sirattam - fejezte be a levelet -, hanem magamat, s egy kicsit téged is. Az iskolában úgy tanultuk, hogy az ilyen szerencsétlenség az istenek intése; így szokták nevezni: rossz jel... Engem folyton az a gondolat kínoz, hogy a ragadozó tulajdonképpen nem más, mint Erucius, a kismadár pedig én vagyok... Most félek, Pudens, és főképpen apámtól félek, hogy mégis

Eruciushoz kényszerít, bármennyire berzenkedem is ellene. Anyám, úgy érzem, az én pártomon van, de apa ellen semmit sem tehet. Félek, Pudens, hogy Plinius bácsi is hiába beszélt, és még hozzá az a legszörnyűbb, hogy a szerencsétlen kismadarat éppen Plinius bácsitól kaptam... Ne félj, Pudens, én nem hagyom magam... csak meg ne öljenek... Gondolj rám és vigasztalj meg, s akkor egy szikrányit sem félek a gonosz menyéitől.”

Veturia vitte a levelet Pudensék házába, mert minden héten felküldtek onnan egy rabszolgát a Lactarius-hegyre: ez hordta Pudensnek a fehérneműt, s a többi szükségesség holmit, főleg az édesanya finom süteményeit.

Illó denariusok fejében ez vitte Polla levelét is; Pudens válaszát is ez hozta meg. Csupa édes vigasztalás volt az ifjú levele:

„Ne félj a menyétől – írta –, sunyi és gyáva állat... s ha bezárkózol a kalitkádba, nem férhet hozzád.”

Polla megértette.

De a legszebb vigasztalás az a híradás volt, hogy Pudens napról napra erősödik, s már úgy érzi, hogy meg is gyógyult. Soranos tanár úr havonta egyszer meglátogatja s megvizsgálja, a kezelést is ellenőrzi, s legutóbb nevetve így búcsúzott el:

– Ha szegény ember fia volnál, s nem volna házatok épp itt, ezen a tejjel-mézzel folyó hegyen, akkor azt mondanám, hogy meggyógyultál, s most már otthon folytathatod a kúrát. De ha már itt a hegy, itt a vadászház, itt a tej és a méz, mért ne gyógyulnál meg még jobban? Igaz-e?

Nagyot nevetett, s Pudens is boldogan elmosolyodott. Polla is mosolyogva olvasta, és Vibiának is felolvasta. Igen, ez jó vigasztalás volt a menyét okozta fájdalomra.

S a legeslegszebb vigasztalás mégiscsak az a vers volt, amelyet Pudens a madárka halálára írt. Igen, Pudens megértette az ő fájdalmát, szépen hangzó és forró szavakból kevert gyógyító írt bánatára... Hiába, a költő a legjobb vigasztaló – igazi varázsló –, főképpen, ha ez a költő Pudens...

Polla olvasta a verset, sorról sorra fokozódó elragadtatással, és Vibia, a vershez nem szokott dák leány, egyre lelkesebben hallgatta a szép szavaknak és a forró érzelmeknek ezt a gyönyörű vers-muzsikáját:

*Gyászoljatok, szerelmes istenek mind
S ti emberek, ha érző szívetek van:
Meghalt szerelmesem dalos rigója,
Szerelmesem szerette kis rigója...
Drágább volt néki, mint szeme világa,
Bűbájos-édes: úrnőjét, a lánykát
Oly jól ismerte már, mint lány az anyját,
Mellőle el se moccan semmi áron,
Hanem körülrepdeste erre-arra,
S kis asszonyának szüntelen csicssergett.
De most elindult már a homályos úton.
Oda, ahonnan senki vissza nem tér!
Ó, átkozott légy, alvilági átkos
Homály! Te minden kedves-szépet elnyelsz:
Most elragadtad drága kis rigómat.
Jaj szörnyűség! szegény kicsiny rigó, jaj!*

*Most egyre sír szerelmesem s miattad
Csillagszemét vörösre marta könnye...*

Polla könnyes szemmel olvasta a síró-sírató verset, s mikor a végére ért – boldogan elmosolyodott.

XVIII. A BOSZORKÁNY

A császári vacsora után Crispinus elcsípte Erucius ezredest, karonfogta és kísért vele a palota kertjébe.

– Bizalmas beszédem volna veled, Erucius – kezdte.

– Ki vele! – biztatta az ezredes, miután leültek a vadszőlővel befuttatott lugasban.

– Megmondom őszintén: sok pénzre volna szükségem – nyögte ki nagy nehezen Crispinus: félt, hogy az ezredes azonmód faképnél hagyja.

– És mért mondod ezt nekem?

– Mert tőled akarom kölcsönkérni azt a nyomorult háromszáz aranyat...

– Háromszáz aranyat te csak úgy fitymálsz? – vágott a szavába Erucius. – Mért nevezed nyomorultnak?

– Mert nincs – felelte Crispinus.

– Van az örmény uzsorásnak – vágta rá az ezredes.

– Van, van, hogyne – mondta rá a százados zavartan –, de én nem állok szóba veled. Azért kérek tőled kölcsönt.

– Egy uzsorással mindig szóba áll az ember, ha pénzre van szüksége.

– Megsértett.

– Egy uzsorás nem sérthet meg egy századost. Ha megsértett, agyon kellett volna csapnod.

– Nézd, Erucius – szakította félbe a százados ingerülten –, nem erkölcsi oktatást kértem tőled, hanem háromszáz aranyat.

– Minek neked ez a temérdek pénz?

– Ki akarom fizetni azt a piszkos uzsorást. A pénz hamarosan megtérül, mert feleségül veszem Pollát, és abban a pillanatban Platorinus fizet, mint a köles.

– Feleségül veszed? – hüledezett Erucius. – Bizonyos vagy benne? Beleegyezett Platorinus? Vagy Polla? Vagy Pomponia?

– Egyelőre senkit sem kérdeztem meg, de hát ez nem is szükséges. Megnyalhatja mind a tíz ujját, ő is, a papája is, a mamája is, ha elveszem!

Erucius elnevette magát:

– Ennyire bizonyos vagy a dolгодban? Nos, közlöm veled, hogy Polla reménybeli hozományára nem adhatok neked kölcsönt, mivelhogy Polla az én menyasszonyom.

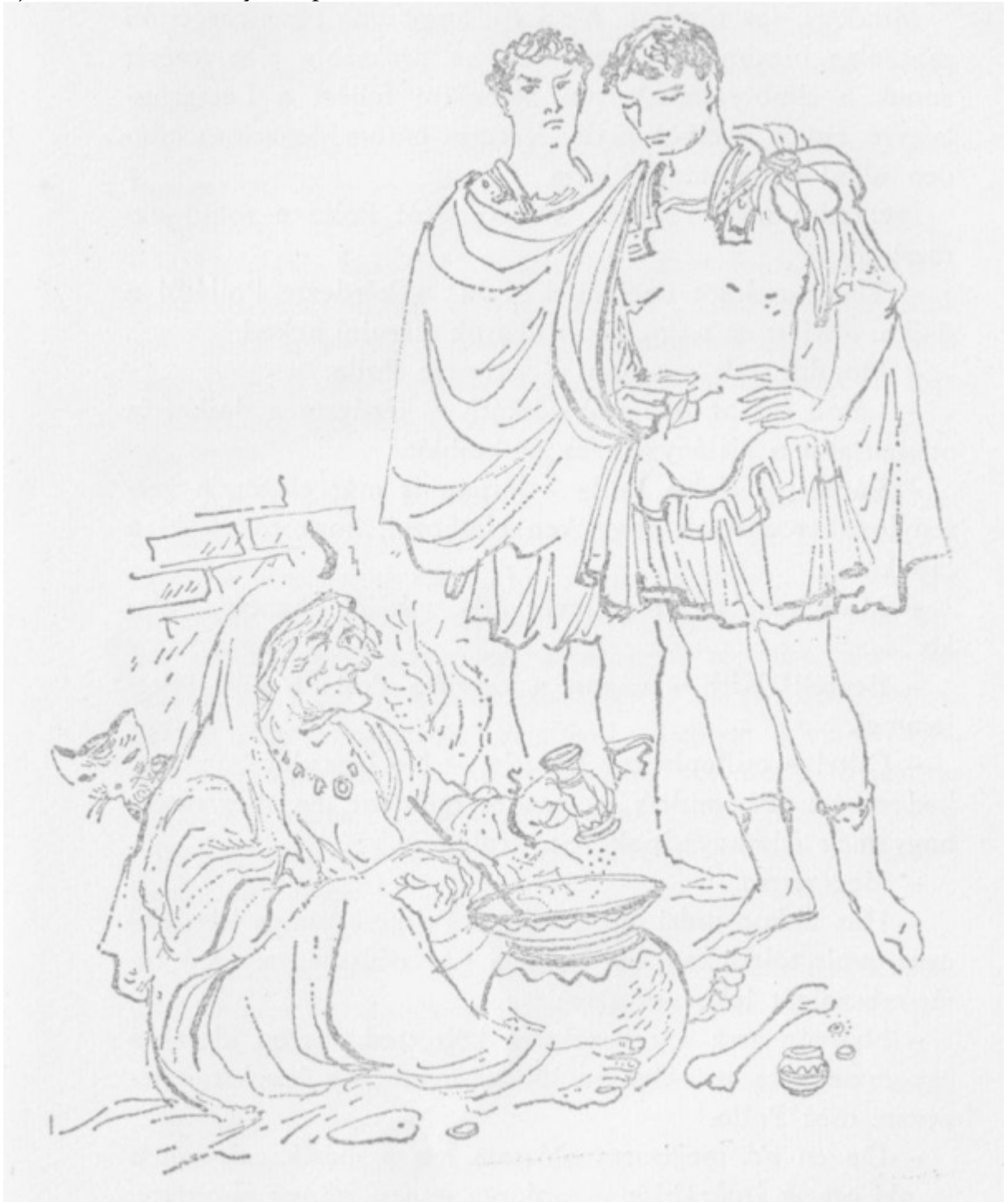
Crispinus elképedt:

– Hogy? Mit mondtál? De hisz ez lehetetlen!

– Mért volna lehetetlen, mikor Platorinusszal így egyeztem meg?

- Megegyeztél? De hát akkor mi lesz velem? Ki fizeti meg az adósságaimat?
- Vedd el az örmény uzsorás lányát – ingerkedett Erucius.
- És te ismered Pollát?
- Egyszer találkoztam vele, a bemutatkozó látogatásomon, aztán még egyszer, Surrentumban, hiszen te is ott voltál...
- Szerelmes vagy bele?
- Ez igazán nem fontos. Fő, hogy az apjával megegyeztem. Egy Platorinus mindig jó, ha az ember minél gyorsabban szeretné elérni a tábornoki rangot. Mért kérded? Te talán szerelmes vagy Pollába?
- Egy milliomos lányba nem lehet szerelmes az ember – legyintett Crispinus –, csak elveszi feleségül. S bár elvehetném! De egyszerre csak ide jössz, és keresztülhúzod a számításaimat!
- Nyilván jobban tetszem Platorinusnak, mivel nincs adósságom...
- Ne henceg vele, mert ez csak annyit jelent, hogy zsugori vagy és élheterlen. És megmondtad Platorinusnak, hogy mért akarod elvenni a lányát?
- Ilyesmiről nem beszél az ember. Te talán megmondtad, hogy az adósságaidat akarod kifizettetni vele?
- Ez ízléstelenség lett volna.
- No látod! Akkor hát egyformán gondolkozunk az esetről? – kérdezte Erucius.
- Úgy gondolkod, hogy egy húron pendülünk – bizalmaszkodott Crispinus.
- No, azért mégsem – tiltakozott Erucius. – Én győztem!
- Ez még nem egészen bizonyos – makacskodott Crispinus.
- Honnan gondolkod?
- Onnan, hogy mind a kettőnknek meg kell küzdeni egy harmadik vetélytárssal...
- Ki az? – kérdezte Erucius közömbösen.
- Pudens, a költő.
- Erucius legyintett:
- Ugyan! Pudens? Hisz az halálos beteg!
- No és? Sohasem hallottad még Adonis meséjét? Vigyázz, néha feltámadnak ám a halottak!
- Hagyj békén az ilyen ostoba mesékkel! Az apja egy élő ezredeshez akarja feleségül adni, nem egy feltámadt költőhöz – nevette el magát Erucius.
- Ha úgyis győztél, amint mondd – próbálkozott újra Crispinus –, akkor bátran ideadhatod azt a háromszáz aranyat. Ha igaz, hogy a lány is a tied, a hozomány is, Platorinus befolyása is, akkor neked édes mindegy, ideadod-e azt a hitvány háromszáz aranyat, vagy nem.
- Igazad van, Crispinus, mindegy. Száz szónak is egy a vége: adok harminc aranyat.
- Kevés – jegyezte meg hidegen a százados. – Mit mondjak az örménynek?
- Egy másik lányt. Vannak még Rómában milliomos kisasszonyok.
- Ez rendben van. De addig is, amíg egy másik aranyhalat kifogok, harminc arany kevés. Még legalább húsz kellene, hogy Pudens végképp elintézzük. Ez mindkettőnk érdeke!
- Hogy akarod elintézni?
- Van egy vén banya az Appius úti városkapu tőszomszédságában: olyan erős varázslatot meg rontást tud, hogy attól a halottak soha többé föl nem támadnak!
- Ez húsz arany? Drága multság!
- De megéri! Képzeld, egyszer s mindenkorra elintézzük ezt a nyavalyás költőt!

– Nekem tulajdonképpen nem fontos, hiszen az apja nekem adta a lányt, s ebben az esetben hiába berzenkedik akár a lány, akár az úgynevezett költő, de nem bánom menjünk el a boszorkányhoz, persze csakis a te kedvedért!

Erucius leolvasta az aranyakat, Crispinus elvezette a vén satrafához, két aranyat adott is a banyának, mire ez olyan hókuszpókuszt csapott, hogy talán három aranyat is megért...

Félhomályos viskójában vörös szemű kígyó hunyorgott a fortyogó üst mellett: az üstben denevérszárny és bagolytüdő rotyogott, s az ajtó fölött a fülkében vénséges vén bagoly meresztgette üres tekintetű szemét. Görbe hátú kandúr dorombolt a kemence párkányán, és vörös szeme párja félelmetesen villogott a titokzatos félhomályban.

Ha a banyától függ, Pudens azért a két aranyért még ezen az éjszakán elemésztette volna. De meg kellett adnia a módját ennyi pénzért: a sok végevárhatatlan hókuszpókusz után rejtelmes és érthetetlen szavakkal telekarcolt ólomtáblát adott át Crispinusnak: a táblácska rettenetes átkokat szórt Pudens nevére, s keserves kínokat, pusztulást és halált esdett fejére a sötét alvilági istenektől.

– Ha ezt holnap éjfélkor az illetőnek a küszöbe alá dugod – mondta a vén boszorkány –, menthetetlenül elpusztul még ebben az esztendőben...

...Crispinus milliomosnak érezte magát, két denariust adott a Pudens-ház egyik rabszolgájának, aki aztán pontosan éjfélkor áhítatosan bedugta az átoktáblát Pudens szobájának küszöbe alá.

Persze az átok nem is foghatott, mert a banya is, Crispinus is, Erucius is megfélekedett róla, hogy hiszen Pudens nincs itthon, tehát az átoktáblát a Lactarius-hegyi vadászház küszöbe alá kellett volna rejteni...

Mindegy, így történt. Az a fő, hogy ama bizonyos éjféλι rabszolga bizalmasan elmondta az átoktábla elhelyezését annak a cimborájának, aki hetenkint feljárt a Lactarius-hegyre, ennek nyelvét pedig Veturia három denariusra minden alkalommal megoldotta.

Így tudta meg Veturia, s Veturiától Polla a rontó varázslatot.

– Tudsz-e titkot tartani, kedves? – kérdezte Pollától a dajka. – Mert én nagy titkot akarok elárulni neked.

– Mondd csak gyorsan! – sürgette Polla.

– Látod ezt az ólomtáblácskát? – kérdezte a dajka, és odamutatta a kislánynak az átoktáblát.

– Látom – felelte Polla – láttam is már eleget, a versenylovakat szokták ilyeneken elátkozni, hogy törjék ki a lábukat...

– Most azonban nem lovat átkoztak el, hanem valakit...

– Beszélj! Kit? – vágott a szavába Polla rémült sejtelemmel.

– Csitt! – csillapította Veturia. – Ne izgasd fel magad, kedveském. Elmondok én rendre mindent, ha megígéred, hogy még édesanyádnak sem árulod el.

– Megígérem.

– Hát akkor tudd meg, mire költöttem azt a két aranyat, amit tőled kaptam, hogy a Lactarius-hegyre járó futár-rabszolgát lekenyerezsem.

– Nyilván arra a rabszolgára költöttem, hiszen idestova egy esztendeje szabályosan jönnek-mennek a levelek – jegyezte meg Polla.

– De én jól megborralóztam azt a másik rabszolgát is, aki ezt az átoktáblát visszalopta onnan, ahová elrejtette.

– És mi közöm neked ehhez az ólomtáblához?

– Az, hogy éppenséggel Pudens küszöbe alól lopta vissza.

– Jaj! – sóhajtott föl ijedten a leány – hisz ez borzasztó! Rettenetes! Még ez is! Jaj, meghal... meghal...

Veturia elnevette magát:

– Dehogyan hal meg! Először is az a küszöb nem Pudens küszöbe, hiszen ő nincs itthon; másodszer az átok már nincs is a küszöb alatt, mert megvettem, s itt van a kezemben! S azt is megmondom, hogy az aranyaidon még egy embert megvásároltam...

– Kit?

- Azt a vén boszorkányt, aki az egész hókuszpókuszt csinálta. Megtudtam egy harmadik rabszolgától, hogy hol lakik, s elmentem hozzá. Jó pénzért elárulta, hogy mikor varázslatot és átoktáblát kértek tőle, éppen nem volt otthon holdvilágnál agyonvert áspiskígyó zápfoga, mert azt kell hajnali második kakas-szó idején porrá törni, beléndekről rázott harmatban megfőzni, s ebben a vízben hétszer megmártogatni az átoktáblát. A vén banya elnevette magát, egyetlen sárga foga kimeredt összeszáradt ajkai közül, és ezt rikácsolta: „Nem érvényes! Nem érvényes! Becsaptam őket!”

- De hát kik azok az „ők”?

- Az a harmadik rabszolga, akit az imént említettem, senki más, mint annak a nyegle Crispinusnak a szolgája.

- Crispinus az egyik? Ó, a gyalázatos!

- A másik pedig – folytatta Veturia – a másik... senki más, mint az ezredes.

- Erucius? – csodálkozott Polla.

- Az bizony.

- Ez aztán rávall! Szégyellje magát! – Elhallgatott, mintha megijedt volna valamitől, aztán belekapaszkodott Veturia karjába s aggodalmasan suttozta: – És hátha mégis?... Az átoknak rettenetes az ereje...

- Ugyan, kedvesem – csillapította Veturia –, áspiskígyó szemfoga nélkül nem fog az átok! Ne vessük ki a fogatlan vén boszorkány bölcsességét!

- De hátha! Jaj, Pudens! Úgy féltém ezektől a gonoszoktól!

- Ne nyugtalankodj, drágám. Inkább ígérd meg, hogy amit elmondtam, úgy megőrzöd, mint ahogy az ifjú Papirius őrizte apáink idején az államtitkokat.

- Ki volt az a Papirius, s milyen titkokat őrzött meg? – kíváncsiskodott mohón Polla, mert hazájának múltja, s nagy embereinek története igen-igen érdekelte.

- Elmondom – kezdett bele Veturia az elbeszélésbe.

...Réges-rég szokás volt, hogy a tanácsurak magukkal vitték az államtanács üléseire nagyobbacska, 15-16 éves fiaikat, hadd tanulják meg jó előre, hogyan kell komolyan és okosan megtárgyalni az állam ügyes-bajos dolgait. Sokkal jobb foglalkozás volt ez nekik, mintha az utcákon lődörögtek volna.

...Egyszer valami nagyon fontos ügyet tárgyaltak, s olyan alaposan meghánytákvetették, hogy estig sem tudtak határozatot hozni. Az elnök tehát lelkükre kötötte a fiúknak, hogy szigorúan tartsák titokban mindazt, amit hallottak, mert erről az ügyről csak akkor szabad majd beszélni, ha a tanács már meghozta a határozatot.

... A fiúk komolyan vették a tilalmat, és egy szót sem árultak el a tanácsülésről.

... De valamennyiük közt a legállhatatosabb Papirius volt, Róma akkori kormányzójának fia, talán azért is, mert neki kellett a legkeményebb próbát megállnia. Ugyanis kíváncsi természetű édesanyja előbb szépszerével, aztán szelíd erőszakkal, majd kemény szigorúsággal próbálta kicsalni fiából a titkot, de Papirius egyre csak ezt hajtogatta:

- Nem, nem! Nem szabad! Nem mondhatom el! Oda lenne a becsületem!

...Végül édesanyja megfenyegette, hogy soha többé látni se akarja, ha ezt az egyetlenegy ártatlan kívánságát nem teljesíti... Szemére vetette, hogy már nem is szereti anyját, ha inkább holmi becsületről beszél, ahelyett, hogy ezt az apró örömet megszerezné édesanyjának... és különben is holnap már mindenki megtudja, hiszen kihirdetik a határozatot, tehát Papirius konoksága nemcsak rosszindulatú, hanem értelmetlen is.

...Addig-addig zaklatta a fiát, hogy az végre engedett:

- Hát nem bánom! Ha mindenáron tudni akarod a titkot, elmondom, de csak azért, mert szememre vetted, hogy nem szeretlek. Most bebizonyítom, hogy szeretlek: elmondom a titkot, de ne add tovább!
- A viláért se! – fogadkozott az anyja.
- A tanács új törvényt akar hozni a házasságról, s azon vitatkoztak, vajon a jövőben két férfinak legyen-e egy felesége, vagy két feleségnek egy férje...

... Az anya ijedtében felsikoltott.

- Ó a gonoszok! – sopánkodott. – Még mit nem! No megálljatok!

...Kirohant a házból, fellármázta az asszonyokat, s másnap legalább háromszáz asszony tüntetett a tanácsház előtt. Az elnök végül megsokallta a zajongást, és behívatta a tüntetés vezetőit, adják elő, mit kívánnak.

...Papirius anyja szónokolt a többiek nevében, s mérgesen tiltakozott a tervezett házassági törvény ellen.

- Asszonyom – csitította az ősz szakállú elnök –, mi már második napja arról tanácskozunk, hogy hadat üzenjünk-e... egy bizonyos népnek. Házassági törvényről szó sem esett itten. Nyilván az ujjadból szoptad ezt a sületlenséget...

Ekkor előlépett az ifjú Papirius:

- Bocsáss meg, anyám, hogy félrevezettelek: én csak ezzel az ártatlan hazugsággal tudtam megőrizni a titkot... a házassági törvényt én találtam ki; szerencsére elhitted, és nem faggattál tovább. Bocsássatok meg ti is, tanácsurak.

... Erre falrengető hahotázás támadt, az asszonyok szégyelletükben kisomfordáltak a tanácssteremből, a tanács elnöke pedig megdicsérte az ifjú Papiriust, hogy ilyen ügyesen kivágta magát, s még édesanyjának sem árulta el a titkot..

- Így mentette meg Papirius a becsületét – fejezte be Veturia. – Azért kérdeztelek meg: tudsz-e titkot tartani?

XIX. A HÖSCINCÉR

Amint megálltak az ékszerész kirakata előtt, Polla rögtön odabökött mutatóujjával egy narancs színű, aranyba foglalt borostyán csatra, és odasúgta Vibiának:

- Nézd, milyen gyönyörű!

A „kirakat” persze nem volt egyéb, mint az ékszerész munkaasztala; ennek az utca felé eső szegélyén helyezte el a műhelyében kapható legszebb ékszereket. A bolt, vagyis a műhely nyitott volt, se ajtaja, se ablaka, éjjelre is csak fatáblákkal zárták el.

Kanyargós utca volt az Ötvösök utcája, majdnem pontosan a Várhegy alatt húzódott, mindkét oldalán ékszerész-boltok és műhelyek sorakoztak, s éppen ezért nyüzsgöttek itt a déli órákban Róma előkelő és gazdag asszonyai.

Az ékszerész éppen egy méz színű borostyánból faragott macskafejet kalapált bele a madárkarom alakú ezüst foglalatba: díszhajtű lesz majd ez, előkelő asszonyok fekete hajában. De most Polla megjegyzésére fölkapta a fejét:

- Tetszik, úrnőm? Kék selyemruhádhoz jobban illő csatot nem is kívánhatnál.
- Mi az a bogár ott benne? – kérdezte Polla.
- Cincér, úrnőm. Hőscincér. Nézd, milyen szép állat: a fekete-vörös-szürke színek mily csodálatos egysége! Nézd félkörben hátraívelő, furcsán ízekre tagozott csápjait: olyanok, mint a hős harcosok sisaktaréjai. És ha meggondolod: legalább tízezer esztendeje már, hogy belefagyott ebbe a borvörös fenyőgyantába, valahol az északi barbár tengerek partján...

- Tízezer esztendeje? – csodálkozott Vibia. – És még mindig ilyen hősiezen meresztgeti a csápjait?
- Ez már örökre ilyen hős marad – mondta rá mosolyogva az aranyműves. – Úrnőm, olcsón adom.
- Nos, mennyiért? – kérdezte Polla.
- Mindössze hitvány kétszáz arany – mondta rá a mester szemrebbenés nélkül.
- Küldd föl a Platorinus-palotába – rendelkezett Polla, – Nekem tetszik. Megveszem. Az ékszerész már éppen földig akart hajolni, amikor Vibia megérintette Polla karját és halkán odasúgta neki:
- Ezt? Kell neked ez?... ez a pöffeszkedő hőscincér... ez a Crispinus?
A két lány nagyot nevetett. Ebben a pillanatban egy daliás katonatiszt került melléjük. Ránéztek. Erucius volt.
- Ejnye, de jót neveltél, Polla! – kezdte. – Vajon min kacagsz ilyen jóízűen, s méghozzá bizalmas kettesben a rabszolgalányoddal?
- Rabszolga vagy nem rabszolga, semmi közöd hozzá – vágta oda Polla. – S ha éppen tudni akarod: rajtad nevettem!
Erucius meghökkent:
- Csak nem akarod azt mondani, hogy nevetséges vagyok?
- Nézz oda – mutatott Polla a borostyáncsatra –, olyan vagy, mint ez!
- Mint ez a csat? Nem értem.
- Mint ez a nevetséges cincér. Most már érted?
- Polla, ezt mégsem lehet – tiltakozott az ezredes. – A rabszolgalány előtt!
- Ő a legjobb barátnőm. Mindenben egy véleményen vagyunk. Abban is, hogy egy ilyen befagyott hőscincér szép, de nevetséges.
- Polla, kérlek hagyj abba ezt a csúfolkodást; nem szolgáltam rá. Inkább fogadd el tőlem azt a cincéres csatot, ha tetszik neked...
- Nagyon tetszik a kisasszonynak – kottyantotta közbe az ékszerész –, meg is vette már... úgyszólván...
- Nem, nem – vágott a szavába Erucius –, engedd meg, hogy én adjam neked ajándékba, mint a vőlegényed...
- Erről szó sem lehet – tiltakozott Polla –, egyáltalán nem vagy a vőlegényem. Nem fogadom el!
- Apádnak erről más a véleménye – ellenkezett az ezredes –, és én majd jelentem neki, hogy visszautasítottál és megszégyenítettél a rabszolgalány előtt. Küldd el innen.
De Vibia nem várta meg, hogy elküldjék: akkor már három lépésnyire volt tőlük, a szomszéd ötvös kirakata előtt állt.
- Becsomagolhatom, ezredes? – kérdezte az ékszerész alázatosan.
- Egyszer már mondtam, hogy megveszem – felelte az ezredes türelmetlenül; aztán belenyúlt az övének csüngő hímzett pénzes zacskóba, s egy marék aranyat dobott a mester asztalára. Az ötvös lázasan számolni kezdte a csengő aranyakat, de Polla ebben

a pillanatban hátat fordított a megrökönyödött Eruciusnak, odasietett Vibiához, karonfogta, mire gyors léptekkel megindultak a főtéren át a híd felé.

Erucius hoppon maradt, s azt sem tudta, mihez fogjon a hőscincérrel; némi fontolgatás után odadobott az asztalra tíz aranyat a meghiúsult vásár fejében, és faképnél hagyta az ötvösmestert, aki csak a fejét csóválta, és nem győzött csodálkozni rajta, milyen szeszélyesek is az urak...

Hazamenet a lányok a lóversenyter óriási épülete mellett haladtak el, s ott a mindenféle árusok közt megakadt a szemük egy nagy szakállú, legalább száz esztendősen, aki piros-fehér tollú papagájt tartott begörbített mutatóujján, s kísérteties és kenetes hangon csábította a járókelőket, hogy húzassanak sorsot maguknak a bölcs papagájjal.

– Hát húzassunk! – kapott rajta Polla.

Az öreg néhány érthetetlen szót sűgött a papagáj fülébe, aztán a csőréhez emelte a kis fadobozt, amelyben sárga papirusz céduláik sorakoztak szép rendben. A madár

lecsapott a dobozra, kikapott belőle egy cédulát, aztán kinyitotta horgas csőrét, és Polla tenyerébe ejtette a jövőmondó papiruszt, a következőt pedig Vibia tenyerébe.

Kifizették az öreget, markukba szorították a cédulát, és csak akkor nézték meg, amikor átértek a hídon erre a rendszerint magányos vidékre, és csendesen megindultak a hegyen fölfelé.

– Idehallgass, Vibia! Ez azt mondja, hogy: „Veszt a kard, győz a vers”...

– Jaj de jó neked! Hisz ez annyit jelent, hogy a katonák „befagytak” – mondta rá Vibia.

– Nono! Én azért félek, mert ez a furcsa jóslat csak egy kardról beszél! Erucius még itt van a nyakamon.

– Ma jól kiadtad az útját! Ha van benne egy szikrányi szégyenérzet, örökre elhordja az irháját.

– Bár igazad lenne, Vibiám! – Nagyot sóhajtott, aztán megkérdezte: – És a tied?

– Felolvasom: „Aranypillangó elrepül”. Nem értem... Butaság!

– Megállj csak, hadd törjem a fejem egy kicsit... Ahá! az arany bizonyosan Dáciát jelend, s akkor a többit már nem nehéz kitalálni... te vagy a pillangó, idevetődtél, s majd hazarepülsz...

Vibia szemét könny öntötte el.

– Ó, ha igaz lehetne! – rebegte.

– Csakhogy ez majdnem lehetetlen! – jegyezte meg Polla. – Hiszen a pillangó rab.

– Ki kell szabadítani, hadd repüljön – mondta Vibia szinte könnyörgőn.

– De hisz akkor elveszítenélek – kiáltott fel Polla. – Én nem akarlak elveszíteni!

A két lány összeölelkezve érkezett haza; a kapus nagyot nézett, s fejcsóválva bámult utánuk...

Otthon mindegyik a szobájába ment... jó volt ilyen izgatott hangulatban egyedül lenni, s elgondolkozni a papagáj-jóslat rejtelmes szavain. Polla váltig töprengett: mit tehetne, mit kellene tennie ebben a zűrzavaros helyzetben? Hogyan szabaduljon Eruciusától? Vajon van-e mód rá, megtörni a kemény apai akaratot? S ha nem sikerül, mi lesz vele, s mi lesz Vibiával? Hogy is történt ez a mai összekoccanás? Erucius bizonyosan panaszt tesz ellene Platorinusnál, apuka felelősségre vonja, és hiába biztatja a jóslat, hogy „Veszt a kard” – makacskodásával és hirtelenkedésével talán épp azt éri el, hogy apja most már gyorsan nyélbe üti az eljegyzést is, a házasságkötést is... Nem, nem! Igaz, hogy a sikernek egy a titka: ne bízzuk másra a sorsunkat, hanem intézzük magunk, de nem hübelebalázs-módon, hanem higgadtan, okosan, előrelátón...

Rózsaszín ruhás rabszolgalány lépett a sötétedő szobába, fatálban három égő olaj lámpát hozott be, a hajó alakú, domborműves mécseseket a művészi háromágú bronz lámpatartóra akasztotta, s nesztelenül távozott.

Pollának egyszerre csak a szemébe csillant valami: a félhomályban opálosan derengett a falon a citera gyöngyház díszítése... odament, lekasztotta a hangszert, leült, bal karjára támasztotta, és szórakozottan megpengette a húrokat; a négy húr megzengett és bársonyosan bűgő akkordot csalt ki a cseresznyefa hangszekrényből. A citera nyakára kötött kobaltnék selyemszalag lágyan omlott végig Polla türkizkék ruháján.

Emlékszik rá: nagynénjétől kapta ezt a citerát, egyszer, a születésnapjára, mert a néni azt akarta, hogy megtanuljon citerázni és énekelni. De neki bizony semmi kedve sem volt hozzá...

S most egyszerre, éppen ebben a félhomályban, amikor a lelke is tétova és bizonytalan, akár ez a korai alkonyat, egyszerre földereng a falon a gyöngyház, citera... bizonyára nem ok nélkül... isteni ujmutatás ez... a házasságszerző Juno istenasszony üzenete...

Fölkapta a márványsztalról az ezüstcsengőt s megrázta. A belépő rabszolgalánynak kurtán odavetette:

– Vibiát!

Izgatottan járt fel-alá a szobában, és szorosán keblére ölelte a citerát.

– Megvan! – ujjongott – megvan!

– Mi van meg? – kérdezte Vibia csodálkozva, mikor belépett.

– Megvan a vers! – kiáltotta boldogan Polla.

– Nem értelek...

– A citera... – kezdte Polla –... tudod, nem kellett nekem, nem akartam... De most... megvan!

– Mi van meg? Beszélj világosan – sürgette Vibia.

– Megtanulok citerázni, énekelni, táncolni... ez legalább két esztendő... s addig nincs Erucius!

– Remek! – lelkesedett Vibia. – Hogy te milyen okos vagy, Pollám! Csakhogy apád...

– Tudom – vágott a szavába Polla –, tudom: apám hallani se akar majd róla, de én... én az édesanyámhoz megyek, őt küldöm apukához, és majd meglátod... majd meglátod...

És Pollának igaza lett. Nem hiába bizakodott az édesanyjában. Pomponia a temetői látogatás óta szemlátomást aggódott leányáért, s Polla kérése nélkül is húzta-halasztotta az eljegyzést, és mindenféle ügyeskedéssel távol tartotta Erucius a háztól. Ha nem is beszélt róla, leányával érzett, és érte harcolt...

Most is bátran vállalta, hogy kieszközli Platorinus beleegyezését, de jó két óra hosszat kellett vitatkozni, könyörögni, sőt siránkozni, míg végre a kormányzó beadta a derekát.

– És meddig tart ez a citerázás? – kérdezte végül Platorinus.

– Legfeljebb két esztendeig – felelte ártatlan ábrázattal Pomponia.

– Két esztendeig? – horkant fel a kormányzó. Pomponia kissé megrettent: – No, nem pontosan két esztendeig, csak úgy körülbelül.. .

– Hát akkor üsse kő! S minél előbb legyen vége ennek a hóbortnak! De vedd tudomásul, s mondd meg a gyerekeknek is, hogy az eljegyzést azért – citera ide, citera oda – meg kell tartani!

– Jó, jó, persze hogy meg kell tartani – mondta rá most már nyugodtabban az édesanya –, de nem kell sietni vele. Amíg tanul, addig ne zavarjuk meg az eljegyzéssel.

Platorinus fölkapta a fejét:

– Hiába minden mesterkedés, az eljegyzést megtartjuk és Erucius lesz a férje, senki más!

– Jó, jó – ismételte Pomponia –, egyelőre azonban hadd tanuljon. – Diadalmas mosollyal nézett férjére, úgy kérdezte: – Jó?

Mire Platorinus felelhetett volna, az asszony már nem is volt a szobában.

XX. POLLA DALOL

Andrón mestert, Róma legkiválóbb ének- és zenetanárát Plinius bácsi vásárolta drága pénzen, még jó tizenöt évvel ezelőtt, amikor megnősült, hogy majdan születendő gyermekei kiskoruktól fogva a legjobb mestertől tanulhassanak éneket és zenét.

Sajnos, Plinius bácsi házassága gyermektelen maradt, pedig mindenki meg volt győződve róla, hogy kiváló családapa lehetett volna belőle. Várt-várt jó ideig a gyermekáldásra, s hogy csak nem jött meg, fogta magát és felszabadította Andront, szép kis házat és kertet ajándékozott neki: ott éldegélt a mester gondtalanul, s már csak ritkán vállalt tanítványokat, hiszen amíg Plinius palotájában élt, rengeteg lányt és fiút tanított, sok pantomimus-, vagyis balett-zenét szerzett, és jól megszédte magát.

Ámbár volt mit aprítania a tejbe, mégis megdobbant a szíve, mikor Platorinus kormányzó hívatta.

– Andrón, mennyi idő alatt tanítanád meg a lányomat énekre és zenére?

– Kegyelmes uram, ez attól függ, milyen tehetséges.

– Elvállalod a tanítást?

– Platorinus kormányzó ajánlata megtiszteltetés számomra – felelte Andrón, és mélyen meghajolt.

Már a tanítás második hetében jelentette Andrón, hogy Polla rendkívül tehetséges, nagy kedvvel tanul, és nem kell elvégeznie a szokásos hároméves tanfolyamot, hanem két esztendő alatt kiváló művész nő válik belőle.

Ebben persze oroszlánrésze volt annak a zacskó aranynak, amelyet Pomponia a kapzsi tanárnak adott, hogy minél hosszabbra nyújtsa a zenetanulás idejét.

Közben Pomponia szerződtette a főváros legnépszerűbb pantomimus-művészt, hogy táncórákat adjon Pollának. A palota nagy termében folytak a táncpróbák: a lányok többnyire tátott szájjal bámulták a művész csodálatos táncmozdulatait, de bizony hosszú hónapokba telt, míg Polla megtanulta a balett legfontosabb lépéseit.

Vibia sóváran nézte, mily könnyedén mozog, forog és repül már Polla a kísérő fuvolák dallamaira, és a táncmester intéseire.

– Te már úgy röpködsz, mint a pillangó! – mondta lelkesen Pollának a tánc tanulás második felében, a tánclecké után.

– Pedig neked kellene repülnöd, hiszen te vagy a pillangó – kacagott Polla.

– De rab pillangó – sóhajtotta Vibia fájdalmasan. Valóban: rabszolga volt, tehát nem tanulhatott együtt Pollával...

– Hát majd én véget vetek a rabságodnak – fogadkozott Polla. – Kezdjük!

...És mikor a balett-mester távozott, a tanítvány előlépett mesterré: Polla minden alkalommal megtanította Vibiát az aznapi táncmozdulatokra, úgy hogy hamarosan épp oly ügyes táncművész nő lett, mint Polla.

S ugyanúgy tett az ének- és zeneórák után is: azzal a különbséggel, hogy Vibia nem citerázni, hanem fuvolázni tanult. Talán a hazai pásztorsípkra gondolt, mikor ezt a nehéz hangszert választotta...

Régi szenvedélye volt Pollának ez a tanítás: így tanította meg évekkal ezelőtt írni, olvasni, számolni Veturia kislányát.

– Édeském, te igazán tanítónak születted! – mondta neki lelkesen Veturia, mikor egyszer végignézte, hogyan tanítja Polla balettre a dák rabszolganőt.

De a legnagyobb élvezete az volt, ha Polla és Vibia muzsikálását hallgathatta. Polla citerázott és énekelt, Vibia fuvolán kísérette. Sokat énekelt Polla a tavaszi dalt, s ezt Vibia is megtanulta: bársonyos alhangján kísérette Polla csengőhangú énekét.

Egyszer szülei is végighallgatták ezt a kettőst. Ekkor már másfél esztendeje tanult Polla, s édesanyja azért vette rá apukát is a leányuk meghallgatására, hogy lássa: nem volt hiábavaló a zenetanulás.

– Nos, mit szólsz hozzá? – fordult oda Platorinushoz.

– Ez nagyon tetszett nekem – bólintott a kormányzó. – Hisz ez a lány művész! Andrón – fordult a tanárhoz –, fogadd elismerésemet.

– Kegyelmes uram, dicsérd leányodat – szerénykedett a tanár. – Én boldog vagyok, hogy tehetségét, ezt a csodálatos drágakövet kicsiszolhattam.

– Befejezted a tanítást?

– Már csak egy fél év kell hozzá, kegyelmes uram – felelte a tanár Pomponia kívánsága szerint.

Pomponia boldog volt.

– Örülsz kislányom, hogy már második éve húzzuk-halasztjuk... ezt az Eruciust? – kérdezte Pollától.

– Én akkor örülnék igazán – felelte a kislány –, ha örökre sikerült volna elhalasztani.

– Pomponia – szólalt meg vacsora után szigorún Platorinus –, ez legyen az utolsó haladék! Polla szépen muzsikál, énekel, táncol, de elég! Nem akarok színpadi művésznőt faragni belőle! Fél esztendő, és vége! Aztán férjhez megy, és pont!

– Jó, jó, pont! – hagyta rá Pomponia kelletlenül – csak várd ki azt a fél esztendőt. Hátha világhírű művésznő lesz? Ki tudja, mit rendeltek felőle az istenek?

– Itt nem az istenek rendelkeznek, hanem én! – vágta rá Platorinus.

Pomponia jobbnak látta abbahagyni a vitatkozást, hiszen még egy fél esztendeje volt féltett kislányának, s fél esztendő alatt még sok minden történhetik.

Történt is.

Éppen letelt ez az idő, amikor Pudens kúrája is befejeződött. Polla tudta, mikor érkezik meg az ifjú, s a tervezett nagy házi hangverseny idejét úgy tűzette ki a tanárral, hogy már Pudens is meghallgathassa.

Pudens is mindent tudott Polláról a levelezés révén, s most, hogy itthon volt, Veturia közvetítésével azt az üzenetet kapta, hogy első ízben a hangverseny estéjén jöjjön el a Platorinus-palotába.

Ötven bronzlámpa szinte nappali fényt árasztott a teremben, mikor a vendégek – javarészt a ház bizalmas barátai – megérkeztek. Platorinus, Pomponia és Polla a márványelőcsarnokban várta a meghívottakat. Az elsők közt érkezett Plinius bácsi a feleségével; Plinius megsimogatta Polla kedves, mosolygós arcát, a felesége megcsókolta; Polla a Pliniusék után érkező Pudent néma kézfogással üdvözölte, arca kigyúlt, csak a szeme beszélt. Szavak nélkül is megértették egymást..

– Vibia – kezdte Polla a szobájában, ahol Vibia várta a díszruhával –, itt van, itt van!

– Milyen? – kíváncsiskodott Vibia lelkesen, mert Polla izgalma rá is átragadt.

– Megerősödött, megférriasodott, megvállasodott, talán meg is nőtt – lelkendezett Polla. – Az arca megtelt, pirosposztság, ó milyen hálás vagyok a Lacotarius-hegynek, hogy egészségesen adta vissza őt nekem!

– Milyen boldog lehetsz, drága Pollám! – kiáltott föl lelkesen Vibia. – Ha nem szeretnék úgy, talán meg is irigyelnék érte.

– Csak várj a sorodra, kedves – mondta rá Polla mosolygva –, hiszen tudod, hogy az aranypillangó hazarepül...

Nem beszélgethettek tovább, mert az ajtóban megjelent Andrón és beszólt:

– Gyermekeim, induljunk, kezdődik a hangverseny.

Fergeteges taps-vihar fogadta Pollát, mikor a színpadra lépett, hogy előadja a lepketáncot. Egy-egy sárgaruhás fuvoláslány ült a színpad két oldalán, s mikor a balettművész intett nekik, rákezdték a tánczenére: édesen és lágyan búgtak a fuvolák dallamai, s egyszerre csak megjelent Polla, és alighogy a taps elült, máris röpködni kezdett ide-oda a színpadon. Arannyal hímzett, földig érő lenge fátyolruhája úgy lebegett minden mozdulatára, mint a könnyű felhő az enyhe tavaszi szélben, s mikor kitérte két karját, mintha hirtelen szárnyai nőttek volna, aranyfátyol fodrozott karcsú teste, és hajladozó karjai között... Lábujjhegyen libegett, forgott, röpdösött: elragadtatással szemlélték az úri nézők, tátott szájjal bámulták a terem végében merev testtartásiban felsorakozott rabszolgák.

– Mindjárt elrepül ez a lány! – szólt oda Plinius bácsi a kormányzónak.

– Alig akarok hinni a szememnek, hogy ez az én lányom! – súgta vissza Platorinus.

Még zúgott a taps, mikor Polla máris eltűnt, Vibia kíséretében. De alig ért a szobájába, hogy átöltözzék, máris belépett az egyik rózsaszín ruhás rabszolga és jelentette:

– Erucius ezredes úr küldi ezt a rózsacsokrot.

Polla lebiggyesztette az ajkát és kelletlenül legyintett:

– Mondd meg az ezredes úrnak, hogy köszönöm, s arra kérem: adja a csokrot a táncmesteremnek, mert ezért a lepketáncért őt illeti meg az elismerés. No viheted, mehetsz.

Platorinus is meghallotta az üzenetet, nagyot nézett, elkomorodott az arca, de uralkodott magán. Pomponia attól félt, hogy férje a sértésért nyilvánosan megszégyeníti Pollát; Erucius dúlt-fúlt, s felhasználva az első alkalmat, távozott.

Később Platorinus kerestette ugyan, de aztán mindenki megfedkezett róla.

A táncmester nem tudott hová lenni a csodálkozástól, hogy ő kapta meg a gyönyörű rózsacsokrot...

Andrón tanár úr művészi hárfajátéka gyönyörködtette a közönséget, addig is, amíg Polla átöltözik és visszajön, hogy előadja ének- és zeneszámait.

Végre ez a pillanat is elkövetkezett: belépett Polla, ezüst övvel átfogott hosszú kék selyemruhában, mögötte Vibia hozta sárga bársonypárnán a gyöngyház, kékszalagos citerát.

Polla fellépett a színpadra, Vibia vállára segítette az arannyal átszótt gyöngyszürke fátyolkendő, odanyújtotta a bársonypárnát, Polla átvette a citerát, s a színpad közepére állt. A közönség elragadtatással nézte, vagyis inkább csodálta a kislányt, akit a művészet egyszerre nagylánnyá avatott, még az alakja is mintha megnőtt volna a földig érő ruhában. Középuított elválasztott sötétbarna haja mindkét felől öt hullámban hajlott hátrafelé, s jobbról-balról tíz-tíz apró csigába göndörödött, hátul pedig két dús fonatban egyesült és vállain átvette elöl egészen a ruháját összefogó, türkizekkel dúsan kirakott ezüst csatig ért.

A citerát bal karjára fektette, jobb karját fölemelte, két ujjá közt megszikrázott a gyöngyház pengető, a két fuvoláslány elkezdte a lágy dallamot és a citera megszendült... És, mint apró üvegharangok csilingelése, úgy csendült fel Polla ezüsthanga:

„Gyászoljatok szerelmes istenek mind...”

A hallgatóknak új volt a vers is, a dallam is. Sohasem hallottak még ilyen édesen érzelmes, bánatos, fájdalmas, és mégis kedves és bájos éneket.

– Hitted volna ezt valaha? – fordult a feleségéhez Platorinus.

– Alig tudok magamhoz térni a csodálkozástól – súgta vissza Pomponia. – Hogyan és hányszor változtatja a hangját! Néha szomorkás, panaszos, kesergő, néha vidám és derűs... most meg haragos és felháborodott...

– Ó, be gyönyörű! – mondta halkán a nagynéni, és egyszerre csak elsírta magát.

De elérzékenyült az egész hallgatóság, s könnyek csillogtak a rabszolgalánykák szemében is.

– Nem tudod, ki írta ezt a remek költeményt? – kérdezte Plinius. – Még nem olvastam, és nem is hallottam. Pedig finom és gyöngéd gondolat van benne: azért siratja a költő a madarat, mert halálával megszorította kedvesét... Nem szép ez?

– Lehet, hogy szép, de én nem foglalkozom versekkel. Nem érek rá – felelte csendesen Platorinus.

Nem beszélgethettek tovább, mert egyszerre csak felugrált az egész hallgatóság, zúgott a taps meg az éljenzés, Polla lelépett a dobogóról, s a szülők, rokonok, ismerősök, jóbarátok kézzel kézre adták, köszöntötték, ünnepelték. Andrón tanár úr meghatottan lépett oda hozzá, és homlokon csókolta. –

Polla – szólította meg Pudens –, ezt a virágot a Lactarius-hegyről hoztam neked: hadd legyen ez ma győzelmi koszorúd a gyönyörű muzsikáért.

– Ahá – mosolyodott el Plinius –, tehát a kislány a zeneszerző. És ki a költő?

Polla szívéhez szorította a színes mezei virág csokrot, boldogan nézett fel Pudensre, és úgy mondta:

– Az én költőm: Pudens!

A fiatalok keze összefonódott, Pomponia szemében örömkönnnyek csillogtak, Platorinus komoran összeráncolta szemöldökét a jelenet láttán, a nagynéni pedig nevetve megölelte Pollát:

– No, ugye mégis jó volt valamire ez a cseresznyefa citera? Most kivirágzott

XXI. SZABADSÁG MINDENÁRON!

Egy kicsit megártott Pollának a hangverseny izgalma, könnyű fejfájás bosszantotta, és orvosságot kért. A doktor gagas-követ égetett, vagyis fekete borostyánt, s annak a füstjét kellett beszívnia Pollának.

Az illatos füsttől kissé elkábult, de el is aludt.

– Reggelre kutyabaja – mondta az orvos.

De azért Veturia és Vibia ott maradt mellette a szobában. Halkan beszélgettek.

– Mi volt az a nagy jövés-menés tegnap este? – kérdezte Vibia. – Ennyi nagyurat még sohasem láttam itt együtt.

Veturia néhány percig töprengett, hogy megmondja-e a kislánynak:

– Nem szeretnék fájdalmat okozni neked – húzódozott.

– Csak nem miattam jártak itt? – kérdezte Vibia kényszeredett mosollyal, de máris izgalom remegett a hangjában.

– De éppen hogy miattad.

– Veturia! Beszélj! Mi történt!?

Veturia vállat vont:

– Hát, ha mindenáron akarod... Kihallgattam az urak tanácskozását... Kémjelentések hírül hozták, hogy a dák király, Dekebal, megszegte a fegyverszünetet, mert hadseregével megindult ellenünk... S még azt is jelentették: Dekebal orgyilkost bérelt fel, hogy megölje Traianus császárt...

– Hazugság! – csattant fel Vibia. – A dákok közt nincs orgyilkos! Mi nyíltan, becsületesen harcolunk!

– Csitt! – csillapította Veturia, – Csöndesen, mert föléd!... Én szívesen elhiszem neked, de a haditanácsnak kapóra jött ez a rágalom. Sikerült vele a dákok ellen ingerelni Róma népét... Most tüntetések vannak az egész városban, a tömeg halált ordít Dekebalra, tehát a tanács azt javasolja Traianusnak, hogy üzenjen hadat a dák királynak.

– De hiszen ez gonoszság! – kiáltotta ingerűken, fojtott hangon Vibia. – Egy szó sem igaz ebből a rágalomból! Az aranyunkra fáj a foguk, Dácia kincseire, a szabadságunkra! – Felugrott, és szenvedélyesen megrázta az öklét: – Gyilkosok! Rablók! Négy esztendeje sanyargatnak már bennünket, kiszipolyozzák a népet, szekérszámra hurcolják el Dácia földjéről az aranyat, az ércet, a sót, a fát, még a kenyeret is kilopják a szánkból, átkozott rabszolgatartók!

Elcsuklott a hangja, elhallgatott, s két tenyerébe tömte égő arcát. Egész teste remegett izgalomában.

– Csillapodjál, kedvesem – csitította Veturia –, nem lesz az olyan borzasztó, majd meglátod. A rómaiak nem bántják a népet...

– Nem-e? – vágott szavába a lány, és vadul villogott a szeme. – Hát én mért vagyok rabszolga?

– Vibia, te igazán nem panaszkodhatsz. Kisasszonyunk úgy szeret, mintha...

– De én nem „mintha”, hanem valóságosan akarok szabad lenni!

– Várj türelmesen, annak is eljön az ideje. És az is jó neked, hogy ez az új háború meghozza kisasszonyunk boldogságát: Erucius is, Crispinus is Dáciába vonul a hadsereggel!

– Neki jó – mondta rá Vibia most már csöndesen, és lehorgasztotta a fejét. – De én! Velem mi lesz? Apám; anyám meghalt a hazánk szabadságáért, s én itt éljek nyugodtan, fényes palotában, amikor talán Verzo...

– Csitt! – szakította félbe Veturia. – A tiszt urak elmennek, kisasszonyunk pedig mit tehetne érted örömeiben, mit adhatna neked szebbet, jobbat, mint a... szabadságot?

– Veturia, én tudom – felelte a dák leány csöndesen és komolyan – a szabadságot nem kaphatjuk ajándékba, a szabadságért meg kell harcolni! A dákok majd megharcolnak érte. És majd én is...

Nem fejezte be a mondatot. Sudár alakja kiegyenesedett, fekete haja meglobogott, sápadt arca kigyulladt és nesztelenül kisietett a szobából...

Koromsötét volt a kertben, amikor kiosont a palotából. Erős, szíjas rabszolga-sarut húzott a lábára, széles övébe beleakasztotta pénzes zacskóját: a heti egy dénár rabszolga-fizetésből már jó néhány aranya volt együtt; nyakába kanyarította barna útiköpenyét és sikerült észrevétlenül kijutnia a hátsó kiskapun. Nem került a palota

elé, a rendes útra, hanem átvágott a nagy veteményeskerten, átugrotta az alacsony sövényt, és vaktában elindult lefelé az úttalan, bozotos hegyoldalon.

Csak ment, ment az éjszakában, tüskön-bokron át, találomra... néha megcsúszott, néha elvágódott... fölkel, tovább!... áttört a sűrű bokrok bozótján, megkarcolták kezét-lábát a tüskék, de ment rendíthetetlenül, elszántan, kemény akarattal... előre... a szabadság felé.

A hegy tövében ösvény kanyargott; rátért, szaporázta lépéseit, csak az út fehér szalagja világított neki, meg egy halovány csillag, amelyet már régi hazájából ismert. És ment, ment a távoli csillag irányában...

Egyszerre csak földerengett szeme előtt a nagy folyó vize. Ezek a rohanó sárga hullámok a tenger felé sietnek... a tenger felé, a szabadság felé...

„Vippa – töprenkedett, és észre sem vette, hogy régi, igazi nevéen szólítja magát –, ha ez a víz a tengerbe igyekszik, akkor mért kutyaagolnál? Ülj föl a hátára, s reggelre fáradság nélkül ott vagy a kikötőben...”

Mert máris fáradt volt. Teste már rég elszokott a havasi gyaloglásoktól, a Platorinus-palota úri életében elkényelmesedett. Pedig az volt a szándéka, hogy elgyalogol a kikötőig, hajóra száll, eljut az Adriai-tenger valamelyik északi nagy kikötőjébe, s onnan szekéren majd csak eléri a Dunát, s ha egyszer a dáciai hegyek közt van, gyerekjáték lesz hazatalálni Napokába.

Ez az ábrándozás egészen felvillanyozta. Mért ne vitetné magát a Tiberis hullámaival? Nosza, körülnézett a parton: a sötétben feketén és némán aludtak a halászok bárkái és csónakjai, talán ember sincs rajtuk... Egyszerre végigborzongott hátán a hideg. „Mi lesz, ha nem találok halászt, aki elvigyen? Hiszen ez a kis gyaloglás is, hogy kifárasztott! Szégyenszemre vissza kell somfordálnom, s akkor... akkor oda a megálmodott szabadság.” Leült a parton, körülnézett, s hirtelen úgy rémlett neki, hogy világosság szűrődik ki az egyik nagyobbacska csónak ponyvafedele alól. Megerőltette a szemét: igen, jól látott, s most már meglátta a halászt is, aki a mécses gyér világossága mellett hálója elszakadt zsinégeit bogozgatta össze. Bátran a csónakhoz lépett, s odaszólt a cserzett képű halásznak: – Bácsikám, mennyiért vinnél el a kikötőbe?

A halász összerezzen, mintha kísértetet látna. De aztán megemberelte magát:

- Tán valami rosszban sántikálsz, te leány, hogy éjnek éjszakáján sietsz a kikötőbe?
- Reggel hajóra kell szállnom s elkéstem, pedig a hajó nem vár. Elviszel, vagy nem viszel? Ha nem, mást keresek. Két aranyért elvisz akármelyik halász.
- Két aranyért? – álmélkodott az öreg. – Ki mondta, hogy nem viszlek el? Csak szállj be nyugodtan, hajnalra ott vagyunk!
- Itt a két arany, de most aztán gyerünk! – szólt rá Vibia, már nyugodtan és fölényesen.

Néhány pillanat múlva sebesen siklott a csónak a szökött rabszolgalánnyal a tenger felé...

Reggel értek a kikötőbe. Vibia vállára akasztotta hálóiba szorított útipoggyászát és megindult a parton hajót keresni. Indult is innen hajó a világ minden részébe, a Földközi-tenger kikötőibe is, de egyet sem talált, amely éppen az Adriai-tenger északi kikötőjébe készült volna. Már csak egy szép nagy hajó volt hátra, a tágas öböl legvégében, és Vibia most ahhoz igyekezett..;

„Ha ez Altinum³ vagy Tergeste⁴ kikötőjébe indulna...” – sóhajtott fel magában, és már éppen föl akart lépni a pallóra, hogy megkeresse a fedélzeten a kapitányt, amikor kocsizörgést hallott.

Hátrafordult s még a lélegzete is elállt ijedtében: a négylovas utazókocsiban Plinius ült! A kislánynak erre a váratlan találkozásra szinte földbe gyökerezett a lába, és a legszívesebben elmenekült volna.

De Plinius azonnal megállította a kocsit, kiszállt, a kislányhoz lépett és kedélyesen megkérdezte:

– Hát te mit keresel itt, hékás? Talán csak nem utazol valahová? Tán éppenséggel északra? Dáciába? Ez a szélső nagy hajó, amelyre föl akartál kapaszkodni, éppen Altinumba indul...

Vibia majdnem nekiiramodott, de Plinius a csuklójánál fogva visszatartotta.

– No nézze meg az ember! – korholta a lányt – hát csakugyan utazni akartál? Megszökni? Ejnye, ejnye... No, ülj be gyorsan a kocsimba, aztán majd útközben elmondasz mindent. Jó?

Betuszkolta Vibiát a hintóba, s máris indultak. A kis szökevény elbeszélte volna mindent útközben, de egyre zokogott, és Plinius a félszavakból, a töredezett mondatokból csak nagy nehezen tudta kihámozni a szökés okát és történetét.

– Baj, baj, kislányom – mondta rá Plinius atyáskodó komolysággal –, hiszen ha más fog el, nem én, tüzes vassal sütnék szégyenbélyeget a homlokodra! És hát nem fájna valakinek igen nagyon, ha elcsúfítanák ezt a szép tiszta homlokot?

Vibia összeresztette és sírva fakadt.

– Nono, kislányom, ne félj, ebből semmi sem lesz. Plinius bácsi néma lesz, mint a sír, gazdáid semmit sem tudnak meg ebből a kalandból!

Vibia csak zokogott keservesen.

– Ne sírj már, én csak a mosolygós embereket szeretem! Nem sikerült? Oda se neki! Fialat vagy, százszor is hazajuthatsz még, s talán... talán szökni sem kell...

Vibia fölnézett rá, szelíd és hálás tekintettel: halványan elmosolyodott, és ráborult Plinius bácsi kezére. Ez a kéz most jóságosan megsimogatta az izgalmában remegő leány hollófekete haját.

– Föl a fejet! – szólt rá tréfás szigorúsággal, aztán nevetve folytatta: – Hanem ennek a Pollának szerencséje van! Ha nem érkezett volna ma hajnalban Platorinus futárja a tengerparti villámba, akkor te már a tengeren ringanál, és nagy bánatot okoznál volna Pollának, hogy elhagytad, pedig ő nagyon-nagyon szeret téged.

Vibia megint elsírta magát.

– Ne sírj, ne félj! Ezt a kalandot senki sem fogja megtudni, csak Polla, ő pedig megbocsát neked, s hálás lesz neked, hogy elfogtalak. Mondom, szerencséje, hogy be kellett jönnöm Rómába a Dekebalnak küldendő hadüzenet miatt! Igazán, mindenit, de mindent ennek a hadüzenetnek köszönhetsz!

– Jaj nekem! – sikoltott fel Vibia, és hazáig már csak zokogott, csillapíthatatlanul...

³ Velence

⁴ Trieszt

XXII. VASBILINCS

– Ne sírj – vigasztalta Polla a lábadozó Vibiát –, csak gyógyulj meg gyorsan, és felejtsük el az egészet. Senki más nem tud róla, csak Plinius bácsi, Veturia meg én, és mi mind a hárman nagyon szeretünk téged... – Aztán hamiskás mosollyal hozzátette: – Csak te nem szeretsz engem eléggé...

– Pollám, édes, drága Pollám, kimondhatatlanul szeretlek! – kiáltott fel Vibia szenvedélyesen. – Mit tehetek róla, hogy a szabadságot még jobban szeretem?!

– Ne félj, a szabadságodat majd én szerzem vissza; de itt, nem pedig Dáciában! De sajnos, előbb más van soron: az én rabságom...

– Hogyhogy? – kérdezte Vibia riadtan.

– Apám most közölte velem, hogy még Erucius hadbavonulása előtt meg kell tartani az eljegyzést. Vagyis holnap. Holnap engem adnak el rabszolgának! – ökölbe szorította a kezét, és szenvedélyesen felkiáltott: – De nem! nem! Semmi áron!

– Polla, mit tegyek érted? Én mindent-mindent vállalok! Máris fölkelek! Parancsolj akármit!

– Nem kelsz föl, ma még szépen ágyban maradsz... Majd Veturia...

Vibiának ötlete támadt:

– Írj Pudensnek.

– Látod, már is segítettél rajtam, legalább ezzel a kis vigasztalással. Igen, megírok neki mindent... Nem segíthet ugyan a dolgon, de legalább sokat gondol majd rám a holnapi szörnyű napon...

Meg is írta a hosszú levelet, jól kipanaszkodta magát s újra megfogadta a költőnek, hogy bár az apai parancs belekényszeríti ebbe az eljegyzésbe, soha, de soha nem megy feleségül Eruciushoz! Levelét Pudens tavaszi versének egyik sorával zárta: „Boldog tavaszra szomjazik szívem...”

Mikor Veturia elment a levéllel, Polla nemcsak megkönnyebbült és megnyugodott, hanem egyszerre bizakodónak és erősnek érezte magát. Most már bátran várta a holnapot, s mikor másnap reggel öltöztetni kezdték a lányok, odasúgta Vibiának:

– Majd csak túlesünk ezen is.

Földig érő fehér selyem ruhát adtak rá, karcsú derekát aranyfonállal hímzett széles öv fogta át, barna hajának puha hullámaikat gyémántos keskeny aranypánt tartotta rendben. Olyan szép volt, hogy Vibia még a hangversenyi díszruhájában sem látta ilyen szépnek. Hamvas arcát halovány pirosság futotta be, lágyan ívelt ajkait keskenyre szorította össze, sötét szemében furcsa, fenyegető fényesség csillogott. Vibia elragadtatva csapta össze a két kezét és lelkesen súgta Polla fülébe: –

Gyönyörű vagy, kimondhatatlanul!

Polla halkán és keményen csak ennyit mondott rá:

– Ezt a ruhát soha többé föl nem veszem!

Mielőtt még Erucius megérkezett volna, Pollának az ősi hagyomány parancsa szerint fel kellett áldoznia legkedvesebb babáját a házi isteneknek, annak jeléül, hogy immár nem gyermek, hanem belép a felnőttek sorába.

Platorinus a család és a rabszolgák jelenlétében kinyitotta a házi istenek fülkéjének cédrusfa ajtaját. Ebben a fali fülkében ugyancsak cédrusfa polcokon sorakoztak az apró

istenszobrok: a Szerencse, a Bőség, a Jókedv, az Egészség, a Mosoly, a Boldogság, a Békesség, a Jóság, az Anyaság, a Termékenység, a Gazdagság agyagból gyúrt, márványból faragott, vagy bronzba öntött jelképes szobrocskái, köztük a családi ősök jó szellemeinek képmásai is.

Ma bőséges adományokkal halmozták el a házi isteneket: dió, gesztenye, méz, kalács, sütemény púposodott a polcokon; a kis kápolna előtt, a bronz áldozati serpenyő izzó parázsán tömjénszemek égtek, illatos füstjük kék felhőbe borította a hideg és néma szobrocskákat, amelyek mégis mintha mosolyogtak volna gyönyörűségükben...

De Polla nem mosolygott, mikor tömjént hintett a parázsra, s utána virággal és színes szalagokkal díszítette a fali kápolnát, sőt mintha könny szökött volna a szemébe, amikor legkedvesebb babáját, Pollikát, a házi istenek fülkéjének polcára helyezte... Az elefántcsont baba most ott feküdt a polcon, ibolyaágyán, és ezüstkarikákkal összefűzött tagjai ernyedten simultak a kis ibolyák bársonypárnájára, sőt az egyik karja mintha-mintha búcsút kitett volna Pollának...

– Pollikám, isten veled – suttogta Polla hangtalanul.... A nagyteremben az ünnepi ebédre pazar tálakkal rakták meg az asztalokat a rabszolgák. Már együtt volt az egész eljegyzési társaság; középütt, Polla mellett, Erucius állt, teljes díszben, ezüstpáncélján szikrázva csillogtak érdemrendjei.

Felcsendült Platorinus hangja:

– Fogjatok kezét!

Erucius kezét nyújtotta Pollának, de a lány mintha észre sem vette volna; az ezredes kénytelen volt erővel elkapni a kezét. A teremben mozgolódni és feszengeni kezdtek az ünnepélyes eljegyzés résztvevői.

– Felezzétek meg és egyétek meg az ünnepi kalácsot, annak jeléül, hogy testvéries egyezségben maradtok mindhalálig.

Kettétörte az illatos süteményt, amelyet hófehér búzalisztból sütöttek, sajttal, tojással, mézzel, borssal és ánizzsal. A hajlott hátú idős rabszolga most megfordult, és visszaindult a konyha felé az üres kristály tállal, amelyen a süteményt behozta.

Platorinus kiosztotta a két süteménydarabot, s abban a pillanatban, mikor Erucius szájához emelte a jelképes tésztát, ijesztő csörömpölés hallatszott.

A rabszolga leejtette a hegyi kristályból csiszolt drága tálát: a százezreket érő műtárgy ezer darabra tört.

– Rossz jel – morajlott végig a termen az ijedt sugdosás.

– Gazember! – sziszegte a rabszolgafelügyelő, magasra emelte korbácsát, és tuszkolni kezdte a szerencsétlen rabszolgát kifelé.

– Irgalom, kegyelem! – rimánkodott a rabszolga. Plinius közbelépett, megmentette a kétségbeesett öreget, s egy-két kérdésből kiderítette, hogy a rabszolga keresztény; hajnalig titkos istentiszteleten volt, majdnem összedől az álmodástól, ezért ejtette le a tálát. Térdre borult Plinius előtt, és megint kegyelemért könyörgött.

– Hagyjátok békén – intett Plinius a rabszolga felügyelőnek, aztán gúnyos mosollyal hozzátette: – Keresztény az istenadta. Ártalmatlan féreg! Csupa ilyen nyavalyás himpellér az egész éhenkórász banda. Ismerem őket. Menjen az alvilág fenekére, mi meg gyerünk ebédelni!

Közben Polla csak állt-állt, a fél süteménnyel a kezében, s üres tekintettel nézett a levegőbe.

– Nem eszed meg, Polla? – fordult hozzá mosolyogva Erucius.

– Nincs rá étvágyam – felelte Polla unottan. Bizonyosan kitört volna a botrány, ha Plinius bácsi meg nem ismétli előbbi indítványát: – Gyerünk ebédelni!

Platorinus odafordult az ezredeshez:

– A gyűrűt!

Erucius elővette a vasgyűrűt, az eljegyzés ősi jelvényét, megfogta Polla csuklóját, és ráhúzta a gyűrűt bal keze gyűrűsujjára. Utána úgy hullott le Polla karja, mintha mázsás súlyt akasztottak volna rá.

Most következett volna hagyományos szokás szerint a vőlegényi csók. Akkoriban a lány nem adott gyűrűt a vőlegénynek, s némiképpen ezt helyettesítette a jelképes menyasszonyi csók, amelyet a vőlegény gyűrű helyett kapott... azaz kapott volna, ha Polla nem száll szembe az ősi hagyománnyal.

Mert abban a pillanatban, mikor Erucius hozzálépett, és át akarta ölelni, hogy arcon csókolja, Polla hátralepett, Veturia és Vibia karjaiba hanyatlott, és ezt suttogetta:

– Rosszul vagyok...

Kivezették és csak jó fél óra múlva kísérték vissza az ebédlőbe. Platorinus nem is vette komolyan az esetet:

– Ismerem én az efféle menyasszonyi ájulást... Majd elmúlik...

Kényszeredetten mosolygott, és látszólag nyugodtan eszegette tovább a tejen és szőlőn hizlalt rántott csigát. Polla mereven ült Erucius mellett, és Vibia hiába kínálhatta akármivel, egy falatot sem evett, és egy árva szór sem szólt az egész ebéd alatt: sem Erucius, sem más nem tudta szóra bírni.

Kínos hangulatban telt el az ebéd, úgyhogy Platorinus rögtön a csemege után föl is kelt, elbúcsúzott a vendégektől, és visszavonult. Szép sorjában a vendégek is szállingózni kezdtek, távoztak Pliniusék, indulott Erucius is. Polla csak éppen hogy kezét fogott vele: az ezredes úgy kullogott el, mintha nem is az eljegyzéséről ment volna haza, hanem a szégyenpadról szabadult volna.

Polla odasúgta Vibiának:

– Menj a szobádba, édesem, és este majd gyere be hozzám. Most anyám jön a szobámba, beszélni akar velem.

– Beszélni akar a fejeddel? – kérdezte Vibia, és mindjárt felelt is a kérdésre: – Bizonyosan. De én azt mondom: ne hagyj magad!

Nem is hagyta magát Polla. Édesanyja szelíden felelősségre vonta, hogy lépten nyomon botrányt okozott az eljegyzésen.

– Mi egyebet tehettem volna? Hiszen sem ő, sem más nem kell nekem... tudod, édesanyám... csak Pudens – mondta rá Polla keményen. – Én végigszenvedtem ezt az eljegyzési komédiát, de soha, sohasem leszek Erucius felesége, még akkor sem, ha ő a leggyönyörűbb ezredes a világon!

– Csitt, kislányom – csillapította Pomponia, és megsimogatta Polla aranybarna haját –, ne izgasd fel magad. Én is Pudens szeretném férjedül, de egyelőre apád akaratának kell engedelmeskednünk... Majd elváljuk, mit tehetünk... azután.

– De én nem bírom ezt a hazugságot, engem az apám se kényszerítsen semmire, ha százszor is ősi hagyomány az apai zsarnokság!

– Várj, kislányom, nyugodtan, s minden jóra fordul. Addig viseld csak a látszat kedvéért ezt a vasgyűrűt.

– Ezt a vasbilincset? – csattant fel Polla. – Soha! Nem leszek rab, nem tűröm, hogy bilincsbe verjenek!

És lehúzta ujjáról a vasgyűrűt s dühösen odavágta a sarokba. Megcsendült a vas a márványpadlón, aztán koppant egyet, elgurult, elhallgatott. Örökre..

Este Vibia nem üres kézzel jött: hozta az elefántcsont babát, Pollikát. Polla boldogan szorította keblére, ölelgette, csókolgatta, becézgette, beszélt hozzá, s vele aludt el...

Hogy került ide az elefántcsont baba? Vibia egy óvatlan pillanatban odalopózott a nyitott fali kápolnához és visszalopta. Hogy a huncutságot észre ne vegyék, másik fehér babát csempészett a helyére.

Vibia elnézte az elefántcsont babát és az elefántcsont arcú menyasszonyt, és fájdalmas sóhaj szakadt fel a szívéből: „Milyen jó nekik, hisz ők már mind a ketten szabadok!”

XXIII. A TITKOS KERT

– Ennek véget kell vetni! – szólalt meg Polla, mikor végigolvasta Pudens levelét. – Egy városban lakunk, egy ugrásnyira egymástól, és már harmadik hónapja csak írásban beszélgethetünk! Hisz ez rosszabb, mint amikor a Lactarius-hegyen volt!

– És mégis jobb – mondta rá Vibia –, hiszen itt talán csak volna rá mód, hogy találkozzatok?!

– De hogyan? – kérdezte Polla ingerülten. – Menyasszony vagyok, mondják, és szégyent hoznék apám fejére, ha idegen fiatalember járna a házukhoz. Hogy gyermekkori pajtásom, nem számít, hiszen két nap alatt egész Róma tudná, hogy ő ennél sokkal több nekem...

– Mért kellene hozzátok járnia? – kérdezte Vibia mosolyogva. – Az is elképzelhető, hogy máshol találkoztok... vagy mondjuk, találkozunk...

– Mire gondolsz? – vágott a szavába Polla izgatottan.

– Kérdezd inkább: mire?

– Beszélj! – sürgette Polla.

– Sokat töprengtem ám a helyzeteden – kezdte Vibia –, s ma végre kitaláltam a módját... Andrón tanár úr...

– Andrón? – csodálkozott Polla.

– Igenis, Andrón. Emlékszel, hogy mikor tavaly a zenetermet újra festették, egy hónapig hozzá jártunk órára, csöndes, barátságos kis villájába és kertjébe, nem messze innét, a Vaticanus domb aljában...

– Igen, tudom – emlékezett vissza Polla –, gyönyörű kis kert, s oly békés, magányos, hangulatos, mintha nem is Rómában volna, hanem valahol a boldogok szigetén... Emlékszem... ó mily kellemes órák voltak azok!

– No látod, ebben a titkos kertben találkozhattok.

Polla meghökkent:

– Vibia! Lehetetlen... Apám!... S ha kitudódik?

– Forduljunk anyádhoz, ő majd megengedi...

– Édesanya megengedné, mert sajnál és félt, tudom, de mit mondhatok neki? Miért akarok odajárni?

– Azért, hogy Pudensszel találkozzál! Ezt kereken meg kell mondanod. De ha akárki részletesebb felvilágosítást követelne, mondjuk édesapád, hozzá kell tenni, hogy Pudens nászindulót írt az esküvődre, te megzenésítetted s most ezt gyakoroljátok Andrón vezetésével, az ő villájában...

– Hogy te milyen okos vagy, Vibia! – lelkesedett Polla és megölelte barátnőjét. – Máris rohanok édesanyámhoz.

A jó édesanya megértette leányát, s így történt, hogy a fiatalok minden héten találkozhattak Andrón kertjében. Csakhogy ez nem volt ám holmi titkos sugdosódás, hanem barátságos beszélgetés, négyesben vagy ötösben, mert sohasem voltak kettesben, hanem rendszerint részt vett a beszélgetésben Veturia, Vibia, s néhanapján Andrón tanár úr is.

Persze nászindulóról és énektanulásról szó sem volt, mert valahányszor Andrón szóba hozta az énekleckét – hiszen ezekért a „különórákért” Pomponia jól megfizette –, Polla mindig csak halogatta a dolgot:

– Ráérünk, Andrón, ne süss! És különben is Pudens még szépíti, javíthatja a verset, hát persze hogy én sem vagyok készen a zenéjével...

– De mi lesz, ha Pomponia asszony számon kéri az eredményt? – aggodalmaskodott Andrón.

– Légy nyugodt – mondta rá Polla –, az esküvőre készen lesz a nászinduló, vagyis addig nem lesz esküvő, amíg nem lesz készen a nászinduló.

Andrón ugyan egy szót sem értett az egészből, de hűségesen belenyugodott.

Amint Pudens megérkezett, a nők azonnal körülfogták:

– Nos, mi újság? Mi újság?

Nem vártak ők újságot sem Perzsiából, sem Egyiptomból, sem Britanniából, hanem csakis egyetlen pontjáról a világnak: Dáciából.

Főképpen az érdekelte a fiatalokat, hogy mi lesz a sorsa Eruciusnak? Ha nem is mondták ki, titokban azért hősi halált kívántak neki. Csak ennek az embernek a sorsa forgott a fejükben, mert bár úgy tudták, hogy Crispinusnak is hadba kellett vonulnia, ő még csak eszükbe sem jutott.

– Felőlem életben is maradhat ez a tábornokjelölt, és nem bánom: legyen akár rögtön is a meghódított Dácia kormányzója, csak minket hagyjon békén! – mondta Pudens.

– Te egészen bizonyosra veszed, hogy Dáciát meghódítjátok? – szólt közbe Vibia izgatottan.

– No hallod? – fordult feléje Pudens. – Ez csak természetes! Vibia kedves, ebbe, sajnos bele kell nyugodnod...

– De én nem nyugszom bele! – tiltakozott Vibia. – És nem is élem túl!

– Dehogynem! – torkolta le Polla. – Csak várj türelmesen, majd elválík...

A kedves barátságos hang megnyugtatta Vibiát. Eszébe jutott, mit mondott Polla: hogy a szabadságát majd ő szerzi vissza; eszébe jutott, mit mondott Plinius bácsi: „százszor is hazajuthatsz még, talán szökni sem kell”. És szívében újra kihajtott a reménység virága.

– Mi újság, Pudens? Hallottál otthon valamit?

– Sok mindent. Apám hozta a hírt tegnap este, hogy Traianus császár óriási hadsereggel támadta meg Dáciát. A kis dák nép elpusztul, mondta.

– Gyalázat – vágta oda Vibia izgatottan.

– Nézd, Vibia – csillapította Pudens –, elhahagytad, hogy mi is sajnálunk benneteket, de mit tehetünk? Rómának biztosítania kell északi határait a vad barbár népek ellen: elfoglalja Dáciát, s aztán nyugodtan élhet és dolgozhat a dák nép... Hát ezért történik az egész.

– Nem ezért! – ellenkezett Vibia – hanem az aranyért!

– Hagyd el, Vibiám – szólt közbe Polla –, mert mindegy, hogy miért. Mi veled együtt aggódunk érted, veled együtt féltünk valakit... tudod.

– Minél előbb lesz vége, annál kevesebbet szenved a dák nép. Márpedig úgy sejtem: gyorsan vége lesz.

Pudens jól sejtette, hiszen apjától azt is hallotta, hogy a császár a Duna jobbpartján utat vágatott a sziklába, mert hajón nem szállíthatta seregét a Vaskapunak nevezett veszélyes szoroson, s ezen a sziklaúton meneteltek katonái egészen a szoros végéig, a síkföldre, ahol Traianus csodálatos hidat veretett.

– Ez a világ legcsodálatosabb hídja – folytatta Pudens.

– Legalább egy mérföldnyi hosszú és a Duna mély medrébe ágyazott húsz kőpillér tartja!

– És mégis hiába! – kiáltott közbe szenvedélyesen Vibia. – Tegnap a vacsora alatt, amíg felszolgáltam, hallottam a kormányzó úr panaszkodását, hogy a dák harcosokkal nehezen boldogul a római hadsereg.

– Vibiám – szólalt meg most Polla –, ne reménykedj abban, hogy a dák harcosok győzhetnek. Dicsőségükre válik, hogy helytállnak, de a talpig vasba öltözött római hadsereg hamarosan legyűri őket.

– Persze – helyeselt Pudens. – Traianus megkerüli őket a nagy hídon át, és vége! Ebben az a jó, hogy a dákok nem szenvednek nagy vérvesztést. És abban bízhat, Vibia, hogy császárunk kegyelmesen bánik majd a legyőzöttekkel...

Vibia szomorkás hangulata elkedvetlenítette Pollát, s hogy kissé vigasztalja, és talán jobb kedvre derítse, emlékeztette a tegnapi estén hallott másik megjegyzésre:

– De ne felejtse el azt se, hogy apám mást is mondott...

– Mit? – kérdezte Vileia.

– Hát nem emlékszel? Azt, hogy a jelentésekben minden ismerős tiszt neve szerepel, csak egy nem: Crispinus...

Vibia elnevette magát, mert most már eszébe jutott, hogy mikor Platorinus kiejtette ezt a nevet, a papagáj rögtön rávágta:

– Curculio! Curculio!

– Bizonyosan megbújt a főhadiszálláson – jegyezte meg Pudens.

– Mint a zsiszik a lencsében – fejezte be Polla a csúfolódást.

XXIV. ÁTKOZOTT ARANY

Már harmadik hónapja tartott a háború, és Rómában ijesztő hírek keringtek: rémülten rebesgették, hogy a dák hadsereg kétszáz ezer főnyi, s Róma mindössze harmincezer katonával indult ellene. Maga Plinius is aggodalmaskodott:

– A dákok otthon vannak, hegyes-völgyes hazájuk minden zegét-zugát, minden búvóhelyét, barlangját, rejtekútját ismerik, kétszáz ezren vannak, és bizonyosan kelepcebe csalják a mieinket.. . Meg se kottyán nekik az a maroknyi római.

– De ezek római katonák, ne felejtsd el – figyelmeztette Platorinus. – A császárnak sok a rossz tulajdonsága, de egy bizonyos: sohasem hazudik. A hadijelentést készpénznek vehetjük.

– Az már igaz, hogy nem henceg holmi nagyszerű győzelmekkel, hanem beismeri, hogy lassan, szívósan halad előre.

– Látod, ez a fő: halad. Ezredeink zárt rendben vonulnak át a nagyszerű hídon, és kelet felől karolják át az országot. Lépésről lépésre szorítják nyugat felé a dák hadsereget, a királyt bezárják fővárosába, és akkor az ostromgépeink befejezik a háborút, ledöntik Dekebal hatalmának ezt a leghatalmasabb bástyáját.

– Félek, hogy sok vérbe kerül – jegyezte meg Plinius.

– Igen, sok dák vérbe – mondta rá fölényesen a kormányzó.

Hosszú hetekig szüntelenül jöttek-mentek a futárok Róma és Dácia között, és a jelentések egyre-másra igazolták Platorinus jóslatát.

Traianus lassan haladt, de biztosan. A római hadsereg veszélyes hegyi harcok után lejutott a Marisus⁵ folyótól délre elterülő sík földre, és közeledett a síkságot délen lezáró hatalmas havasokhoz.

Ezeknek a tövében terpeszkedett óriási területen a furcsa nevű dák főváros, Sarmizegetusa⁶. Sziklakövekből rakott hatalmas falairól és zömök bástyatornyairól riasztó híreket hoztak a római előőrsök.

– Szinte bevehetetlen vár – mondta Pudens, mikor a háború hatodik hónapjában a rendes heti összejövetelen megint együtt voltak, a kertben. – A háború egyik vezére, Senecio tábornok már az első dáciai hadjáratban is részt vett: ő beszélt apámnak a dák fővárosról.

– Bent is volt a városban? – kérdezte Polla.

– Hogyne, akkor, amikor a fegyverszünetet megkötötték.

– No és mit mondott a városról?

– Nagy város – felelte Pudens –, fényes királyi székhely. Pompás Dekebal palotája, csupa márvány és arany, legtöbb ott a vörös márvány, remek épület a színház, és az állatviadalok kör alakú, óriási épülete, az amfiteátrum.

– Hiszen akkor valóságos római város! – szólt közbe Polla.

⁵ Maros

⁶A Hunyad megyei Gradistye (a régi Várhely) mellett

- Mondtam neked - büszkélkedett Vibia -, hogy nem vagyunk barbárok: sokat tanultunk tőletek. És megtanultuk a hadakozást is!

- No, azért a dák Főváros mégsem Róma - folytatta Pudens és elmosolyodott. - Ne gondoljátok, hogy csak dákok és rómaiak vannak benne! Á, dehogya! Apám azt mondja, hogy ott nyüzsg a Kelet minden népének minden mohó kereskedője: örmény, zsidó, perzsa, szír, egyiptomi, görög, arab és sok egyéb.

- Ugyan miért törtetnek úgy abba az istenháta mögötti barbár városba? - szolt közbe Andrón.

- Azt is megmondta Senecio tábornok - magyarázta Pudens. - Dáciának rengeteg a kincse: fa, fém, főleg vas, aztán só, sőt még bor is, de legfőképpen arany! Hiába a márvány, hiába a vas, a sokféle drágakő: az arany vonzza és hajsolja oda őket messze földekről. Ezer veszélyt vállalnak, csak hogy minél többet megkaparinthassanak abból az átkozott aranyból.

- Igen - szólalt meg halkán Vibia -, az arany a kincsünk, az arany a vesztünk. Boldogan és bőségben élhetnénk belőle, ha a mohó idegenek rá nem éheznek...

- Vibia, hallgass meg - fordult a dák lányhoz komolyan az öreg Andrón -, és ne felejtsd el: egy szabad népet ki lehet rabolni, meg lehet hódítani, ideig-óráig, de elpusztítani nem lehet!

- Köszönöm a vigasztalásodat, Andrón bácsi - rebegette Vibia.

A római hadsereg tehát ott állt Sarmizegetusa előtt. Felállították az ostromgépeket, s kő- és vasgolyókkal törni kezdték a falakat, a bástyákat, a város épületeit, s nyíllövő gépekkel kaszálták a várvedőket, gyújtónyilaikkal lángra lobbantották a tetőket.

A város égett és szenvedett: nem bírt megküzdeni a római hadsereg műszaki fölényével. Dekebal látta, hogy ő maga, hadserege, a főváros, és ezzel Dácia elveszett.. .

Egyik délután Pomponia a márványoszlopos belső 206 kertben hímezgetett, amikor dolgozószobájából kilépett Platorinus, egyenesen odament hozzá, és melléje telepedett:

- Jó, hogy itt talállok - kezdte -, mert szörnyű hírt kell közölnöm veled: Longinus ezredes, drága barátunk, elesett.

- Jaj! Hisz ez borzasztó! - kiáltott fel Pomponia kétségbeesetten. Longinus felesége a legjobb barátnője volt. Aztán legyőzte rémületét, s izgatottan megkérdezte: - Hogy? Hol? Hiszen már a főváros előtt álltak! Mi történhetett?

- Igazi barbár aljasság! Hitszegés! Képzeld: Traianus elfuttatta Dekebalhoz a békefeltételeket, mire a dák király közölte, hogy tárgyalni kíván a császárral. Traianus azonban nem személyesen ment, hanem egyik legjobb hívét küldte be a fővárosba, fehér zászlóval. Dekebal szívesen fogadta, s mikor Longinus beért a palotába, letartóztatta.

...Fehér zászlóval felküldte a várfalra kikiáltóját, s megüzente Traianusnak, hogy ha nem enyhíti az embertelen békefeltételeket, akkor ő azonnal kivégezteti Longinust.

...Longinus is meghallotta a palotában a kikiáltó harsány üzenetét, és hogy kimentse Traianust a kínos helyzetből, azon nyomban kardot rántott és megölte magát.

...Ezt viszont a császár még aznap megtudta, és bosszút esküdött Dekebal ellen. Másnap hajnalban egész seregével rohamra indult a vár ellen, s hogy milyen eredménnyel, azt gondolhatod abból, hogy itthon a Nagy Tanács máris megszavazta az ünnepélyes diadalmenetet Traianusnak, s egyúttal a „haza atyja” kitüntető címet adományozta neki...

De Platorinus nem mondott el mindent. Az ostrom eredményét Pudens mondta el harmadnap Andrón kertjében.

- Abban az üzenetben, amelyet a császár a Nagy Tanácsnak küldött, mondta édesapám, az is benne volt, hogy Sarmizegetusa eleste után Dekebal öngyilkos lett, hadvezérei, valamint főemberei, bizalmas tanácsosai, hű szolgálói is véget vetettek életüknek. Mérget vettek be. Tiszteletre méltó magatartás – fejezte be Pudens –, inkább a halált választották, mint a szolgaságot!

Vibia fásult megadással hallgatta a hírt népe és királya sorsáról, nem sikoltzott, nem tiltakozott már, csak csöndesen sírdogált.

- Ma kint jártam a főtéren, s a tanácsház előtt hallottam, hogy a győzelem után megtalálták Dekebal kincseit... – szolt Andrón.

- Beszélj – sürgette Pudens –, hol? hogyan?

- Ó, az valóságos regény – folytatta –, talán el sem hiszitek. Egy római hadmérnök már tíz évvel ezelőtt Dekebal szolgálatába állt, ő tervezte a védősáncokat, az erődítményeket, Sarmizegetusa várát is. Idők folytán a király bizalmába férközött, aki megbízta, hogy titkos rejtekhelyet építsen rengeteg aranykincsének: nem akarta, hogy háború esetén a rómaiak megtalálják és elharácsolják. Bizonyosra vette, hogy legyőzi a támadókat, s a diadal után újra élvezheti megmentett kincseit.

...Vakon megbízott a római mérnök hűségében, s mikor ez jelentette, hogy elkészült a munkájával, száz hadifogoly rabszolga zsákokban a rejtekhelyekre hordta a mérhetetlen kincset.

- No és miféle rejtekhelyet épített ez a híres mérnöki? – érdeklődött Pudens.

- Ezzel a száz hadifogollyal mindenekelőtt erős gáttal elzárta a Sargetia⁷ folyót, s a medrébe, jó mélyen, erősen falazott földalatti termet építtetett: a hossza legalább száz lépés volt. Ezt színültig töltötték ugyanezek a rabszolgák a király aranykincsével, aztán befalazták, s végül újra ráeresztették a folyó vizét. Mikor készen voltak, a király valamennyit lenyilaztatta s bedobatta a folyóba.

- A mérnököt is? – kérdezte Polla.

- Azt is elintézte, mikor hadseregével harcra indult a hegyek közé.

- Kivégeztette?

- Nem, nem. Mégiscsak szégyellte volna, hogy megöltesse azt, aki tíz esztendeje híven szolgált, viszont attól tartott, hogy kifecseg valamit: hát mikor hadba vonult, bezáratta a hű rómaid a várbörtönbe, s két marcona barbár hadifogoly rabszolga őrizetére bízta. Ezek adták be neki az ételt, italt, de nem is beszélhetett velük, mivel az istenadták sem latinul, sem dákul nem tudtak. Dekebal nyugodtan távozott fővárosából...

...Mikor hosszú hónapok múlva vert seregének roncsaival hazatért és bezárkózott várába, utolsó mentségül a kincseire gondolt: feláldozza az aranykincs felét, hátha annak fejében a római császár bókét köt és elvonul. Bizonyosra vette, hogy kincseivel a kapzsi Traianust elkápráztatja... Leküldött hát a börtönbe a mérnökért.

- No és? – kérdezte most már Pudens, izgatottan.

- A testőrök visszajöttek, és jelentették, hogy a fogoly eltűnt. A két barbár börtönőrt nem lehetett felelősségre vonni, hiszen ők nem ereszthették ki a rabot, mert a börtön óriási vasajtaján sem zár, sem kilincs nem volt: a király beforrasztatta.

⁷ Sztrigy

...Dekebal dühöngött, de mit tehetett? Kétségbeejtette, hogy a mérnök megszökött, és az a gyanúja támadt, hogy hátha a rómaiakhoz menekült.

...Eltalálta: a szökevény egyenesen Senecio tábornok seregéhez sietett: dák öltözete átsegítette a falvakon, és mire a nap lenyugodott, elérte a római tábornok és megadta magát.

...Mikor aztán Dekebal öngyilkos lett, a mérnök kinyitatta a Sargetia medrébe épített kincseskamrát: Traianusnak és vezérkarának szemé-szája elállt a káprázatos kincsek láttán, s a társzekerek egy álló napig hordták a rengeteg aranyedényt, tálát, korsót, ékszert és aranyrudat... A diadalmenetben majd megcsodálhatjuk a dák király mesebeli kincseit...

- Hallottam, hogy a császár és a Tanács tizenegyezer vadállatot hozat az ünnepi állatviadalra – szólalt meg Veturia.

- Milyen felületesek vagytok – jegyezte meg Pudens mosolyogva. – Kincsekről meg vadállatokról beszéltek, de eszetekbe se jut megkérdezni Andront: voltaképpen hogy is szökött ki hát a mérnök a bástyabörtönből?

- Igazad van – kapott észbe Andrón –, a legfontosabbról megfeledkeztem! Nos, ravasz ember volt ez a mérnök; sejtette, hogy a kincs elrejtését ő sem viszi el szárazon, s ha nem is nyilatgatta le Dekebal, előbb-utóbb rákerül a sor. A börtönt tehát úgy építette meg, hogy ha az egyik hatalmas kockakövet az alsó sarkán, az alapjától pontosan másfél ujjnyira megnyomták egy másfél ujjnyi széles vésővel, a kő hátratólódott, hátrátolta a mögötte levő kockakövet, ezek a kövek belezuhantak egy üvegbe, s így megnyílt az út kifelé a szabadba. Így történt. . .

- Bámulatatos ész! – kiáltott fel Veturia. – No hát, ilyesmit kisütni!

- És mi lett ebből az árulóból? – kérdezte csöndesen Vibia.

- Megjárta – felelte Andrón. – Traianus császár, miután a mérhetetlen kincset átvette, magához hívatta a mérnököt, és ezt mondta neki: „Ahogy elárultad Dekebal, éppúgy elárulnál engem is. Árulókra nincs szükségem!” És rögtön lefejeztette. Az áruló nagy halom aranyat várt jutalmul, s helyette vasat kapott. Traianus bosszút állt Dekebalért...

Már a dáciai harcosok javarésze hazatért, csak Erucius nem volt sehol. Platorinus arra gondolt, hogy talán Dáciában maradt ezredével, de hamarosan meg kellett bizonyosodnia a valóságról.

- Pomponia – mondta harmadnap Platorinus a feleségének –, szomorú hírt kel! közölnöm veled. Erucius eltűnt, így jelentik hivatalosan, s azt sem tudják, él-e, hal-e?

- Elesett? – kérdezte Pomponia.

- Egyelőre semmi hír sincs róla.

- Nem nevezték ki Dácia vezénylő tábornokának? – kérdezte Polla hidegen és gúnyosan.

- Miféle idétlen megjegyzés ez? – szólt rá ingerülten Platorinus. – Erucius a vőlegényed!

- Éppen azért a vőlegényem, mert vezénylő tábornok akar lenni – mondta rá Polla nyugodtan.

- Mi van ezzel a lánnyal? – csattant fel Platorinus, most már indulatosan.

Ebben a pillanatban rabszolga lépett be, és papirusz-tekercset nyújtott át Platorinusnak.

A kormányzó kibontotta, belepillantott, aztán idegesen felugrott és odaszólt Pomponiának:

– Mennem kell. Majd elmondom...

Befelé indult, a dolgozószobájába de hirtelen visszafordult, odalépett Pollához, és megsimogatta a haját:

– Szegénykém! – mondta csöndesen, és gyorsan besietett a szobájába.

XXV. VIPPA HAZATÉR

Pollának ugyan sehogy sem volt ínyére, hogy ebédnél és vacsoránál Vibia szolgálta föl neki a fogásokat, de ez ellen semmit sem tehetett. Vibia rabszolga volt.

A dák leány nesztelenül, s mindig komoly arccal jártkelt az ebédlőben, beszélnie nem volt szabad, de a fülét nem lehetett betömni...

Egyik este a dáciai fényes győzelemről beszélt Platorinus:

– Ez az izgága Dekebal kisiklott a markunkból, hogy Jupiter verné meg a fajtáját is!

– És igaz, hogy a főemberei is öngyilkosok lettek? – kérdezte Pomponia.

– Százzámra ölték meg magukat, mert féltek a római bosszútól! Különben aztán jól eret vágtunk az egész ficánkoló bandán: ezrével hullottak, mint ősszel a legyek.

Vibia éppen a drága kristálytálon feltornyozott gyümölcsöt készült odakínálni Pollának, de Platorinus kijelentésére elfutotta a méreg, két kézre fogta a csodálatos és értékes tálat, és teljes erejéből odavágta a márványpadlóhoz.

Hirtelen odalépett Platorinus elé, ökölbe szorította kezét, a levegőbe csapott, és szemébe vágta a nagyúrnak:

– Szégyen-nyalázat így beszélni egy hős nép szabadságharcosairól!

– Mi ez? – kiáltott rá Platorinus, és dühében kigyúlt az arca. – Hitvány rabszolga, ezt megkeserülöd!

Máris intett a háta mögött mereven álló rabszolgafelügyelőnek; ez odalépett Vibiához, korbácsát ütésre emelte, a többi rabszolgálanym rémülten elfordította a fejét. A felügyelő már majdnem lesújtott, amikor Polla felugrott székéről, megragadta a hajcsár karját, és kétségbeesetten odakiáltotta apjának:

– Nem! Nem engedem! – És átölelte Vibiát: mind a ketten remegtek a felindulástól.

– Mi történik itt? – csapott az asztalra Platorinus. Néma csend követte szavait. Kisvártatva Pomponia férje karjára tette kezét, és halkán megszólalt: – Édes uram, könyörgök...

Platorinus villámló szemmel nézte végig a két lázadó lányt:

– Takarodjatok!

De csak ezután jött a feketeleves: Vibiának nem volt szabad elhagynia szobáját, most igazán rab volt, még Polla sem mehetett be hozzá. Pollát az édesapja a dolgozószobájába rendelte.

Sokáig tartott a beszélgetésük, de Platorinus sehogy sem boldogult a lányával. Hiába volt a szép szó, hiába a fenyegetés, Polla kijelentette, hogy Vibiát testvéreként szereti, és arra kéri apját, hogy szabadítsa fel.

– Az én kedvemért vetted, az én kedvemért bocsásd szabadon! Ez a lány elvesztette a vőlegényét, elvették a hazáját: gyógyíthatatlan bánat és honvágy kínozza, hát engedd vissza a hegyei közé.

– Így rajongani egy rabszolgalányért, nem méltó római főúr lányához – jegyezte meg Platorinus.

– Lehet, hogy főúri kisasszonyhoz nem méltó, de hogy emberhez méltó, az bizonyos!

– Kitől tanultad ezt, te lány?

– Pudensből.

Feszült csend támadt a szobában.

– Olyan szent neked ez a Pudens?

– Igen. Ő a legkülönb fiatalember, akit ismerek. Hallgass meg, édesapám: én sohasem leszek Erucius felesége!

– Nem engedhetem meg, hogy botrány törjön ki a házamban – mondta rá Platorinus erélyesen. – Erucius a vőlegényed, s én most Dáciába utazom, kiderítem, hogy mi történt vele. Te pedig velem jössz!

– Édesapám...

– Csitt! Az illendőség kedvéért velem kell jönnöd!

– De nekem nem kell Erucius! Könyörgök, ne kényszeríts hozzá, mert belehalok!

– Egy ezredesbe nem hal bele senki... – próbált kedélyeskedni Platorinus.

– Ezredes vagy tábornok, mindegy: én belehalok! És ha engem is megölsz, mint a szegény kis Gesiust...

Platorinus lehorgasztotta a fejét.

– Hallgass – mondta csöndesen –, ne emlegesd, hiszen ez az én örökké tartó fájdalmam... az én Gesiusom.

S a kemény férfiúnak mintha megnedvesedett volna a szeme...

Egész nap tanácskoztak a szülők, és este behívták a két lányt.

Platorinus közölte Vibiával, hogy felszabadítja, és holnap a legfőbb bíró, vagyis Pudens apja előtt majd kiállítják a törvényes okiratot...

Vibia zokogni kezdett örömeiben, megragadta és sokáig csókolgatta Platorinus kezét. Polla csak nézte, nézte, és boldogságában könny szökött a szemébe.

– Te pedig, kislányom – fordult Pollához –, ide hallgass: amint mondtam, Dáciába utazom, s te velem jössz, ennek így kell lennie! Odafele tisztázzuk majd az Erucius-ügyet; meglátjuk, mi történt, és aszerint határozunk. Mindenesetre szépszerével és tisztességgel mondjuk fel a barátságot Eruciusnak, aki nem tehet róla, hogy kineveztem a vőlegényednek...

– Édesapám – zokogott fel Polla, és most ő csókolgatta édesapja kezét.

– Téged pedig – fordult most Vibiához – hazaviszlek Dáciába, és megkerestetem a vőlegényedet...

– Kegyelmes uram – rebegette Vibia –, én olyan, de olyan boldog vagyok...

... Kényelmes hálókocsin utaztak, az egyikben Platorinus és Polla, a másikban Vibia és Veturia. Nyolc nap és nyolc éjjel tartott az út, a két társzekéren velük utazó rabszolgák a bőséges készletekből pompásan ellátták őket, s mikor megérkeztek Sarmizegetusába, frissen és jókedvűn szálltak ki az utazókocsiból.

A fővárosnak most már Ulpia volt a neve, helyükön voltak a római hatóságok, azonnal szállást adtak Platorinusnak és háza népének a helytartói palotában, s miután megfürödtek a pompás házi fürdőben, a helytartó jelentkezett Platorinusnál.

– Hol van ebben a pillanatban Crispinus, a négyes ezred századosa? – kérdezte tőle Platorinus.

– Crispinus? Crispinus százados? – tétovázott a helytartó. – A szárnysegéd...

– Az, az – vágott a szavába Platorinus.

– Az a Crispinus nincs és nem is volt a dáciai hadseregben.

– Mi a csudát? – csodálkozott a kormányzó. – Hová tűnhetett? De hová? – tűnődött.

– És Erucius ezredes?

A helytartó kissé megzavarodott, mert tudta, hogy Erucius a kiszemelt veje Platorinusnak, aztán a torkát köszörülte:

– Kérlek, kérlek... – hebegte, hogy időt nyerjen.

- No csak ki vele! – sürgette Platorinus. – Tán valami baj van?
 - Meg kell mondanom őszintén – jelentette a helytartó –, Erucius ezredes... az egész ezredével együtt megadta magát az egyik dák vezérnek. Lefegyverezték őket, elvették hadijelvényeiket, és most se kardjuk, se páncéljuk, se lándzsájuk, úgyszólván levetkőztetve ténferegnek Napoka város utcáin. Ott őrzik őket az odavezényelt római katonák.
 - Éppen Napokában?
 - Miért kérdezed ezt, kegyelmes uram? – felelt kérdéssel a kérdésre a helytartó.
 - Csak azért – felelte Platorinus –, mert éppen meg akartalak kérni, hogy indíts gyorsfutárt Napokába.
 - Meglesz, de bátorodom megjegyezni – mondta rá a helytartó –, hogy Erucius már útban is van: erős fedezettel hozzák ide Ulpiába.
 - Helyes – bólintott Platorinus –, csak hadd jöjjön, magam akarok ítélni fölötte. De nekem nemcsak ezért kellett a gyorsfutár...
 - Hanem?
 - Hanem azért, mert valaki mást is ide kell hozni Napokából.
 - Szabad kérdeznem, kit?
 - Úgysem ismered, de megmondom: van ott egy Verzo nevű dák ötvösmester, azt hozzátok ide, ha ugyan még megvan. Sürgősen szükségem van rá.
- A helytartó nagyot nézett, hogy mi szüksége lehet a római kormányzónak egy dák ötvösre, meg hogy honnan ismerheti: de ezen fölösleges volt töprengenie, a parancsot végre kellett hajtani.
- Igenis, kegyelmes uram – felelte készségesen, és máris elsietett.. .
- Negyednapra várták az ezredest és az ötvöst. A két lány boldog izgalomban töltötte a most következő három napot.
- Mintha csak sejtették volna, hogy most dől el a sorsuk.

XXVI. HEGYEK ÉS SZÍVEK

Harcolt éjjel-nappal, őserdők rengetegeiben, havasok sziklabércein, bujkált barlangokban, lappangott bozótokban, fázott, éhezett, szomjazott, de mindenáron haza kellett jutnia! Arcát kicserzette a nagy hegyek csípős szele, csapzott haját megtépték a gallyak, szeme már lázban égett, de összeszorította fogait, és megfogadta magában, hogy ha az életébe kerül is, visszamegy Napokába, abba a kedves házba, ahová majd visszahozza azt, aki legdrágább neki a világon: Vippát.

Verzo messziről menekült; a rómaiak a havasok tövében szétverték szakaszát; egyedül maradt... ügyesen eltűnt a győztesek szeme elől, s pillanatok múlva elnyelte az őserdő....

Aranyát, ezüstjét, drágaköveit már akkor elrejtette egy eldugott és szinte hozzáférhetetlen barlangban, amikor a nemzeti fölkelés soraiban a rómaiak ellen vonult. Most fegyvereit is ebben a barlangban rejtette el, magához vett némi ezüstöt,

kevéske aranyport, egy-két kevésbé értékes ékkövet, erős tölgyfahusángot faragott magának s jó nagy kerülővel beóvakodott Napokába, mielőtt még a rómaiak megszállták volna.

Az elmúlt évek folyamán gyötrő magányosságban élt. Vippa szülei elestek, a leány eltűnt, és Verzo örök gyászt fogadott. Hiába ajánlották neki Napoka legszebb és legmódosabb lányait, mindig csak ingatta a fejét:

– Nem, nem! Vippa visszajön.

És pontosan a mostani háború kitörése előtt meg is bizonyosodott erről, legalábbis úgy hitte. Dekebal követséget küldött a római Nagy Tanácshoz, s ennek a követségnek tagja volt Napoka város elöljárója is. Jól ismerte Vippa szüleit, magát Vippát is. Amikor visszaérkezett Napokába, magához hívatta Verzot:

– Ide hallgass. Rómában, az egyik tanácskozásról hazamenet a cirkusz táján két csinos fiatal nőt láttam, amint egy fehér papagájjal sorsot húztak. Beszélgettek, nevetgéltek, s nekem úgy rémlett, hogy az egyik Vippa volt...

– Láttad? Beszélj! – sürgette Verzo izgatottan.

– Persze hogy láttam! De féloldalt állt, és a mi kocsink szinte vágatott. Hiába csavargattam a nyakamat, nem ismertem föl határozottan. De mérget vennék rá, hogy ő volt!

Ettől a perctől fogva Verzo szentül hitte, hogy Vippa él, jó helyen van, és visszajön! S úgy gondolta, hogy még jobb lesz, ha maga megy el érte. Hozhatott volna aranyat a barlangból, de félt, hogy a rómaiak meglesik, márpedig pénzt kell szereznie, ha Rómába akar menni, mert a kis műhelyből éppen csak hogy csurrant-cseppent valami...

Szerencsére maguk a rómaiak hozták az aranyat, nyakra-főre hozták a drágaköveket is, és rendelték a szebbnél szebb ékszereket. Verzónak gyűlt a pénze, s már kiszámította, hogy kitelik belőle a római út, oda-vissza urasán.

Éppen egy rubinköves arany mellűre forrasztotta rá a biztosító kapcsot, és vidáman füttyörészett, amikor berontott a műhelyébe az elöljáró hosszú botos kikiáltója, és lihegve jelentette:

– Verzo... a városházára... azonnal... az elöljáró sürgősen... római katona...

Verzo csak a római katonát értette az egézből, és máris menekülni akart. Összekapkodta cókmókját, az ajtóhoz sietett, hogy minél előbb eltűnhessen az erdők rengetegében... Nem, igazán nem óhajt római katonák kezébe kerülni!

– Nem megyek! – kiáltotta, és már ki is nyitotta az ajtót.

– Ejnye már no, ne bolondozz! – szók rá a kikiáltó mérgesen. – Ennyire megrémülsz egyetlen római katonától? Bezzeg, ha arannyal fizetik a csecsebecséidet, nem iszkolsz előlük, mint a nyál, mi?

– Akármit beszélsz, én nem tudok bízni bennük.

– Én se. De ez a katona nem holmi garázda fickó, hanem a tartományi helytartó futárja. Érted jött, vezetéklovat is hozott; hátszlovon utazol Ulpiába!

– Miért? Mi történhetett? – töprengett hangosan Verzo.

– Valószínűleg kineveznek tábornoknak – mondta kedélyesen az altiszt.

Így hát Verzo bezárta a műhelyt, és végre ráfanyalodott az indulásra. Azért még mindig élt a gyanúperrel, hogy esetleg törbe csalják...

Mikor aztán nyeregben ült, és a római őrmester közölte vele, hogy nem is a helytartó hívhatja, hanem tulajdonképpen a római kormányzó, aki külön az ő kedvéért utazott Ulpiába, hirtelen csakugyan tábornoknak érezte magát.

...Miért ne? Miért, csak a mesékben történhetik ilyesmi!? Az is lehet, hogy a császár meglátta valamelyik remekművét, és most Rómába viteti udvari ötvösmesterének... Ki tudja? Ha a dák sárkányisten is úgy akarja, minden megtörténhetik.

És mikor arra gondolt, hogy esetleg Rómába viszik, nagyot nevetett magában: íme ingyen utazik! S ha egyszer Rómában van, a föld alól is előkeríti Vippát, annyi szent!

De Verzo sohasem jutott el Rómába.

Nem is volt ott semmi keresnivalója, amint hamarosan kiderült. Jól sejtette: nemcsak a mesékben történnek csodák, hanem az ulpiai helytartó palotájában is...

Verzo úgy jelent meg a palotában, hogy előbb elment a városi fürdőbe, a fodrásszal rendbe hozatta haját, simára borotváltatta arcát, iszákjából elővette új ruháját, s oly frissen, fiatalosan s magabiztosan lépett be a vörös márvánnyal borított terembe, hogy bizvást római úrnak nézhetne volna akárki.

Megállt, körülnézett s meglátta az előkelő, őszülő hajú római nagyurat, aki gyöngyházzal berakott karosszékben ült a terem végében; jobb oldalán ragyogó szépségű fiatal római hölgy állt, ezüstövvvel átfogott kobaltkék ruhában, balján pedig aranyöves, földígerő vörös selyem köntösben... mint az égő piros rózsa... nem... nem... lehetetlen... hiszen ez... de hiszen ez...

Verzo előre nyújtotta két karját, arca lángolt, szeme kigyúlt és szinte mámorosan kiáltotta:

– Vippa!

Ebben a pillanatban a vörösruhás lány is előre nyújtotta két kezét: Verzo odarohant hozzá, és két karjával, mint két vaskapoccsal szorította magához az édes, a kedves, az elveszett és újra megtalált leányka remegő testét.

Sírtak, zokogtak, nevettek, kacagtak, és mintha mindegyik csak egyetlen szót tudott volna, szakadatlanul csak azt hajtogatták: „Vippa! Vippa!” „Verzo! Verzo!” Platorinus megindultan nézte őket, Pollának pedig könnybe lábadt a szeme, s olyasmi jutott az eszébe, hogy ez a legforróbb vallomás, és a legszebb vers a világon.

Mégis ő emberelte meg magát legelőbb:

– Vibia, édesem, hát rólunk egészen megfélekezzel?

A fiatal pár szétrebbent, Vippa odavezette vőlegényét Polla és Platorinus elé:

– Verzo, nekik köszönhetjük a boldogságunkat...

A fiatalember csak most ébredt rá, hogy köszönni is elfelejtett. De elfelejtett ő minden egyebet, neki csak egy volt a világon, egyetlenegy: Vippa...

Akármilyen boldog és szép volt ez a találkozás, másnap mégis búcsúzkodásra került a sor.

– Gyerekek – fordult a fiatalokhoz a kormányzó –, holnap indulok vissza Rómába, így hát nektek is haza kell mennetek.

– Jaj – sóhajtott fel Polla –, ne menjetek el, Vibiám! Mért ne jönnétek velünk? Egy jó ötvösmester csak jobban megél Rómában, mint ott, az istenháta mögötti Napokában.

– Polla, drágám – felelte Vippa megindultan –, te mindig olyan jó voltál hozzám, hogy soha meg nem hálálhatom. Boldog volnék, ha együtt maradhatnánk. De bocsásd meg, ha őszintén beszélek: ha már a te jóvoltodból szabad vagyok, egészen szabad akarok lenni...

– Egészen szabad lehetnél Rómában is, hiszen tudod – mondta rá Polla szelíden.

– Tudom. De én itt születtem, itt éltem a nagy hegyek közt, a mi ősi fenyőink tövében nyugszik édesapám, édesanyám. Ők ezért a földért, ezért a hazáért éltek és haltak: nem lehetek hűtelen hozzájuk.

– Haza kell mennünk – jegyezte meg csöndesen Verzo. – Nemcsak a hegyek várnak bennünket, hanem a szívek is: vár a nép, hogy a szenvedések és harcok után visszavezessük a békés munkához.

– Látod, Pollám – szólalt meg Vippa is –, hívnak a hegyek és mi visszavisszük a szívünket a havasok közé... Látod, ugye, hogy nem élhetek másutt, csak itt, Dácia földjén... ahol új életet kell teremtenünk.

Verzo a leány vállára nyugtatta kezét:

– S éppen reád vár a munka java, édesem – fordult Vippához. – Engem csak a férfiak várnak, de téged a lányok s az asszonyok, és az élet újrateremtése éppen az ő hivatásuk.

– Hát menjetek – mondta Polla szomorúan –, és legyetek boldogok, nagyon boldogok. Mondom neked, Verzo, mindent megérdemel ez a drága Vibia...

– Pollám, édes, szólíts így: Vippa.

Polla elmosolyodott:

– Legyen a kedved szerint, Vippa. Én ugyan egy Vibiát szerettem, de most majd egy Vippát fogok szeretni, halálomig hűségesen...

– És én is téged, Polla édesem, örökké. És írunk egymásnak, ugye? Írj Pudensről, az esküvőről, mindenről... Verzo minden hónapban lejön ide a fővárosba és majd a... – tétován Platorinusra nézett – kegyelmes úr... intézkedik, hogy az állami futár elvigye Rómába a levelemet, ugye?

– És a választ is állami futár hozza majd ide – nevetett Platorinus.

Előállt a négylovas utazókocsi, megrakva minden jóval, étellel, itallal, főképpen szebbnél szebb ruhákkal: Polla valóságos kelengyét ajándékozott drága barátnőjének.

Zokogva búcsúztak, sokáig integettek egymásnak, a batár elrobogott: a járókelők és a boltosok álmélkodva nézték a pompás utazókocsit, és váltig csóválták a fejüket, hogy miért is ül fegyveres római katona a bakon, holott dákok ülnek a kocsiban?

Aztán a batár eltűnt a messzeségben...

XXVII. PUKKANCS

A pillangó visszazállt Aranyországba...

Vippa négylovas batáron röpült a szabadság és a boldogság felé, Polla pedig, a nagyúr leánya, még mindig rabszolgája a kemény apai akaratnak: menyasszonya egy római ezredesnek, aki szégyent hozott a római becsületre...

A szegény kis menyasszonyban akkor ébredezett a reménység, amikor apja az első hírt kapta Erucius gyáva viselkedéséről. Apja elkomorodott, és látszott rajta, hogy semmiképpen sincs ínyére ez a szomorú és szégyenletes hír. Platorinus későbbi magatartása megerősítette ezt a reménykedését, hiszen úgy beszólt vele, mintha már hivatalosan is beleegyezett volna – Pudensbe.

Persze minduntalan megcsappant a reménykedése, valahányszor arra gondolt, hogy Erucius esetleg megússza a dolgot... De még a háta is borsódzott, mikor olyasmi fordult meg a fejében, hogy milyen szörnyűség volna, ha Erucius úgy viselkedett volna, mint egy Mucius... Ha dicsőségesen tér meg a háborúból, azonnal hozzáadták volna Pollát, akinek nem lehetett más menekvése, csak a szökés vagy a halál...

Most hát a haditörvényszékbe vetette utolsó reményét...

Néhány hét múlva együtt ült a kerti lugasban Pomponia, Platorinus és Plinius. Enyhe tavaszi szellő fújdogált, ibolyaillat és madárcsicsergés töltötte be a levegőt.

– Mondhatom, nagy kő esett le a szívemről, hogy végre ítelt a haditörvényszék – szólalt meg Platorinus. – Már mindenki ferde szemmel nézett rám; megvetéssel beszéltek Eruciusról; úgyszólván kockán forgott családunk becsülete.

– No, a te családod ugyan ártatlan volt Erucius árulásában – jegyezte meg Plinius.

– Az árulásban persze hogy ártatlanok vagyunk, de én magam bűnös vagyok, hogy ilyen számító, ilyen gyáva, ilyen jellemtelen embert akartam ráerőltetni a lányomra.

– Nézzetek oda – mutatott ki Pomponia az ibolyaágyak felé –, hogy emészti magát szegény kis Pollám. Tegnap este is zokogva mondta nekem, hogy ha Erucius tisztázza magát, és hozzákényszerítjük, vagy öngyilkos lesz, vagy világgá megy Pudensszel, szülei és egész családja csúfságára.

– A törvényszék ítélete után erre nem kerülhet sor – jegyezte meg Platorinus.

– Kimondták az ítéletet? – kérdezte izgatottan Pomponia.

– Egy órával ezelőtt, kedvesem.

– Hát mért nem mondd? – szólalt meg Plinius is. – Hetek óta remegve várjuk, hiszen ettől függ minden.

– Kimondták, de csak ma este hirdetik ki; addig Erucius fogoly.

– Részt vettél a tárgyaláson, mindent tudsz – felelte Plinius –, hát nekünk igazán elmondhatod...

– Igazán, mondd el – kérlelte Pomponia.

– Részt vettem a tárgyaláson, mint az állam kormányzója, de nem voltam tagja az ítélőbíróságnak. Pudens apja elnökölt, teljesen pártatlanul, igazságosan vezette a tárgyalást.

– És Erucius mivel védekezett? – érdeklődött Plinius.

– Azzal, hogy a dákok, bizonyára egy barbár származású katona árulása miatt, az óriáshegyek közt egy szűk völgykatlanban körülzárták ezerkétszáz katonájával együtt. A dákok megadásra szólították fel, s közölték vele, hogy máskülönben halomra lövik a katlanba szorult római sereget. Nem tehetett mást; meg kellett adnia magát, hogy megmentsen ezerkétszáz római katonát...

...Tanúvallomást tett egyik törzstisztje: figyelmeztette az ezredest, hogy a völgyben csapdába kerülhetnek; egyik kémjük jelentette, hogy a dákok rejtekutakon a hegygerincre igyekeznek, s be akarják keríteni a rómaiakat; ajánlotta, hogy rohamozzák meg a dák sereget és verjék szét. Erucius erre azt felelte, hogy nem kockáztathatja az életét, mert a császár őt fontos méltóságra tartogatja, márpedig ha megtámadják a dákokat, egy szálig elvesznek, mert a barbárok láthatatlan lesállításokban vannak, ahonnan kényelmesen lenyilazhatják mind az ezerkétszáz rómaid.

– De ilyesmit! – kiáltott közbe Plinius felháborodottan. – Hát ez az ember sohasem hallott a római hősiességről, sohasem hallott Longinus ezredes önfeláldozásáról?

– Dehogynem hallott! – felelte Platorinus. – Hallott bizony, de ő inkább akart élő gyáva kutya lenni, mint halott hős orozlán. Hallgasd meg, mit vallott még a törzstiszt.

...Ha idejében támad a római sereg, hátba kaphatta volna a dákokat, és győzhetett volna. De Erucius mindenre csak azt mondta: bízzák rá, ő a parancsnak, ő ezt jobban tudja. Végül még azt is odavágta, hogy épp most készül az esküvőjére, s a nyomorult dákok miatt nem hajlandó vásárra vinni a bőrét. Mikor a törzstiszt ez ellen tiltakozott, megfenyegette, hogy mint lázadót azonnal kivégezteti!

– S mit mondott erre a vallomásra Erucius? – kérdezte Pomponia.

– Azt, hogy igaz, valóban így történt. Egyre csak azt hajtogatta, hogy meg akarta menteni, s meg is mentette a katonái életét és felszerelését; bajt pedig nem okozott, mert a dákokat úgylis levették.

– És a bíróság? – érdeklődött Plinius.

– Erre a védekezésre megmozdult a család; sorra járták a bírakat a rokonok, a jóbarátok, csupa befolyásos ember, addig-addig, hogy Eruciust fölmentették a hazaárulás vádjáról, de az ellenség előtt tanúsított gyávaságáért megfosztották rangjától, és kiteszítették a hadseregéből.

– Tehát? – kapta fel a fejét izgatottan Pomponia.

– Tehát többé nem lépheti át a házam küszöbét! – jelentette ki Platorinus.

Pomponia felugrott és kisietett, de Plinius bácsi megelőzte és szokatlanul harsány hangon elkiáltotta magát:

– Polla! Polla! Siess!

Sápadtan sietett be a lugasba, s kérdően nézett apjára.

– Az ítélet? – szólalt meg félénken.

– Az ítélet úgy hangzik – felelte Platorinus mosolyogva –, hogy szabad vagy. Az apai parancs pedig így: azonnal küldd vissza a vasgyűrűt a volt ezredesnek. Pudensnek pedig üzenj, hogy még ma este látni akarom, itt a palotában!

Polla felsikoltott örömeiben, hol anyja, hol apja, hol Plinius bácsi nyakába borult, és boldog izalmában egyre-másra érthetetlen és összefüggéstelen szavakat hadart. De a felnőttek megértették, hogy akármit mond, mindennek egy az értelme: „Boldog vagyok!” Édesanyja sietett megnyugtatni:

– Gyere, kislányom, nagyon sok a dolgunk: visszaküldeni a gyűrűt, levelet írni Pudensnek, aztán Vibiának... gyere, gyere...

De ha Polla azt hitte, hogy már minden akadály elhárult az útjából, gyökeresen tévedett. Hátra volt még a Pukkancs.

A Pukkancs, vagyis a Páva, az illatos katonatiszt, az ellenállhatatlan százados, Crispinus.

Mikor Traianus elindult a dáciai hadjáratra, Crispinust itthon hagyta, vagy itthon felejtette: mindegy. A római helyőrség főparancsnoka ugyan beosztotta a legközelebb Dáciába induló hadtestbe, de bizony a sereg nélküle indult el, mert a százados úr – megbetegedett.

Egyúttal azonban szedte is a sátorfáját: eltűnt Rómából. Csak a beavatottak tudták, hogy apja megint eret vágott a császáron, s abból a tetemes összegből, amelyet kikönyörgött, valamicske csurrant-cseppent a fiatalúrnak is. Crispinus, se szó, se beszéd lement Surrentumba és előbb egy szőlősgazdánál bérelt lakást, ott lappangott hónapokig, s ezalatt egyetlen rabszolgája hordta neki a híreket.

Mikor fogytán volt a pénze, beköltözött a Platorinus-villába. Azt mondta, csak egy napig marad, úgy hogy az intéző nem is jelentette a vendéget a ház urának. Az egy napból kettő lett, a kettőből tizenkettő: Crispinus vígan élt a villában, rendelkezett, uraskodott, mintha ő volna a házigazda.

Azonban a második ingyenélő hónap végén történt valami. Megérkezett Nápolyból a rabszolgája, elmondta a római híreket, és jelentését ezzel végezte:

– Igaz is, majd elfelejtettem: Erucius ezredes gyávaság miatt megfosztották rangjától, kiteszítették a hadseregéből. Platorinus kitiltotta a házából, leánya pedig felbontotta az eljegyzését.

Crispinus úgy ugrott fel ültéből, mintha kígyó csípte volna meg.

– Rómába! Indulunk! Azonnal! – kiáltozott. Alig értek Rómába, megfürdött, beillatosította magát, fölvette legragyogóbb egyenruháját, és fellovagolt a dombra, egyenesen Platorinusék palotájába.

Nem tudta szegény, hogy míg ő vidéken bujkált, a katonai parancsnokság túvé tette érte a várost, s mivel nem találták, kimondták rá, hogy katonaszökevény, figyelték a házát, és a kapusnak kiadták a parancsot, hogy mihelyt a gazdája megérkezik, azonnal jelentse, különben keresztre feszítik.

A kapus rohant is jelenteni, de mire a parancsnokságra ért, Crispinus már fent volt a Platorinus-palotában.

Most hát itt áll a cél előtt: még néhány lépés, aztán minden vágya beteljesül: övé lesz Polla, és főképpen a mérhetetlen Platorinus-vagyon. Császárnak érezte magát.

– Kegyelmes uram – kezdte a mondókáját Platorinus dolgozószobájában –, bizonyára tudod, mily régi vonzalom fűz engem családodhoz, és főleg Pollához. Gyermekkorom óta az a vágyam, hogy ő legyen a feleségem, s kétségtelenül ő is csak azt kívánja, hogy én legyek a férje...

– Kétségtelenül? – vágott szavába a kormányzó, és szúrósan a szemébe nézett. A fiatalember kissé megijedt a nagyúr zord tekintetétől.

– Úgy gondolom – hebegte. Platorinus csöngetett, behívatta Pollát.

– Kislányom – kezdte –, Crispinus százados megtisztelő ajánlással fordult hozzám: hajlandó feleségül venni téged...

Polla hangosan elnevette magát, aztán lebiggyesztette az ajkát, megvetően végigmérte a tisztcskét, és az arcába vágta:

– Pukkancs!

Már éppen hátat fordított a kérőnek, amikor lelkendezve berohant a titkár:

– Kegyelmes uram, katonai őrzőjé...

– Mit akarnak? Különben mindegy: jöhetnek.

A katonák megálltak, vigyázzba merevedtek; parancsnokuk, a százados tisztelgett Platorinusnak, és elnézését kérte, hogy zavarja a ház nyugalmát, de kötelességét teljesíti.

– Crispinus – fordult a tisztcskéhez –, a főparancsnok rendeletére, mint katonaszökevényt letartóztatlak. Verjétek bilincsbe!

A katonák lefegyverezték, elvették századosi pálcáját, két kezét összehilincseltek, aztán a százados folytatta:

– Crispinus, a főparancsnok lefokozott közlegénnyé, és beosztott a perzsák ellen harcoló hadseregbe.

Crispinus megtántorodott, dadogni kezdett, aztán rekedtes hangon rikácsolta:

– De én... Ez tévedés! Nem, nem!...

A százados kemény hangja felcsattant és belefojtotta a rikácsolást:

– Crispinus közlegény, előre! Őrzőjé, indulj!

A pikkancs páva aranyos legyezője összecsuklott: Crispinus úgy kullogott ki a palotából, mint a leforrázott kutya.

Mikor átment a nagy márványos előcsarnokon, Dorippa épp abban a pillanatban vette le a takarót a papagáj kalitkájáról. A madár azt hitte, hogy reggel van, félrebillentette fejét, sandán ránézett Crispinusra, és harsányan ráköszönt:

– Jórrreggelt! Jórrreggelt!

Holott Crispinusnak éppenséggel bealkonyodott...

XXVIII. ARANYGYŰRŰ

Aztán minden úgy történt, mintha csupa mese lett volna az egész... a dajkák... a gyerekkori játékok... a pukkancs Crispinus... a szelíd kis költő... A Tejes-hegy... a számító Erucius... a vasgyűrű... az aranypillangó, a drága Vibia...

Azaz hogy Vippa! Ő már bizonyosan boldog a hegyes-völgyes dák hazában, a derék Verzo oldalán, s maholnap valósággá válik a mese itthon is... Mert szinte nehéz elhinni, hogy csakugyan Pudens az a pirosképű, mosolygó, csinos fiatalember, aki Platorinus kíséretében a dolgozószobájából épp most lép ki az oszlopos belső kertbe.

Pomponia a leányával együtt sietett a látogató elé, aki már nem is látogató, hanem maholnap vőlegény.

– Itt hozom a fiatalembert, akit te választottál – fordult Platorinus a leányához –, s remélem: jobban, mint én.

– Ne haragudj, édesapám – mondta rá Polla –, de ő száz ezredesnél is különb.

– Majd elvállik – kedélyeskedett Platorinus.

– Hagyjuk őket magukra – fordult Pomponia a férjéhez –, bizonyosan sok mondanivalójuk van egymásnak.

– Jó, jó, hát csak beszéljétek ki magatokat – nevette el magát a kormányzó –, nem bánom: akár versben is...

A fiatalok leültek a márványpadra, Pudens megfogta a leányka kezét; Polla szeme úgy ragyogott, mint a karbunkulus.

– Mindent neked köszönhetek – szólalt meg Pudens. – Mert erős voltál, mikor én beteg és gyenge voltam... Te tartottad bennem a lelket.

– Te pedig énbennem – mondta rá Polla melegen –, hiszen végig volt erőd és türelmed ahhoz a súlyos kúrához, fent a Lactarius-hegyen, az önmegtagadáshoz, a türelemhez... érettem...

– Most is bámulom, milyen hősiezen megküzdöttél két katonával! S megverted mind a kettőt! – nevetett Pudens.

– Édesapámmal volt a legnehezebb megküzdeni. És még mielőtt rábizonyult volna a becstelenség Eruciusra, édesapámat máris meggyőztem és meghódítottam... és ebben az én drága bátyám segített meg engem, Gesius, a kis tengerész.

És elmondta Pudensnek azt a szenvedélyes beszélgetést, amelyben odavágta apjának, hogy őt, a leányát is megöli, mint annak idején Gesiust... Igazában ezzel fegyverezte le Platorinus erőszakoskodását.

– Igazam volt – fejezte be Polla –, mikor bíztam a tavaszi vers ígéletében: „Boldog tavaszra szomjazik szívem”...

– Milyen jó! – mosolyodott el Pudens. – Éppen három éve már, hogy erre várunk: és most itt a tavasz...

– A boldog tavasz – mondta rá Polla. – S én mégsem vagyok egészen boldog.

– Polla! – kiáltott fel ijedten Pudens.

– Egészen csak akkor leszek boldog – magyarázta Polla –, ha nemcsak mi ketten győzünk, hanem a vers is...

Pudens arca földerült:

– A jövő héten van a nagy költői verseny: én a tavaszi verssel pályázom. Már sokat javítottam rajta, és jól megtanultam, naponta kétszer elpróbálom, fuvolakísérettel. Andrón tanár úr tanít szavalni, s épp tegnap mondta, hogy számíthatok a sikerre.

– A győzelemre! – mondta rá Polla lelkesen.

– A győzelemre – ismételte Pudens –, ha te akarsz.

– Akarom!

És amit ez a kislány akart, azt el is érte: ezzel az egyetlen szavával olyan erőt és lelkesedést öntött az ifjú költőbe, hogy Pudens az egy héttel utóbb tartott költőversenyen megnyerte az első díjat: az arany tölgyfakoszorút.

Négyévenkint tartották ezt a versenyt s Róma legjobb költői vetekedtek a dicsőségért: az elsőségért. A győztes nemcsak „koszorús költő” lett, hanem jutalmul márvány mellszobrát is elhelyezték a várbeli Jupiter-templom oszlopcsarnokában.

– Ugye, megmondtam, hogy ebből a fiúból lesz valami!? – mondta Plinius bácsi Platorinusnak a diadal után.

– A figyelmeztetésed után magam is sejtettem ilyesmit – felelte a kormányzó –, főképpen, mikor azon a házi hangversenyen Polla előadta azt a verset, hogy... ejnye, nem jut az eszembe a címe...

– „A kisrigó halálára” – segítette ki Plinius.

– Most már emlékszem, igen. Én nem sokat értek a versekhez, de ez igazán szép volt.

– Nekem jobban tetszik ez a tavaszi vers, amellyel most megnyerte a versenyt. És tudod, miért oly különösen értékes ez a győzelme? Mert a tizenöt versenyző költő közt ő volt a legfiatalabb... És még hozzá ez az első nyilvános szereplése!

– Ha így folytatja, ő lesz Róma legnagyobb költője – mondta rá büszkén Platorinus.

– Márpedig egy nagy költő bizonyosan többet ér, mint egy „hős” ezredes! – nevette el magát Plinius bácsi.

Platorinus szívből vele nevetett.

Az Ulpiába induló állami gyorsfutár ezúttal nagyon boldog levelet vitt Dáciába. Furcsa levéd volt ez: Polla kezdte, Pudens folytatta és Pomponia fejezte be.

De mindennél fontosabb volt az a híradás, hogy Polla végül is kiküzdötte boldogságát, és a legszebb hónapban, virágos májusban lesz az eljegyzése.

És május elsején, egy héttel az eljegyzés előtt, megérkezett a gyorsfutár Vippa válaszával.

A levél csupa jó hírt hozott: Verzo műhelye fellendült; a titkos barlangból egyre-másra haza kellett hordani a drágaköveket és az aranyat, annyi a munkája. De akármennyi dolga van Verzónak, volt ideje az esküvőre: két hónappal ezelőtt házasodtak össze, boldogan élnek a nagy hegyek tövében, az ősi földön, otthon. Verzo egyre tökéletesebb melltűket, csatokat, karpereceket és gyűrűket készít...

„És nemcsak a házasodásra szakított időt magának, hanem arra is, hogy elkészítse az ide mellékelt két gyűrűt. Nemcsak nagy hozzáértéssel és művészettel ötvözta, kalapálta, csiszolta, hanem szívvel is; én segítettem neki, hiszen már apám mellett beletanultam az ötvösmesterségbe. Elárulom neked, hogy az én munkám a gyűrűk vésete.” „Talán csodálkozol, drága Pollám, hogy két gyűrűt küldök; két aranygyűrűt. Nálatok a vasgyűrű a szokásos, nálunk az aranygyűrű, hiszen – a rómaiak is nagyon jól tudják – mi vagyunk az Aranyország... Nálatok csak a vőlegény ad gyűrűt, nálunk a menyasszony is. Nálatok sima karika a vasgyűrű, nálunk mind a két gyűrűbe vésnek valamit: a jegyesek nevét,

vagy valami jelmondatot!' „Nézd meg, édesem, ennek a két gyűrűnek a vésetét, a karika belsejében. Az egyikbe ezt véstem: »Boldog tavasz«: ezt Pudens húzza az ujjadra az eljegyzésen. A másikkak a vésete ez: »Győz a vers«: ezt te adod Pudensnek. Én kívánom, hogy ez a két gyűrű, mint két aranykapocs úgy fonjon össze két boldog életet.” „Azt hiszem, hogy az eljegyzés nagyon szép lesz, és a menyasszonyi csókot nem kell majd erőltetni.” „Ui. Verzo most mondja, hogy az arany tölgyfakoszorút ő szerette volna megcsinálni. De ha már erre nem volt módja, kiköti, hogy az első kisfiatok nyakláncát és a varázsrontó kis tokot ő készíti majd, dáciai aranyból. Kérlek benneteket, szerezzétek meg neki minél előbb ezt az örömet.”

Az „első kisfiú” említésére Polla is, Pudens is fülíg elpirult. Gyönyörűséggel nézegették a remekbe ötvözött aranygyűrűket, és boldogan olvasták a gyűrűk belső felületébe vésett szavakat. De évszám is volt a szép szavak mellett: az eljegyzés éve. Csak Pollának jutott eszébe, hogy az évszámnak több jelentése is van: ebben az évben nyerte vissza a szabadságát Vippa, s ebben az évben hódították meg a rómaiak Dáciát... De Polla is ebben az évben küzdötte ki szabadságát, és Pudens is ebben az évben diadalmaskodott...

Történetünk Traianus első diadalmenetével kezdődött, és a Dácia végleges meghódítása után tartott második diadalmenetével végződött. De ők úgy érezték, hogy Traianus diadalmenetének minden pompája és fénye elhalványul az ő diadaluk mellett.

És Vippa levelének abban is igaza volt, hogy az eljegyzési csókot nem kellett erőltetni...

Két hónap sem telt bele, és kitűzték a házasságkötés napját. A Platorinus-palotán ott lobogott az esküvőt hirdető piros zászló, az ajtókat és ablakokat virágfüzérékkel, mirtusz- és babérágakkal, szőnyegekkel és színes szalagokkal díszítették fel. Az előcsarnokban kinyitották a nagy fali szekrényt, amelyben a család őseinek szobrai sorakoztak, és bronz serpenyőkben illatos füstölőszeret égettek előttük.

Lázasan dolgoztak az öltöztető rabszolgák és a fodrászok, hamarosan megjelent Pomponia és Platorinus, mind a kettő hímzett díszruhában. Az oszlopos belső kertben várakoztak Pudensre és Pollára.

Órák hosszat tartó fáradtságos munka árán, hajmosás, illatosítás, bodorítás után végre csodálatos hullámokba, fürtökbe és fonatokba kényszerítették Polla dús haját, ősi hagyomány szerint hat fonatba fogták össze, mindegyikbe fehér selyemszalagot fűztek, s a hat varkocsot a tarkóján gyémántos, széles elefántcsont foglalatú fésűvel tűzték össze. A bársonyos barna haj olyan művészi rendben tornyosult a fején, mintha ébenfából faragták volna. S Polla szeme még a százezreket érő hajtű gyémántkristályainál is szebben szikrázott.

Már csak a ruhát kellett ráadni a szegény kis menyasszonyra, aki keservesen megszenvedett ezért az ünnepi díszért. Nyúlánk termete a földig érő drága fehér selyemruhában még magasabbnak látszott: ha Vippa látja, bizonyosan sudár, fiatal hegyi fenyőre gondolt volna...

Most a nászasszony – az a nagynéni, akitől a citerát kapta – összecsomózta karcsú derekán a menyasszonyi övet, s a bonyolult csomót remekművű ezüstcsattal fogta össze. Fejére és arcára ráborította a földig érő narancsszínű menyasszonyi fátyolt, s mindjárt be is vezették az oszlopos kertbe.

Akkor már ott állt Pudens is, sűrű fekete hajában megcsillant az arany tölgyfakoszorú. Szép volt, mint egy fiatal isten: Polla tekintete elragadtatással tapadt

férfias alakjára. És Pudens, amikor meglátta tündöklő szép menyasszonyát, minden szokás és hagyomány ellenére felkiáltott:

– Polla, gyönyörűségem!

De máris indult a nászmenet Juno istenasszony templomába: ilyen díszes felvonulást, ilyen szép menyasszonyt és vőlegényt ritkán látott Róma. Óriási tömeg tolongott mindenütt, amerre a menet elvonult: virággal dobálták az ifjú párt, s minduntalan felhangzott az ősi kiáltás, amelynek értelmét már senki sem tudta:

– Talassio! Talassio!

A nászasszony a templomban odavezette őket az oltárhoz, s egymásba tette kezüket, aztán megették a megfelezett ünnepi kalácsot (Pollának ezúttal jó étvágya volt!), körüljárták az oltárt, s a végén a tíz tanúval együtt aláírták a házassági szerződést.

Mint annyi száz- meg százezer római, így lett Polla és Pudens is férj

és feleség...

Plinius bácsi alig várta, hogy vége legyen a sok cécónak. Alighogy visszaértek a Platorinus-palotába, kiadta a jelszót:

– Asztalhoz! Gyerünk, gyerünk!

Mentek is, senkit sem kellett biztatni. Kissé szertartásos volt ugyan az esküvői lakoma, mégis a késő esti órákig tartott. Végül a nászasszony felállt, kézenfogta a fiatal párt, és fáklyások kíséretében megindult a menet az ifjú pár új lakása felé, Pudensék palotájába. A menet azt a bizonyos nászdalt énekelte, amelyet Pudensnek már Andrón tanár úr titkos kertjében be kellett volna tanítania. Mindegy, a fuvolások és az énekkar tagjai így is jól tudták, és pompásan énekelték.

...A főtér törvénycsarnokának egyik márványoszlopa mögül barna köpenyes, csuklyás fiatal férfi nézte a lobogó fáklyákat, a tölgyfakoszorús férjet és a narancsszín fátyolos új asszonyt. Ökölbe szorította kezét, és dühösen belecsapott a levegőbe.

Erucius volt...

Pudensék felszalagozott, zsírral és olajjal megkent kapujában megállt a nászmenet, elhallgatott a nászinduló. Pudens belépett, eltűnt a házban, s kisvártatva újra megjelent: ezüsttálcán kenyeret és vizet hozott, és kis réz serpenyőben izzó parazsat, a családi élet jelképeit.

Erre a kísérők átemelték Pollát a küszöbön (- mert jaj volna, ha megbotlik, hisz ez végzetesen rossz jel? -), Pudens kézen fogta, és bevezette a házba.

A bronzkapu becsapódott mögöttük.

A násznép visszaindult, a fáklyák lassacskán hamvadoztak, a nász dal is egyre halkult, már csak a négy rózsaszín-ruhás rabszolgalány énekelt; a fuvolások lassankint elhallgattak, a násznép észrevétlenül szép sorjában elszállingózott, Pomponia és Platorinus a hegy tövében gyaloghintóba szállt.

Csönd ülte meg a hegyet, csak a gyaloghintós és a fáklyavivő rabszolgák ütemes lépte hallatszottak.

Odafent a kobaltnék égboltozaton kigyúltak a mosolygós tavaszi csillagok...

Elcsöndesedett már az egész környék, de két asszony még mindig ott állt a Pudens-palota kapujában, jobbról-balról, mint két hűséges testőr. Mind a kettő csöndesen szípozott. Nem beszéltek össze, mégis itt maradtak a néma estében, a boldogság bezárult kapuja előtt...

- Polla! - sóhajtotta az egyik.

- Elment - suttozta a másik.

- Elvesztettem - jajdult fel az egyik.

- Elvesztettem - visszhangozta a másik.

- Veturia - mondta az egyik -, én úgy, de igazán égy szerettem!

- Dorippa - szólalt meg a másik -, én úgy szerettem, de úgy... hogy ki se mondhatom!

- És most mi lesz velünk? - kérdezte tétován Dorippa. - Annyit civakodtunk érte, s most árván maradtunk... Mit tegyünk?

- Szeressük most már együtt - mondta rá megindultan Veturia.

A szeretet harca véget ért: a két dajka összeölelkezett. És a májusi égről nevetve néztek le rájuk a boldog csillagok...

Vége

AZ ÍRÓ VALLOMÁSA

Pontosan 44 éve, hogy a kis Polla gyönyörű mellszobrát először láttam a római Nemzeti Múzeumban.

Száz meg száz híres-nevezetes, művészi szobrot láttam én ennek a múzeumnak márványtermeiben, de nekem egyik sem nőtt annyira a szívemhez, mint a kis Polla; amint elnéztem szabályos szép vonásait, csigákban előreomló bodorított haját, büszke fejét, erélyes száját, amelyről mégis csak úgy sugárzik a jóság és a szeretet, valami megmagyarázhatatlan vonzalom ébredt iránta a szívemben...

Az első találkozás pillanata óta több mint négy évtized telt el: egész emberöltő, s ezalatt is sokszor meglátogattam. Valahányszor Rómában jártam, első utam mindig hozzá vezetett, s nem utaztam el az örök városból soha úgy, hogy el ne búcsúztam volna tőle.

És a hosszú évtizedek alatt, akár itthon voltam, akár a világot jártam, róla sohasem feledkeztem meg. Elképzeltem, milyen lehetett az élete: ha művészi márványszoborban örökítették meg arcvonásait, bizonyára előkelő és gazdag emberek leánya volt; úgy gondoltam, hogy az ilyen leánykának csupa napsugár az élete, nem ismeri a szomorúságot, a nélkülözést, a bánatot. Egész kis regényt szőttem a kedves Polla alakja köré, elbeszélést is írtam róla – csak úgy képzeletből –, s amikor utoljára elbúcsúztam tőle Rómában, éppen 15 évvel ezelőtt, akkor már úgy éreztem, hogy ez a Polla az én kislányom, és hogy a sorsa valóban olyan volt, amilyennek én elképzeltem.

És eközben következett a nagy meglepetés. A régészek ásatásai a hosszú évek folyamán napfényre hoztak Róma földjéből egy sírboltot, amelynek a feliratai föllebbentették a fátylat az én titokzatos kislányom, Polla életéről. A sírbolt feliratai elárulták, hogy a Platorinus-család temetkezőhelye volt; márvánnyal borított falfülkéiben díszesen faragott hamvedrek sorakoztak, s ott volt nemcsak Platorinus kormányzó és Pomponia pompás márványszobra, hanem a kis Polla, teljes nevén Minatia Polla, hamvedre is. Csak éppen évszám nem volt rajta: sohasem tudhattam meg, mikor helyezték örök nyugalomra ebben a sírboltban.

De ott álltam márvány hamvedre előtt, láttam az egykori szépséges kislány hamvait, s fölmerült bennem a kérdés: ki tudja, mikor halt meg, s milyen élet után? Ott a római Nemzeti Múzeum udvarán, a Platorinusok helyreállított sírboltjának csöndjében – akárcsak a regénybeli Pomponia és Polla a kis Gesius urnája előtt – úgy éreztem, hogy már fölösleges képzeletben játszadóznom az én kis Pollám élete regényével; íme, ez a Platorinus-sírbolt, s ez az urna minden kérdésemre és kétségemre felelt. . .

Ennek a regénynek a hőse, a kis Minatia Polla, történeti személy, életének kézzelfogható nyomai és bizonyítékai ott vannak a kezünk ügyében. Történeti személy rajta kívül Traianus császár, Plinius bácsi, és mindenek előtt a költő, Pudens, akinek emlékét nemcsak az irodalomtörténet tartotta fenn, hanem az a szelídséget és átszellemült költőiséget sugárzó szép szoborfej is, amelyet ma az egyik római magángyűjteményben őriznek.

Persze a hiteles történelmi adatok és bizonyítékok semmit sem árulnak el abból a regényből, amelyet az író ezeken a lapokon olvasói elé vetített. Lehet, hogy mindez így történt, lehet, hogy nem. De éppen az az író hivatása, hogy amikor a valóságot ábrázolja

– esetleg, mint itt is, hiteles adatok alapján –, a költészet varázsával aranyozza be és támassa életre a rideg tényeket.

És abban is van valami elgondolkasztó jelképszerűség, hogy az író – aki 1912. november 7-től kezdve egy életen át hordozta magában Minatia Polla sorsát és életét – ezt a regényt éppen a 44. évfordulón, 1956. november 7-én fejezte be.

A kis Polla szobrának és hamvvedrének fényképe több mint négy évtizede itt függ a falon, az író munkaasztala fölött, és nemcsak a római múzeumban, hanem itt is őrzi egy szép és tiszta élet emlékét, úgy ahogy ezeken a lapokon megelevenedik a szépségnek és jósnak ez az ókori kis tündére. És ebben a hangulatban adja át az író a régi római kislány regényét az új nemzedéknek, hogy ifjú szívekben éljen tovább.

1957

RÉVAY JÓZSEF